BERBANG

KOVARA FEDERASYONA KOMELÊN KURDÎSTANÊ LI SWÊD

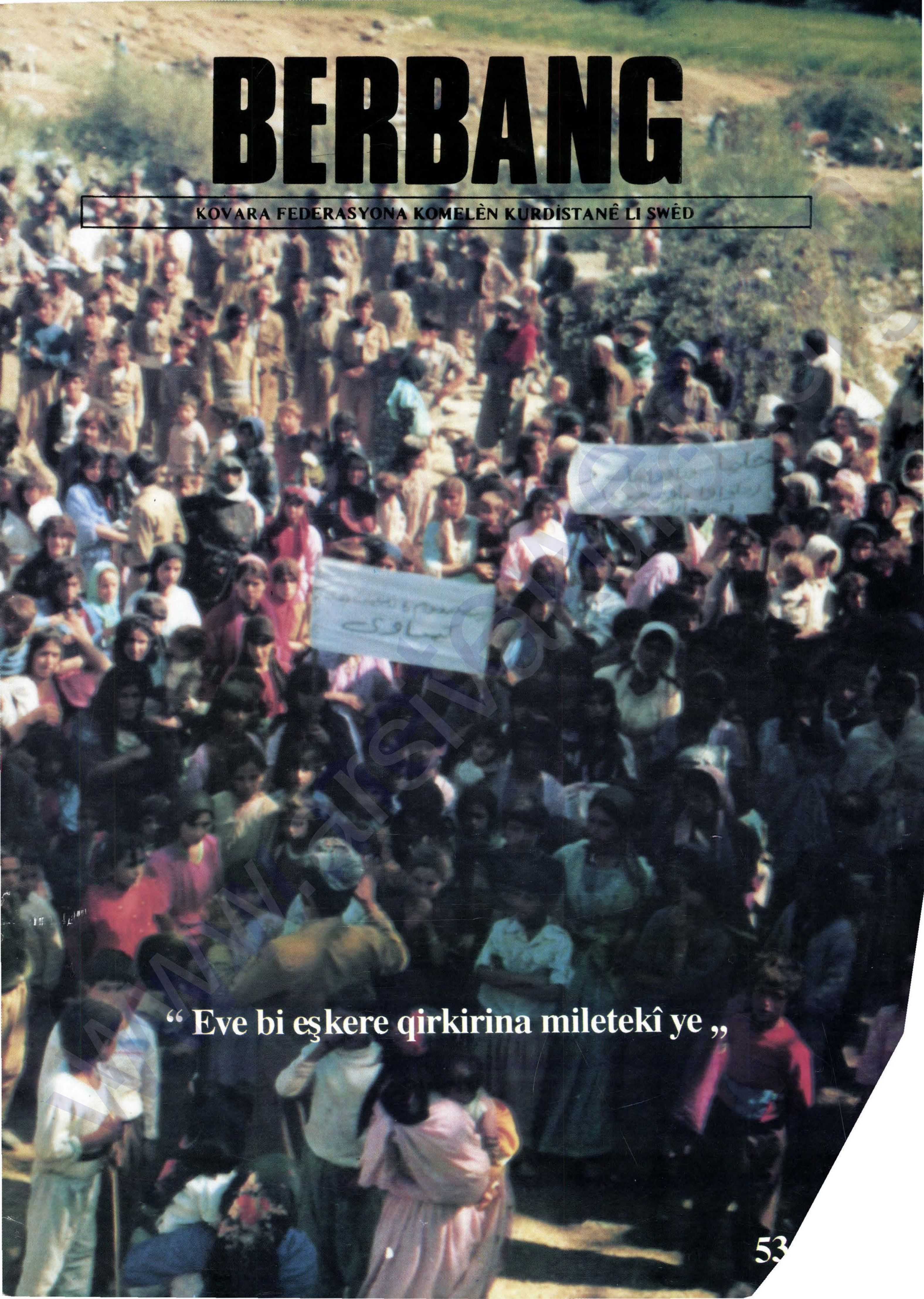

"Eve bi eşkere qirkirina miletekî ye „

53

BERBANG

Organ för Kurdiska Riksförbundet
Organa Federasyona Komelên Kurdistanê
li Swêdê

Berpirsîyar
Mahmut Lewendî

Redaksiyon/Redaktion
Bavê Nazê, Dara Reşîd, M. Lewendî, Mueyyed Teyib, S. Rêving

Sättning och layout:
Bavê Rojbîn, N. Kirîv

Adress:
Box 45205
S-104 30 Stockholm

Telefon: 08/668 60 60

Postgiro: 64 38 80-8

Abonetî/Prenumeration
Kes/Enskilda: 100 Skr./Sal-år
Meqam/Myndigheter: 200 Skr./Sal-år

Îlan/Anons
Rûpelên navîn/Insidor: 1000 Skr.

Redaksîyon ne berpirsîyara nivîsarên bi îmze an nivîs û gotinên Federasyonê ye. Nivîsarên ku ji Berbangê re tên şandin, heke çap jî nebin, li xwedî nayên vegerandin.

ISSN-0281-5699
Sal: 7, Hejmar: 8/88 (53)

Di vê hejmarê de

Taha Muhyedîn Maaruf, cîhgirê serokcumhurê Îraqê Saddam Huseyîn roja 10.11.1988'an hat Swêdê. Li gor deng û behsên rojname û televîzyona swêdî, armanca serekî a seredana wî, xweşkirina têkilîyên aborî ên di navbera Îraq û Swêdê de bû. Belê, Taha Muhyedîn di beyan û gotinên xwe de bi piranî li ser mesela kurdî li Îraqê sekinî û xwest ji Ewrûpayê re "bide qebûlkirin" ku li Îraqê problemeke kurdî tune ye û Kurdên li Îraqê xwedî hemû mafên xwe yên netewî-demokratî ne. Di beyaneke xwe de, Taha Muhyedîn got: "Li Îraqê problemeke kurdî tune ye". Herweha li ser pirsekê Taha Muhyedîn wekî ku berî niha berpirsên dewleta Îraqê digotin, wî jî bê şerm dubare kir: "Ji bo parastina welatê xwe, mafê me heye, em hemû cûrên sîlehan bi kar bînin".

Roja 11.11.1988'an Taha Muhyedîn Maaruf, ji bo dîtina wezîrê derve yê Swêdê, hat wezareta derve ya Swêdê. Ji bo protestokirina hatina Taha Muhyedîn û bikaranîna çekên kîmyayî, kurdên li Swêdê li ber wezareta derve civîyan.

Seet 12.00, kurdekî penaber bi tirimbêla xwe ve çû ber derîyê wezareta derve û xuya kir ku "bîdoneke benzîn û hesteyek" li ba wî heye û eger Taha Muhyedîn di nav seetekê de Swêdê terk neke, wê xwe bi tirimbêla xwe ve bişewitîne. Hingê Taha Muhyedîn, konsolê Îraqê li Stockholmê û girgirên din ên îraqî li ser xwarinê bûn. Belê Mecbûr bûn ku ji derîyê piştê avahîyê terk bikin û biçin avahîyeke din xwarinê bixwin. Tev rojnamên swêdî û televîzyona Swêdê hatin cihê bûyerê. Seet 14.35'an kurdê penaber protestoya xwe bi dawî anî. Her wê şevê televîzyana Swêdê û rojtira din di hemû rojnamên Swêdê de bi awayekî fireh û li rûpelên pêşîyê behsa bûyerê û mesela kurd hat kirin.

Roja 11.11.1988'an Taha Muhyedîn di televîzyona Swêdê de car din behsa problema kurdî kir û got: "Tagirên Talabanî û rêgirên din dihatin nav gundan û tevlihevî derdixistin. Lewra xelkê van gunda dihatin kuştin û gund dihatin bombebarankirin. Ev rewşa han bû sebeb ku em ji ber emnîyeta gundîyan van gundan vala bikin û xelkê wan ji bo cihên bêtirs û moderntir veguhêzin".

* * *

Em di vê jimarê de hevpeyvîneke bi ebûqatê swêdî Jan Cadstedt re dikin ku ew çûbû seredana kampa kurdên mihacir li Dîyarbekirê.

Wekî tê zanîn dewleta Turkîyê û gelek rojname û kovarên Tirkîyê dixwazin rewşa kurdên mihacir veşêrin an di derheqê wan de deng û behsên derew belav bikin. Berî niha di gelek rojnamên Tirkîyê de hat nivîsîn ku kurdên muhacir tevlîhevîya derdixin, tagirên Yekîtîya Niştimanî Kurdîstan û yên Partî Demokratî Kurdistan li hev nakin, pevdiçin..û hwd. Lê rastîya bûyera li kampa Sîlopî, vajîya gotinên wan dîyar dike û îsbat dike ku dewletên Turkiyê û Îraqê bi hev re lîstika digerînin. Di vê hejmarê de, em rastîya bûyera kampa Sîlopîyê eşkere dikin.

Hûn dê li ser bikaranîna çekên kîmyayî li Kurdistana Îraqê, namên serokwezîrê Swêdê, Ingvar Carlsson û wezîrê derve, Sten Andersson di vê hejmarê de bixwînin.

Her weha nivîseke A. Tîgrîs li ser rewşa tevgera rizgarîxwazîya kurdî û li ser rênivîsa zimanê kurdî, dîtinên redaksîyona kovara Roja Nû di nav rûpelên vê hejmarê de ne.

Redaksîyona berî me dil kiribû ku ji bo bîranîna 50 salîya serhildana Dersîmê, hejmareke taybetî çap bike. Lê, wext û îmkanan rê neda ku hejmareke taybetî bikeve çapê. Em di vê hejmarê de cî didin nivîsarên li ser serhildana Dersîmê yên ku redaksîyona berê xwestibû çap bike.

REDAKSÎYON

SEYÎD RIZA LI DERSIMÊ

Hesen Arfa

Di meha hezîrana sala 1937 an de, gava ku hukûmeta Tirkan dest bi çêkirina baregehên cendirmeyan û her weha dibistan û rîyan li herêma Dersimê kir, Kurd hem jê zû û hem jî gelekî narihet bûn. Piştî çêkirina civîneke bi serekeşîran re li Kurpikê(35 km li rojavaya Mazgirtê), serîhildanê dest pê kir.

Serekeşîrê 'Ebasûşaxîyan yê herêmê, ku jê re Seyîd Riza digotin, di gel şerkarên eşîretên Yûsifîyan û Dêmenan, çend hezar şerkar li hawîrdora xwe civandin. (Li gor danezana di parlamentê de, ya serekwezîrê Tirkan İsmet Inönü, hejmara wan di navbera 1 000 û 1 500 kesan de bû.) Wan xwe di rêjî baregehên cendirmeyan kirin, ew yan bi dîl girtin yan jî ji herêma Dersimê qewitandin. Bi vî rengî herêm bi temamî kete destên Kurdan. Hukûmeta Tirkan bi têra xwe hêzên leşkerî ji Erzingan, Erzirom, Meletî û Dîyarbekrê anîn û ew li herêmê civandin. Bi vî awayî rê li serîhildanê girtin da ku ew li bakura Kalanê(Tuncelî), li Gelîyê Kotîyê(Koti Deresi) û li herêma çîyayîn ya li başûra Çîyayê Mercanê, ango devereke bi qasî 200 km, belav nebe. Berî vê Kurdan êriş biribûn ser Nazmîyê(Kizil Kilise) û Mazgirtê, lê Tirkan ew bi şûn de vegerandibûn. İsmet Paşa, ji ber ku wî serîhildan bi têra xwe cidî didît, neçar ma ku here seredana herêmê. Piştî vê bi demeke kurt Celal Bayar di şûna wî de bû serekwezîr.

Di eynî wextê de grûpek Kurd ji Sûrîyê hewl dan, da ku derbasî Tirkîyê bibin û li wê serîhildanê di nav Kurdên di herêmên başûr de jî belav bikin û bi vî awayî alîkarîyê bidin şerkarên Tuncelîyê. Lê ji ber ku ne gelek bûn, şikestin û dîsan revîn Sûrîyê. Çendek ji wan hatin kuştin, di nav kuştîyan de Şêx Evdirehîm, birayê Şêx Seîdê ku di sala 1925 an de hatibû bi dar ve kirin, û Kor Cemîl Şeyda, ku ew jî yek ji şerevanên serîhildana 1925 an bû, hebûn.

Di 11-ê tebaxê de rojnameya îraqî Rabite-el-Erebîye danezana du serekên Kurdan yên sîyasî, Îmam Qasim û Îsmaîl Heqî ji Kerkûkê, belav kir. Wan di vê danezana xwe de ji hukûmeta Îraqê û her weha ji nûnerên dewletên de-

Hesen Arfa kî ye?

H. Arfa generalekî îranî ye. Ew, di warê pirsa kurdî de, hem wek yekî zabit û hem jî wek yekî dîplomat xwedî serpêhatî û tecrubeke dûr û dirêj e. Wî, li Îranê, di enîya şer de bi salan li hember Kurdan şer kirîye. Lê, ew piştre bi gelek serekeşîrên Kurdan ve, yên ku berê dijminên wî bûn, bûye dost. Bi wan re dostanî kirîye û danûstandinên xwe bi wan re domandine. Ewî di navbera salên 1944-46 an de fermanderîya leşkerî ya sûpaya Îranê û her weha di navbera salên 1958-61 an de jî li Tirkîyê balyoztîya Îranê kirîye. Wî lêhûrnêrîneke dîrokî û sîyasî li ser Kurdên Îran, Îraq û Tirkîyê kirîye û tê de bi serûberî li ser sebeb û hoyên serîhildanên Kurdan yên li dijî van hukûmetên kolonyalîst rawestîye. Helbet wî di nivîsara xwe ya di warê serîhildana Dersimê de tiştekî nû negotîye. Lê di gel hindê jî, ji bo nasîna dîtinên kevneneyarekî Kurdan, me ew tiştekî helez dît û wergerand kurdî. Pirtûkeke din ya wî, ku bi navûdeng e, pirtûka "Under Five Shahs" (Di Bin Birêvebirîna Pênc Şahan de)

www.arsivakurd.org

reke yên li Bexdayê dixwastin ku ew mudaxeleyî sîyaseta Tirkan ya qelandina koka Kurdan bikin. Wan îdîa dikir, ku Tirk li hember Kurdan muameleke neînsanî dikin û gazên jehrdar bi kar tînin. Her weha ji dewletên dereke daxwaz dikirin ku ew komîsyonekê ji welatên bêalî pêk bînin û bişînin Dersimê, da ku ew li cîh li rewşa Dersimê bi çavên xwe bibîne û lê hûr binihêre.

Armanca Kurdan ew bû, ku xwe bavêjin ber bextê çîyayên bilind yên Munzur û Mercanê. Ji ber ku şert û mercên zivistanê yên li wir dê rê nedana hêzên leşkerî yên Tirkan ku şerê wan bikin. Her weha, Kurdên Dersimê bi hêvî bûn, ku dê Kurdên herêmên din yên rojhelata Tirkîyê jî xwe heta biharê bi wan re bibin yek û wê çaxê ew ê bi hev re û ji nû ve dest bi serîhildanê bikin. Lê xuya dibe, ku hin eşîret li ser vê ne li hev bûn. Ya rastî, Tirkan jî bi gişt hêzên xwe ve xwe dirêjî wan kirin, berê wan dan ber bi çîyan û di dawîyê de jî hawîrdor li şerkaran pêçan û ew teslîm girtin.

Di 14- çirîya paşîn de Seyîd Riza di gel her du kurên xwe û hin serekên din hatin muhakeme kirin û ew bidarvekirinê hatin cezakirin. Her weha hinek ji beşdarên din yên serîhildanê jî bi çend salan bi zîndankirinê hatin cezakirin. Di vê navberê de, hukûmeta Tirk ferman da, ku hemû eşîretên Kurdan yên di serîhildanê de beşdarbûyî, ku hejmara wan nêzîkî 50 000-an bû, ber bi wîlayetên din bên ajotin û surgûn kirin. Di 19-ê çirîya paşîn de, li Şamê û di mizgefta kurdî de dêlindêzek ji ber binaxkirina termên gorî û serekên bidarvekirî yên serîhildana ji ber zordarîyê hat lidarxistin.(1)

----

(1)- El-Exbar, 22 Çirîya Paşîn 1937, Şam

Ji Arfa, Hassan; The Kurds A Historical and Political Study (Kurd, Lêhûrnêrîneke Dîrokî û Sîyasî), rûpel 43-44, London-1966

Wergêr: **R. Zîlan**

50 salîya serhildana Dersîmê

M. Dersîmî

Serhilhana Dersîmê ya 1937-an kete 50 salîya xwe. Li ser «vebirîna 38-an» jî 49 sal derbas bûn. Li gor hesêb û merema Komara Tirkîyê piştî pelixandina Dersîmê êdî mesela Kurdistanê bi zor û qanûna xwînrêjîyê hatibû çareserkirin. Îsmet Paşa wisa digot: «Mesela Dersîmê ji holê rabû, qedîya. Em ji vê serêşîyê xilas bûn. Bi êrişên leşkerî yên curbicur ve Dersîm hate paqij kirin.» Rast e, bi dehhezaran mêrxasên kurd hatin kuştin; newal û dolên Dersîmê bi laş û termên jin û zarokên bêparastin hatin tijîkirin; bi sedan gund û starên vê herêma Kurdistanê dan ber agir û hatin pagkirin; perepûl û zêrûzîvên gel talan kirin û ji xwe re pêymal birin... Bi vê harî û hovîyê ve jî neman, çendîn hezar kes ji rakirin û sirgûnî Anatola Rojavaya Anadolîyê kirin.

Lê, pir pê de neçû, xîyal û armancên karbidestên Tirkîyê pûç bûn. Dersîmê dîsan xwe ragirt û doza xwe meşand. Mesela Kurdistanê jî bêtir gur û geş bû. Ev 50 salên buhirî bi xwe jî xuya dikin ku bi riya xwînrêjî û keftûleftên bêçine û sîyaseta durûtîyê pirsa Kurdistanê «Ji holê» ranabe û heya rizgarkirina welêt û milet dê dom bike. Her wiha jî miletên bindest û kolonî re azadî û serbixweyî jî wek nan û av hewcedarîya xwe her û her diparêze. Mirovayî, ev çendîn sal in ku bi bûyerên azadî û serbixweyîya gelên bindest û kolonîyan ve rû bi rû ye. Bi sedan gel gîhan azadîyê, dewletên xwe ava kirin û di karûbarên cîhanê de bûn xwedî gotin û biryar. Helbet ev rêrev û meşa tarîxê ji bo xatir û daxwaza karbidestên Kurdistanê ji rêça xwe dernakeve û neteweyê kurd jî heta hetayê wisa bindest û kole najî. Bi rîya xwînrijandin û zordarîyê «meselên netewî» ji holê bihatana rakirin û çareser bûbûna piştî dused salên xwînxwarî û hovîyên Dewleta Osmanî û bermayî ya wê Komara Tirkîyê niha ji zû de pirsa Kurdistanê di nav rûpelên tarîxê de winda bûbû. Ev, ji bo kolonîyên kevn jî her rast e. Lê çi heye ku hukim û meşa tarîxa mirovanîyê li gor dil û daxwazên zordaran bi rê ve neçûye û naçe jî.

Piştî têkbirina serhildana Şêx Seîd, karbidestên Dewleta Tirk ji bo di bin destan de ragirtina Kurdistanê û neteweyê kurd, ketin xof û lerzeke mesin. Êdî di parastina sînorên «Misak-î Millî» de ketibûn xeterê û pêkanîna dewleteke «yeknijad» û tirk ji bo wan bûbû mesela man û nemanê. Mesela ermenîyan ji holê rabûbû, sozên ku Mustafa Kemal dabûn kurdan, li pey hev û yek bi yek pûç û derew derketibûn. Sîyaseta durûtîyê û lêbandinê êdî emr û hukma xwe teva kiribû. Ji ber vê yekê, ji bo karbidestên tirk bi tenê riya xwînrêjîyê û zordarîyê mabû. Ji xwe, dayin û nasîna mafên netewî û demokratîk jî di nêt û ramana wan de tu car mîna tiştekî esasî pêyda nebûbû. Her wiha ji bo

gelê kurd jî ji serhildan û şerkirinê pê ve tu rê nemabû. Lê çi mixa bin ku dijmin di warê pêkanîna komara Tirkîyê de ji hêz û dilsozîya gelê Kurd jî istîfade kir û piyên textê xwe êdî bêtir qayîm kirin. Bi gotineke bav û kalan «Tîr ji kevanê derket»î bû, ji bo gelê kurd rewş û mercên sext û dijwar derketibûn holê. Komara Tirkîyê di alîkî de dijberîyên eşîrtî û dînî geş kirin yan jî bi alîkarîya casûs û kirêgirtîyên xwe, nerehetî û dijmintîyên nû xistin nav civata Kurdistanê; bi destekî din jî dest bi propagandeyên «nebûna neteweyê kurd» û asimilasyonê kir. Ji dibistanên destpêkî heya zanîngehan, giş dar û dezgehên zanistî û perwerdekirinê, kişandin ser şopa îdeolojîya nijadparêzî û şovenîzmê. Zana û ronakbîrên Tirk bi piranî bûn berdevik û parêzgerên vê rewş û rêça tarî û şermezarîyê.

Kurdên Dersîmê çi di serdemên berê û çi sedeyên serdema Dewleta Osmanî de be, tim di rewşa berhelistî û serhildanê de bûn. Bac û qamçûr nedan dewletê, jê re eskerî nekirin û hukmê wê nas nekirin. Çendîn car hember êrişên Osmanîyan rawestîn û bi mêrxasî çîyayên xwe û heyinên xwe parastin. Li gor dîtinên hinek nivîskaran, heya piştî salên Tanzîmatê, dewletê bala xwe nedaye Dersîmê û bi ser vê herêma Kurdistanê de neçûye û zilm li wan nekirîye. Lê rastî ev e ku dewletê, çendîn car ferman daye mîrên li dorberên vê deverê û leşkerên mezin kişandine ser Dersîmê. Bi hezaran mirov hatine kuştin û malweranîyên gelek giran çêbûne. Lê dîsan jî gelê Dersîmê ji kirin û daxwazîyên xwe paş de venegerîyaye. Di serdema avabûna Komara Tirkîyê de jî kurdên Dersîmê dîsa jî bêdeng nemane, bîr û bawerî bi karbidestên tirk neanîne. Hê di destpêkê de piştgirîya serhildana Qoçgîrîyê kirin û Elîşêrê navdar û hevkarên wî nedan dewletê, xweyî kirin û parastin. Her weha heya 1938-an tu bac nedan dewletê û neçûn eskerîyê. Her weha di 1926-ê de eşîra Qoçan serê xwe rakirîye û himber leşkerên tirkan şer kirîye û ew paş de vegerandîye. Di 1930-î de dewletê êrişeke hov û berfireh birîye ser eşîrên navçeya Pilemorê û şer bi mehan dom kirîye. Bi kurteberî, wek karbidestên tirk bi xwe digotin, Dersîm ji bo wan bûbû «serê kunêreke mezin» û «divîya bû ji binî bête birîn.»

Gelek nivîskar û sîyasîyên tirk jî serhildanên neteweyî yên gelê kurd, her weha berxwedana Dersîmê jî wek xebat û kirineke kevneperestîyê pêşkeş dikin. Êrişên bi xwîn û zordarîya Komara Tirkîyê jî mîna kirineke pêwist û divîyayî bi nav dikin. Çi mixabin ku hinek sîyasîyên çep jî ketin nava vê karwanê û demek dûr û dirêj pê re meşîyan. Li gor wan, Mistefa Kemal û hevalên wî alîgirên «reformên nûjen» bûn û dixwastin ku feodalizmê û jîna paşdemayî ji holê rakin û giş hejar û xebatkaran bigihînin rewş û rojên baş û xweş. Ev nirxpêdanên wisan ne tenê berhemên şovenîzma tirkan in, her wesa jî berhemên redkirina neteweyê kurd in. Li ber ku ew serhildanên gelê Kurd wek kar û xebatên miletekî bindest û kolonî nahesibînin û van bûyera mîna nerizayîyên komelê dibînin û didin nasîn. Bi vî awayî meselê vedişêrin û wek nerehetîyên civakî didin xûyan. Ji avakirina Komara Tirkîyê û bi vir de 64 sal derbas bûn û çendîn hukûmet hatin ser kar û çûn; lê belê heya niha tu hukumeteke tirkan ji bo jinavrakirina jîna feodalîyê û hejarîyê li Kurdistanê dest bi xebateke xûyayî û bingehîn nekir. Piştî sala 1938-an axa û begên Kurdistanê û karbidestên tirkan li hev hatin û dîsan bi hev re dest dan ser heyinên Kurdistanê. Ew her îro jî li ser kar in û şêlandina xwe didomînîn. Bi kurtî, dewleta tirkan, di saya vê hevkarîyê de ev çendin sal in ku hukma xwe dajo û nahêle û naxwaze ku civata Kurdistanê hişyar be û ji bin desthilata bermayî yên eşîrtîyê û feodalizmê derkevê. Lê dinya û jîna civatê ne li gor daxwazên karbidestan, li gor rewş û mercên xwe û li gor dînamîkên xwe dimeşin. Êdî hevkarîya kevneperesta jî pere nake û nikare demek dûr û dirêj xwe rabigire.

Di serdema hukumdarîya Ebdulhemîd de, sîyaseta panîslamîzmê di nav mîr û begên Kurdistanê de cîyê xwe girtibû. Li gelek cîhên Kurdistanê Alayîyên Hamîdîyê hatibûn avakirin û bi vî awayî feodal û serekeşîr bûbûn xwedî rêzdarî û rûmeteke mezin. Kurdên Dersîmê ji van sîyaset û planên Ebdulhemîd gelekî nerehet bûn û tu car piştgirîya wî nekirin. Dîsan di vebrîna Ermenîyan ya 1894-an de ku Siltan Ebdulhemîd da kirin, Dersîmîyan pişta Ermenîyan girtin û li dijî seltenetê şer kirin. Mirov bi şanazî dikare bibêje, ku Dersîmî bi çi awayî dibe bila bibe, nebûn aletê vê sîyaseta qirêj û xwînxwar. Her wiha di vî serdemî de an di destpêkên sedeya bîstemîn de, wek giş alîyên Kurdistanê, di herêma Dersîmê de jî bîr û ramanên netewî bêtir geş bûn û bi awakî fireh kar li jîna civatê kirin. Li Stenbolê «Komela Muhîbanên Kurdistanê» bi pêşengîya kurdên Dersîmê danîn. Wek Elîşêr, Beytar Nûrî û gelek ronakbîrên din ên şoreşger û navdar derketin pêş û gel hişyar kirin. Lê çi mixabin ku gelê Dersîmê hê di rewşa eşîrtîyê de bû û lihevanîn û bihevrerakirin hê ne mimkun bû. Li gel vê yekê dijmin jî agehdarê vê rewşa nehez bû û ji vê zeafê gelekî istifade kir. Komara Tirkîyê, bi riya casûs û mirovên xwe, dijberî û dijminayîyên ku di nav eşîran de, wek bermayîyên salan her berdewam bûn, bêtir gur û geş kirin. Wek di biryara nihênî ya «Vebirîna Dersîmê» de hatîye eşkere kirin, ji bo vê ji tu xirabîyekê paş de neman. Di binê vê biryara bi xwîn de weha dibêje; «Divê çiqas ji dest wê tê, evçend zêde

mirovan ji nav wan de pêyda bikin û (ji bo dewletê) bi kar bînin. Ji bo vî karî tu car dirêxîya pere û pûlan nekin.» Dewleta tirk bi saya vê taktîka xwe gelek pêş de çû û gelek meterîsên mêrxasa di xwînê de hiştin. Bi nimûne, Şahan û Elîşêr bi vî awayî dan kuştin, Rêber bi vî awayî derxist pêşîya xebata Seyîd Riza û bi sedan Kurd bi vî awayî bûn mîlîs û ketin pêşîya leşkerên kurdan.

Piştî têkbirina serhildana Araratê, êdî tevgera netewî û demokratî ya gelê Kurdistanê derbeke giran xwar û bi tenê Dersîm hê li ser pîyan mabû. Vêga dor hate Dersîmê û bêdeng hiştina wê. Dewletê giş rê û rêbazên qirêj dan pêşîya xwe. Dijberîyên nav malbatan û nerehetî û nerizayîyên di navbera eşîran de gij û geş kirin. Hinek eşîr bêçek kirin û hinek ji wan kişandin refên dewletê. Her wiha ji bo hêsankirina êrişên leşkerî, meqer û qişleyên eskerî avakirin. Komara Tirkîyê xwe bi her awayî amade kir û dekûdolabên xwe cî bi cî kirin, dest bi êrîşeke xwînîn û bêrehm kir. Di gava pêşîn de meterîsên berxwedanê girtin pêş û ji eşîrên bêalî û kesên din re tiştek negotin û dest nedan rehetîya wan. Di gava duhemîn de, ku êdî meterîsên azadîyê û berxwedanê hatin temirandin û rêberê serhildanê Seyîd Riza hate girtin, vêga dest bi vebirîn û kuştina giştî kirin. Çi eşîrên alîgîrên dewletê, çi yên bêalî, gişt kal û pîr, jin û zarok kom kirin, bêpirs û bê mehkeme dan ber gule û singoyan. Wek hê di nav Dersîmîyan de tê gotin, «Yên pêş wek mêrxasa hatin kuştin, yên vê dawîyê jî wek jin û zewalan.» Wisa lê hat ku derba giran û xwînîn, xasima bi eşîr û kesên bêalî û bêdîfa' ket. Bêdengman û piştigirîya hukumatê ew xilas nekirin. Li gor sîyaseta Komara Tirkîyê «Çêlê maran jî her dibûn mar», çi mezin û çi biçûk çi jin û çi mêr divê gişt kurd bên kuştin.

Bi vî awayî serhildana Dersîmê ya 1937-an bi xwîna dehan hezar mêrxas, jin zaro û camêrên gelê Kurd ve kete nav rûpelên dîroka têkoşîna azadî û rizgarîya gelê Kurdistanê. Lê wek di van 50 salên derbasbûyî de hate dîtin û her di rewş û mercên îro de jî tê xuyan, neteweyê kurd tim heye û dijî zilm û qanûna kedxwar û kolonyalîstan bê rawestan şer û xebata rizgarîyê dike. Di dîroka gelên bindest de roj û demên şkestinê û xwînîn tim bûne. Ji bo xwe ragirtinê û xweşkirina birînên kûr carna demên dûr û dirêj jî di nav re derbas bûne. Lê belê emperyalîzmê û kolonyalîstan tu car nikarîne û nikarin heta hetayê pêşîya azadî û serbixwebûna neteweyên bindest bigirin. Gelê Kurd jî di bin ronahîya dîroka têkoşîna xwe de roj bi roj bêtir hişyar dibe, tecrube û zanîyarîyên têkuz û dewlemend bi dest dixe ta ku bighê mebestê. Rast e heya niha Komara Tirkîyê û dewletên hevparên Kurdistanê gelek xwîn rijandin, pir mal û war wêran kirin û her dikin jî. Lê wek dîroka mirovanîyê nîşan daye tu kes nikare neteweyekî bindest ji holê rake û winda bike. Bi gotina Seyîd Rizayê nemir, «Ez Rizoyek im, di bin her dareke Dersîmê de Rizoyek heye. Hûn kîjan Rizoyî dipirsin?» Belê bi kuştina Seyîd Riza, Üsê Sêydê, Elîşêr, Şahan, Îvîsê Seykalî, Hemê Civê Kejî, Mîrzo, Kalê Goncî û.... bi hezarên din, ne kurdên Dersîmê û ne jî bi tevayî neteweyê Kurd qedîya, ne kanîya azadîyê mîçiqîn, ne jî sengerên mêrxasîyê vala man.

Dersim û dersên ji Dersimê

Rojen Barnas

Îsal, salvegera pêncîhemîn a têkçûna tevgera berxwedanîya me ya neteweyî ya Dersimê ye. Bi mebesta parastina mafên xwe yên xwezayî, yên neteweyî li hember sîyaseta hikûmata Turk, ya talana Kurdistanê, bi koteke asîmîlekirina gelê Kurd û nenasîya mafên yên demokratîk; gelê me rabû ser xwe, dest avête çek, li hember kolonyalîstan têkoşî.

Gelê me di vê têkoşînê de serneket, lê belê pêmayeke hêja û serbilind ji nifşên me yên têkoşer ên îro û yên dahatû re bi dîyarî hişt. Serwerê tevgerê Generalê Dersimê Seyîd Riza, rewşa gelê Kurd û kirên hikûmeta Turk di nameya xwe ya 30 Temûz 1937 an de bi awayî beyan dike: «Serê çend sala ne ku hikûmeta Turk lê dixebite da gelê Kurd asîmîle bike. Bi qedexekirina rojname û weşanên bi zimanê kesên ku bi zimanê xwe yî bavûkalan dipeyivin, bi mecbûrkirina koçkirin û nefyê; rakirina mirovan ji axa wan a bi bihnûbereket a Kurdistanê ber bi alîyê Anadolîya bêweç de li vî xelkî zulm dike, ku ji çûyîyan gelekê wan telef bûne.

.......»

«Li hember vê bûyerê, gelê Kurd heta ku herin di rê û dirbên koça mecbûrî de can bidin, ji bona xwe biparêzin; her wekî di 1930 li navsera Agirî, li Gelîyê Zîlan, li deşta Bazîdê kirin, her wisa dest avêtin çekên xwe.»(1)

Di vê nameya ku ji wezareta karê derva ya Birîtanya Mezin re hatîye nivîsandin û şandin, sedemên tevgerê û rengê wê dîyar kirî ye. Tevger berxwedana gelê Kurd e û li hember kotek û zulma rejima kolonyalîst e.

Generalê Dersimê Seyîd Riza, yek ji sedemên têkçûna tevgerê hê berî têkçûnê di vê nameya xwe de nîşan dide: «Tevî newekhevîya îmkanên şer û bombayên şewatê yên balafirên bombavêj û bombayên gazê yên fetisandinê, ez û welatîyên xwe, me ordiya Turk bin xist.»

Li hember berxwedanê, balafirên Turk bajaran bombebaran dikin, dişewitînin. «Zîndan bi xortên gelê Kurd ên sernerm tijî û bi dev re bûne, xwendewar têne gulebarankirin, têne daleqandin an jî bo navçeyên tecrîdkirî yên Turkîyê têne surgûnkirin.» (1)

Sedemek ji yên têkçûna vê tevgerê her wekî yên berî wê, di şer de ji alîyê îmkanên leşkerî ve newekhevîya tevgerê û hêzên dijmin e. Wekî piranîya tevgerên berî wê, navçeya tevgerê ji dinya derva ve tecrîdkirî ye. Berî her tiştî di alîyê îkmal û lojîstik de Kurd di çembera dijminê xwe de mane. Hin neyar an jênexweşên dijminê Kurd çendekî rê dabin çûnûhatinê û îkmalê jî, paşîyê bi hin tawîz stendinan ew û dijminên me bûne dostên hev û bi hev re em kirine hesarê û bi hev re tînik li me şidandine. Bûyerên Fransa û Turkîye di tevgera Şêx Seîd, ya Îran û Turkîyê di tevgera Agirî, ya Îran û Îraqê di tevgera Barzanî de ji van numûneyan çend ên zindî ne.

Newekhevîya îmkanên şer bi tenê mesela îkmal û lojîstîk jî nîne. di şerê Dersimê de, her wekî şerên berxwedan û azadî yên Kurdî di vê sedsala bîstî de jî dijmin bi topê giran, balafirên bombavêj û keşifê, bombayên gaz û şewatê êrîşê ser hêzên pêşmerge û xelkê sivîl kirine, debir û zevî şewitandine, avên vexwerinê jehrî kirine. Ji ber timîşer di Kurdistanê de bûye, her xesara madî û manewî ya mezin gihîştîye Kurdistanê. Li hember van îmkanên fereh û mezin ên dijmin, gelê Kurd bi tifingên pîyade û nêçîrê yên îbtîdaî li ber xwe dane. Sedemekî têkçûnê yê dîtir jî, ber rewşa têkiliyên mulkîyeta êl û eşîrîyê, neyekîtîya eşîran a li dora sereketîya tevgeran e. Her êl û eşir çi bigre xwe merkeza cîhanê û jiyanê dibîne. Menfeet, dostanî, dijminahî, dilmaniya li ser çêra pez a bi qasî gera palasekî dikare bibe sedemê ji hevûdu mêr kuştinê, berberîya bi dirêjahiya sedsalan, di çarçewa tevgerên neteweyî de jî xîyaneta welatî. Ji ber ku jîyana meriv an emdamê eşîrê di nav eşîrê de dest pê dike û di eşîrê de diqede, ji bo wî hebûn û kêrhayên eşîrê, dîtinên serekê eşîrê eşîrparîzîya herî mezin e ku di ser hemî mefhûmên wekî dîn perwerî û welat parêzî de ne. Ji xwe ji bona wî «welat» zozan germîyan an war û gundê wî ye.

Bi dîtina min ev sedem, ê herî girîng

û mezin ê neyekbûnê ye ku serneketina tevgerên me yên neteweyî ji ber vî sedemî ne.

Gava Evdal Xan mîrê Bidlîsê xwest bi serbilindî li mafên xwe xwedî derkeve, xwêk û bac nede sultanê Osmanî, Melek Ehmed Paşa tevî leşkerên xwe ve çû ser Bidlîsê. Di vî şerê 1655 de, yên ku di milê Paşayê Osmanî de li hember vê mîrîtîya kurd a serbilind şer kirin ne tenê leşkerên turk ên Osmanî û ne ji xan û begên ji gelê dîtir ên peyrew bûn. Lê mixabin ew kurdên eşîr ên xwerû kurd bûn: Begê eşîra Mehmûdî bi heşt hezar, Begê Melazgirê bi şeş hezar, Şeref begê Mehmûdî bi şeş hezar leşkerên xwe ve û wekî dinê Begê Bazîdê, begên Erdîşê, Elcewazê, Mûşê, Pasînê, Avnîkê, Xinisê... û Paşayê Hekarî bi hêzên eşîrên xwe ve li hember vê mîrîtîya kurd a merkeza ilm û irfana, ji ber berberîya xwe û ji bo piştgirîya Osmanî şer kirin. (2)

Yek ji pêşîkêşên tevgerên Koçgirî û Dersimê, Beytar Dr.M. Nûrî Dersimî di bîranên xwe de dibêje ku: «Li Dersimê şêst eşîr hebûn ku di navbera van eşîrên piçûk de tu car danûstandin, biratî û dostanîyeke ji dil tune bû. «(3) Di vê fesla bîranînên xwe de bi awakî hêvîşikestî behsa keftelefta xwe û Seyîd Riza, Elîşan Beg ya di xisûsa lihevanîna eşîran dike ku mixabin bi ser neketine.

Ji serê 1800 i ku em dest pê kin, dibînin ku tevgerên Kurda li pey hev in: 1806 tevgera Evdirehman Paşayê Babanî, 1834 ya Mîr Mihemed begê soran, 1840 ya Bedirxan beg, 1855 ya Yezdan Şêr, 1880 ya Şêx Ubeydulah, 1914 ya Seyid Elî Şêx Şabedîn, 1921 ya Koçgirî, 1925 ya Şêx Seîd, 1930 ya Agirî, û 1937 ya Dersimê.

Çi bigre di navbera tevgerên kurdî de zemanek ew çend dûr û dirêj tune. Di navbera tevgera Mîr Mihemed û ya Bedir Xan de zemanek gelek kurt heye. Dengê xwe nebirine hev da pêkve bitêkoşin. Yezdan Şêrê ku di serî de bi apê xwe yî Bedir Xan re ye, jê vediqete, yanzdeh sal di pey têkçûnê de dest bi rabûna xwe dike. Tevkarîke pak û aktif di navbera tevgerên ku ji alîyê navçeyî ve nêzîk, weki Koçgirî û Dersimê de dîtin mixabin zehmet e. Di aliyê nêzîkayîya zeman de, ji hevûdu belavbûyinek xirab heye: Ji tevgera Şêx Seîd û pê de serxerabûnên mîna ya mala Elîyê Ünis, ya Erohê, ya Seyidxan û heta Agirî, navçeyî mane, ne bûne şerê gerilayî û ne jî yê yekfermandayrîyeke nîzamî. Sedemê vê jî perçewerçetiya me ya bi eşîrî ye.

Li herêmekê kusê eşîrên cîran hebin muheqeq dudo ji wan ya ji hevûdu ne xweş in ya jî dijminên hev î xwînî ne. Gava eşîra dijminê eşîrekê bi tevgera kurd a neteweyî re be eşîra dijber muheqeq bi dijminê tevgerê re ye. Êdî ev dijmin kî dibe bila bibe, bi tevayî çiqas dijminê gelê kurd dibe ji bo wê ne xem e.

Dijiminên me ango dewletên Kurdistanê parvekirin, di vê xisûsê de ji me bêtir zana ne û xwedî tecrube ne. Sultanîya Osmanî û dûvajoyê wê Dewleta Turkiyê di wextê xwe de û niha ji bo li Kurdistanê parastina têkilîyên eşîrîyê di tenga xwe de bi zîrekî xebitîne, berberî û dijberîyên di navbera eşîran de geş kirine û zindî hiştine. Kovara turkî a bi navê «2000 IKIBIN'E DOGRU» di jimara xwe ya 51/1987 de raporeke «gelek veşartî» ya dewletê azlû û belav kir. Di vê raporê de gişt eşîrên Kurdistanê li çar para hatine parvekirin: «1. Eşîrên pênebawer, 2. Eşîrên piştgirên kurdayetîyê, 3. Eşîrên xwe wek piştgirê welat (Turkîye) nîşan didin, 4. Eşîrên sadiq ên welat (Turkîye). Di raporê de navê her eşîrekê di gel navê serekê wê, zimanê axaftinê, nufûsa wê, berberî û dostanîya wê bi eşîrên hawîr, erf û edet, qencî û xerabîyên wan cihê cihê tesbîtkirî ne.

Tevî gelek şaşî û çewtîyên wê, divê ev rapor bibe zixtirk, welatparêz û têkoşerên kurd ji xewa xefletê rake, me giştan kûr bide fikirandinê.

Rakirina têkilîyên eşîrî û eşîretan helbet bi rakirina sîstema mulkiyeta wê qabil e. Ev jî ya bi şoreşê ya jî bi guherandineke ekonimîk a esasî mumkun e. Lê belê ya herî dijwartir rakirina zîhniyeta eşîrî ye. Gelo emê bikarin dil û mêjî yê xwe de di xebatên xwe yên kulturî sîyasî, di karûbarên komele, partî, cebhe û h.w.d. de û şêl, têkilî û zîhnîyeta eşîrî rakin? gava em vê bikarin, ez bawer dikim ku emê pêgaveke mezin ber bi pûçkirina sedemê têkçûna tevgera Dersimê -ku ev sedem maka giştî têkçûnên tevgerên me yên neteweyî ye -bavêjin û wê ji ser devê riya xwe bimalin.

Bi raperikîna li hember zulmê şehîd û tengezarên tevgera Dersimê rûpelek zêrîn a serbilindîyê li tarîxa neteweyê me zêde kirin. Ji bona em layiqê wê tarîxê bibin divê ku em ji kilûkêmasîyên wê tevgerê ders hilînin da ku di dahatû de em an nifşên wê bên, tûşî wê aqîbeta têkçûnê nebin.

(1) Nameya Seyîd Riza, Nokta Dergisi yil 5, sayi 5, Istanbul 1977. (2) Evliya Çelebi, Gördüklerim, C.II, Inkilap ve Aka, Istanbul -1977. (3) Vet. Dr. M.Nuri Dersimi, Hatiratim, Roja Nû, Stockholm - 1986

www.arsivakurd.org

ÇEND LAWJEYÊN DÎROKÎ LI SER ŞOREŞA DERSÎMÊ

LAWIKA XIDÊ ALÊ ÎSME (1)

De wayî wayî, wayî wayî, keko bira wayî
Bira Xidir vano: "Kora ke mare amê
Ma çekê ho kerdî tope
Berdî Nazmîyadi teslîm kerdî dayî"
Vano: "O sirede têde zîyar ve dîyarî mare heredîyayî,
Waxto ke zîyar ve dîyarî Dersimî
Hona made haşt bî, cira amêne
Mare destmal ve sayî"
Vano: "Mîlis qeyd bîyo hedilê ma nêdano
Xayînê tornê Memed Axayî"
Sanay ho ver berdî
Têde qir kerdî; Memed Alîyê Qolî
Mursayê Mendikizî, Welê Bolebanizî, Hesenê Seydizî
Dîna sewtîmalêde çê Alê Areyizî
Zîyara Paçkinede çewreş xortê Kuresizî
Çuxura sewtîmalêde çê Hesen Axayî, Alîyê Gaxî
Usifone sewtîmalêde çê Murtê Ozî
Vano: "Bira na zalimî ma qir kerdime
Cendegê ma têde kerdî vera tîzî"
Bira Xidir vano: "Na kelepurê ma wertê Kirmancude
Çira honde bîyo ucizî"
De wayî wayî sarê koyê Zêle
Binê lingunê dismenîde kerde duz ve rastî
Pîlê Dersimî ke berdî nêberdî
Pêyde qisle ve qereqolî virastî.

LAWJEYA XIDÊ ALÊ ÎSME (1)

De wayê wayê, wayê wayê, keko bira wayê
Xidirkê bira digot: "Boblata ku hate serê me
Me çekên xwe kom kirin
Birin Nazmîyê, li wê teslîm kir, da"
Digot: "Wê çaxê hemû zîyaretgeh û dîyar ji me xeyidîn
Waxta ku zîyaret û dîyarê Dersimê
Hê ji me re aş bû, ji wir dihat
Ji me re destmal û şeh."
Digot: "Mîlîs qeyd bûye, rihetî nade me
Xayînê torinê Memed Axayî."
Da ber xwe bir
Hemû qir kirin; Memed Alîyê Qolî,
Mursayê Mendikizî, Welê Bolebanizî, Hesenê Seydizî
Di dinya çê de mala Alê Areyizî
Di zîyaretgeha Paçkînî de çil xortên Kuresizî
Di Çuxura çê de mala Hesen Axa, Alîyê Gaxî
Li ba Usifonê çê mala Murtê Ozî
Digot; "Van zaliman em qir kirin
Cendekên me hemû danîn ber tîrêja rojê."
Xidirkê bira digot: "Ev kelepûrên me di nav Kurmancan de
Çima hinde bûye erzan."
De wayê wayê serê Çîyayê Zêlê
Di bin lingên dijmin de kirin best û rast
Kalên Dersimî ku birin nebirin
Di pey de "qişle" û "qereqol" çêkirin.

JI SEYÎD QAZÎYÊ CIVRAKÎ (2)

......
Dersîmî vera sona kare,
Mordem ke sonora Dersîmî ser, cero yêno vencê şîn û şiware
Cenu xo do dewursu sero, "vanê zoro zoro derdê cîgera hare."
Nê zalimunê dina xortê Dersîmî qir kerdê cêr û cor kerdê tê virare
Dersîmî sero miz û dimano,
Usar nawo ame, derdê marê pepûk û sosin gilê kowura niso biwano
Kamî zot dave piro, vake "mirodê pêrune çimde bimano."
Nê zaliminê dîna ferman do, vato "Dersîmdi az nemano!

Pêşbera Dersimê asê û zinar in,
Mirovê ku diçe Dersimê, jê re têt dengê şîn û hawarê
Jinên ku xwe avêtine ser dergûşan, dibêjin "derdê cigerê ji her tiştî zortir e"
Zalimên vê dinyayê xortên Dersimê qir kirine, dane ser hev ew li jêr û jor e
Serê Dersimê bi mij û dûman e
Bihar nû hatîye, bila bixwîne ji derdê me re pepûk û sosin jî li serê çîyan e
Kê ev beddua ji me re kiribe, bila "mirazê wî di çavê wî de bimîne
Zalimên vê dinyayê ferman dane, gotine "divê nemîne li Dersimê çu jîndar e"

(1) *Na lawik qasete Zilfî a hîreyînra ebe destê Cano ama nustinê.*

(2) *Ji; Dr. Şivan, Kürt millet hareketleri ve Irak'ta Kürdistan ihtilali(Tevgerên neteweyê Kurd û şoreşa Kurdistanê li Îraqê), rûpel 69, Kurdistan-1970*

Xidê Alê Îsmê: Şerkarekî Kurdên Dersimê ku di şer de şehîd bûye.
Kuresizî: Bi zaravê dimilî ji eşira Qureyşîyan re dibêjin.

Zîyaretgeha Paçkînî: Li Nazmîyê ye.
Çuxur: Navê gundekî ye. Ev Gund, ji Kalanê bi qasî 20 km dûr e û dikeve rojhelata Dersimê.
Usifone: Bi zaravê dimilî ji eşîra Yûsifîyan re dibêjin.
Çîyayê Zelê: Li ser rîya Erzinganê û bi qasî 25-30 km dûrî Dersimê ye.

Ji zaravayê dimilî bo kurdîya jorîn: R. ZÎLAN

www.arsivakurd.org

HÛN JÎ DEV JI ŞER BERDIN Û WERIN VIR

A. Tîgrîs

Di hejmara Berbangê ya 52'an de bi îmza Selîm Keya û bi navê «Piştî şerê Iraq û Îranê, di tevgera rizgarîxwazîya Kurdistanê de qonaxeke nû?» nivîsarek der çû. Vê nivîsarê bi çavekî pir negatîf li tevgera rizgarîxwazîya Kurdistanê dinêrî. Tê de gelek dîtinên pûç û rizî hebûn. Ji ber vê yekê, ez dixwazim di vê nivîsara xwe de bersîva wan dîtinan bidim. Lê, berê ez dixwazim tiştekî bibêjim ku bi kêmanî qasî naveroka nivîsarê, hewqas dema wê jî girîng û balkêş e. Dema Seddamê faşîst bi top û roket û bi balefiran agir li Kurdistanê dibarîne û bi ser de qîma xwe bi wan jî nayne, dilê wî rehet nabe, îcar çekên kimyayî bi kar tîne. Ew dixwaze bi sedan gund û bajarên Kurdistanê ji xerîtê rake. Bi hezaran zarok û jin ji ber çekên kimyayî direvin û xwe dispêrin dewleta tirk; tam di wê demê de ev nivîsara han li Swêdê têt nivîsîn. Her weha ev nivîsara han ne bi tenê di Berbangê de lê bi zimanê tirkî di kovara «2000 e dogru» de bi navê lîderê Yekîtîya Sosyalîst a Kurdistanê Ibrahim Güçlü û eynî nivîsar di kovara Yekîtîya Sosyalîst (hejmar 14, rûp.6) de bi hin guhertinên gelek biçûk dîsa bi zimanê tirkî, der çû. Wî sernivîsara xwe ya bi tirkî weha lê kirîye:

«Vî şerî careke din bi me da zanîn ku li ser şkestina gelên Îran û Iraqê, yên bira, rizgarbûna gelê kurd ne mumkun e.» (2000 e dogru.hejmar 39, rûp.10. 18 Îlon 1988). Ji vê tahlîla jorî re şirove ne pêwîst e. Ew, kurdan dixe şûna hêzên kolonyalîst ên barbar û talankar. Gelo xelkên bira yên Îran û Iraqê kî ne! Xumeynî û Seddam in? Kurdan li ku xwestine gelên bira bişkînin û li ser şkestina wan bigihên mafên xwe yên netewî û demokratîk? Ma gelên bira hem li Kurdistana Iraqê û hem jî li ya Îranê bi gelê kurd re li dijî rejîmên xwînrêj şer nakin? Kurd, wan diparêzin an dişkînin?

Selîm Keya di nivîsara xwe ya di Berbangê de tevgera Kurdistana Iraqê li gor demê dike du beş: Ya berî 1975'an û ya piştî 1975'an. Ew, ya 1975'an bi antî-demokratîk û ne netewî sûcdar dike. Lê, ew ya piştî 1975'an çawa dibîne? Ka em binêrin, ew di derbarê wê de çê dibêje: «Piştî 1975'an çi guhurîn peyda bûn?

Gelo hêzên piştî 1975'an peyda bûne, karîn van kêmasîyan ji holê rakin. Tevgera kurdî li Îraqê bû xwedîya qerektereke netewî-demokratîk? Piştî 1975'an li Kurdistana Îraqê tevgera kurdî bi serokatîya du rêxistinên sîyasî dest bi pêşveçûnê kir. Belê berî ku wextekî dirêj derbas bibe, di navbera wan de şer û nexweşî peyda bûn, tehemilî hebûna hev du nekirin. Vê jî nîşan da ku hîn jî demokrasî û pîvanên demokrasîyê li ba wan zelal nebûbû, pêş neketibû. Bi dewletên dagîrker re danûstendinên wan berdewam bû.» (Berbang.Hej.52, rûp.6)

Ya yekem niha wexta analîz û tehlîla tevgera Kurdistana Iraqê nîne. Her kes û hêz wan tiştan baş dizanin û ew bi xwe jî kêmasî û çewtîyên xwe dibînin û dibêjin. Ya duyem, gelo çima ew ne xwedî qerektereke netewî û demokratîk in? Belê, birakujî û pevçûn ne baş e, ku ew jî niha ji navê hatîye rakirin. Lê, demokrasî jî hemû ne ew e. Ji alîyekî din ve, mirov xwedî 15-20 hezar pêşmergan be, ji derê wê, hewqas jî xwedî endam, alîgir û dilsozan be û xirab-baş li herêmeke gelek mezin bi hezaran mirov îdare bike, ma ev ne demokrasî ye, çi ye? Lê, li hember vê rewşê ew kesê ku nikaribe bi sê hevalên xwe re îdare bike, demokrat e û demokrasîyê dizane? Na. Û bi ser de jî rabe dersa demokrasîyê bide! Gelo, ew çima ne netewî ne? Ew kes û hêzên ku ji 40 salî bêtir bi awakî şoreşgerî û profesyonel ditêkoşin, çîyayên welatê wan ji wan re bibin qada şer, ji bo doza netewî bi hezaran şehît bidin, bi hezaran hemwelatên xwe bi rêkbêxin, doza netewî bi ser hemû berjewendî û jîna xwe û zarokên xwe re bigrin, ji zilm û zora netewî re hîç serî netewînin, bi zimanê xwe bixwînin, binivîsin, civîn û komcivînên xwe bi zimanê xwe pêk bînin û bi her awayî û bi her alîyî ve kultur û edetên xwe biparêzin û di mala xwe de ji bilî zimanê xwe bi zimanê kolonyalîstan nepeyivin, gelo ew hêz û kes qasî kê ne netewî ne?

Netewîbûn çi ye? Divê berî her tiştî mirov baş bizanibe ku mirov bi xwe çi ye, kî ye, li kû yê, çi dike û çi dibêje. Li gor tehlîla Selim Keya sedemê barbarî û hovîtîya Seddam jî çewtîyên hêzên Kurdistanê ne. Ew di vî warî de weha dinivîse: «Hêzên çekdar ên Îranê bi dilê xwe li deşt û çîyayên Kurdistanê gerîyan, lewra jî şovenizma erebî bi hêz ket û Seddam jî karî xelkê bo alîyê xwe bikêşe.» Ev teorîyên zingar yên kevnare ne, ne yên nû ne. Gelo şovenîzma erebî bi tenê li dij farisan e. Ew li dij kurdan mirovperwer û demokrat in? Bi hatina îranîyan şer dest pê nekir. Ev cara çendan e ku rejîma Baas, Kurdistanê çol û wêran dike. Ma şovenizma ereban ya ku li dij kurdan berdewam e, li hember netewekî din jî heye? Rast e, eger kurd şer nekin, mafên xwe yên netewî û demokratîk ji dewleta Iraqê nexwazin, serî jê re xwar bikin, ew çax şer nabe û Seddam jî êrişan nabe ser Kurdistanê. Dîyar e Selîm Keya vê yekê dixwaze. Ev teorî jî li Kurdistana bakur ji mêj ve heye. Dihat gotin û îddîakirin ku «divê mirov ji çarçova qanûnên tirk dernekeve, ger derkeve zilmeke zor û dijwar dê bînin ser me û hêzên me.» Bi kurtî Selîm Keya piştî hewqas tehlîl û rexnên xwe îcar bi sernivîsa «Divê meriv çi bike?» riya demokrasî, netewîbûn û sosyalîstîyê pêşkêşî hêzên Kurdistana başûr û rohilat dike (!) Ew dibêje ku: «Divê di taqtîkên têkoşînê de guhurînên pêwîst bi cî bên. Dibe ku ev guhurîn bibin sedem ku gavine paş ve bên avêtin an hêz bê sînorkirin, lê divê meriv ji vê netirse».

Ev banga teslîmbûnê ye. Nivîskar bi zimanekî vekirî dibêje: «Hûn jî wekî min bibin sosyalîst (!), dev ji şer û têkoşînê berdin û werin vir.»

Çima em aqil nadin xwe, didin xelkê?

LI STOKHOLMÊ HOVÎTÎYA ÎRAQÊ HAT RISWAKIRIN

Ji bo protestokirina karê hov ê rejîma Iraqê, Federasyona komelên Kurdîstanê li Swêdê roja 10.09.88'an li Stokholmê mitîngek li dar xist.

Ji her çar perçên Kurdîstanê kurd û rêxistinên kurdan li «Humlegården» ê civîyan. Li cîyê civînê bi navê partîyên swêdî û bi navê cebha Kurdîstana Iraqê niwîner, peyivîn. Giş nûneran bikaranîna çekên kîmyayî û qirkirina gelê kurd gunehkar kirin. Nûnerê Cebha Kurdîstana Iraqê bi dirêjî li ser rewşa Kurdîstana Iraqê peyivî û qehremanî û qerardarîya Pêşmergan gîhandi beşdaran.

Bi navê Partîya Sosyal Demokrat (SAP), Gunnar Stenarv-sekreterê karê navnetewî ê (SAP) ê-piştgirîya partîya xwe, bo gelê kurd dîyar kir û peyva xwe wiha domand: «Divê, cîhan li hember trajedîya ku li Helebcê çê bû û li hember hedîsên niha li Kurdîstana Iraqê rû didin, dengê xwe bilind bike. Îro, kurd ji ber vê êşê dinalin. Divê ji bo emnîyeta me hemûyan, kesên ku çekên kîmyayî bikartînin, bên mehkûmkirin».

Parlementera Partîya Moderatan, Inger Koch bi navê Partîya xwe, hemû cûrên zordestîyê mehkûm kir û got: « Divê, Deklerasyona mafê mirovan, kurd jî tê de, ji bo herkesî bi cî bê».

Parlementera Partîya Kominîst a çep, (VPK) Gudrun Schyman, bi awakî tûj rejîma Îraqê tawanbar kir: «Em, pardarên êşa we ne û emê vê pardarîyê wergerînin bo piştgirî û biratîyê. VPK bi her awayî êrîşên hov yên Iraqê, li dijî gelê kurd, gunahkar dike. Divê bê qeyd û şert ev êrîş bên rawestandin. Divê Koma Milletan bixebite û li ser Iraqê ferz bike ku biaranîna çekên kîmyayî bên rawestandin. Em ji hukûmeta Swêdê dixwazin ku gelê kurd bi awayekî resmî wek alîyê sisîyan di giftûgoyan de bê nasîn. Weke ku piştî şerê yekem ê bike. Ji alîyê Swêdê ve, wekî berî niha me kirî em amade ne ku bisporên xwe bo vî karî tirxan bikin.

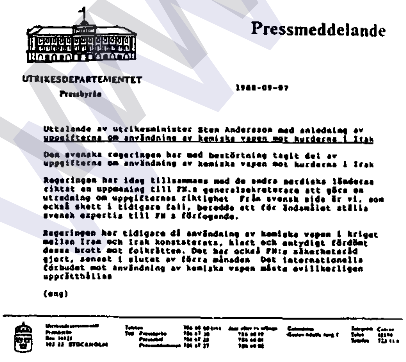

Pressmeddelande

UTRIKESDEPARTEMENTET

Pressbyrån

1988-09-07

Uttalande av utrikesminister Sten Andersson med anledning av uppgifterna om användning av kemiska vapen mot kurderna i Irak

Den svenska regeringen har med bestörtning tagit del av uppgifterna om användning av kemiska vapen mot kurderna i Irak

Regeringen har idag tillsammans med de andra nordiska länderna riktat en uppmaning till FN:s generalsekreterare att göra en utredning om uppgifternas riktighet. Från svensk sida är vi, som också skett i tidigare fall, beredda att för ändamålet ställa svensk expertis till FN:s förfogande.

Regeringen har tidigare då användning av kemiska vapen i kriget mellan Iran och Irak konstaterats, klart och entydigt fördömt dessa brott mot folkrätten. Det har också FN:s säkerhetsråd gjort, senast i slutet av förra månaden. Det internationella förbudet mot användning av kemiska vapen måste ovillkorligen upprätthållas

(eng)

Daxuyanîya wezîre derve Sten Andersson, li ser deng û basên bikaranîna çekên kîmyayî dijî kurdan, li Îraqê.

Hukûmeta Swêdê, bi dilekî nerehet deng û basên bikaranîna çekê kîmyayî dijî kurdan, li Îraqê, wergirtin. Îro hukûmeta Swêde di gel dewletên din yên bakur daxwazek pêşkêşî sekreterê Koma Milletan kir ku lêkolînê li ser mesela rastbûna bikaranîna çekê kîmyayî

Hukûmetê berî niha jî, di şerê Îraq û Îranê de bikaranîna çekê kîmyayî weke cînayetek dijî mafê milletan tawanbar kirîye. Her weha li dawîya meha bûrî Encumenîya Tenahîyê a Koma Milletan jî ev tişt gunebar kir. Divê qedexekirina navnetewî dijî bikaranîna çekên kîmyayî bê qeyd û şert bi cî bê.

www.arsivakurd.org

cîhanî rû dayî, car din kurd di navbera lîstikên dewletên mezin de nefetisin».

Nûnerê Folk Partî (Partîya Gel) Hadar Cars li ser êrîşên Iraqê peyivî û gotina xwe bi cimla jêr bi dawî anî: «êrîşên gazê, yên dijî mirovên bê guneh û bê star, nîşana tirsê ye.»

Anders Jönsson, nûnerê Center Partî, li ser êrîşên çekên kimyayî peyivî: «Gava min di telewiyzonê de Helebçe dît, ez pir bi vê barbarîyê êşîyam. Pêwîst e, em hemû bi hev re li dijî vê barbarîyê rawestin.»

Nûnera Partîya Sosyalîst, Maria Sundsvall got: «Partîya me wê dijî qirkirina gelan, ji bo avakirina berhingarîyeke fireh bixebite. Piştgirî bo doza kurdan, ji bo danana dewleteke yekbûyî û wergirtina mafê çarenûsî.»

Piştî axaftina nûnerên partî û rêxistinan, lehîya mirovan ber bi konsolosxana Iraqê ve meşîya. Kar û kirinên Iraqê bi tûjî hatin tawanbarkirin û bi xwendina sirûda «Ey Reqîb» mitîng bi dawî hat. Nêzîkî 2700 kesan, beşdarî mitîngê bûn.

Nama wezîrê derve, Sten Andersson bo serokê Federasyonê,

Sipas ji bo nama te ya li ser rewşa gelê kurd li Iraqê.

Swêd û dewletên din ên bakur, mesela bikarinaîna çekê kîmyayî ji alîyê Iraqê ve bir Koma Milletan. Her weha me amadebûna xwe xuya kir ji bo ku bisporên me tevî karê wan bibin.

Hukûmetê, berî niha jî bi awayekî eşkere, di şerê Iraq û Îranê de bikaranîna çekê kîmyayî wek tawanek dijî mafê milletan, mehkum kir.

Qedexekirina navnetewî ya çekên kîmyayî pêwîst e bê qeyd û şert bi cî bê.

Ez dixwazim xuya bikim ku Swêd amade ye bi riya KomîsyonaPaneberan ya Koma milletan û Xaça Sor a navnetewî her arîkarîya ji dest bê, pêşkêşî paneberên li deverê bike.

Bi silavên dostanî

Sten Andersson

Nama serokwezîrê Swêdê, INGVAR CARLSSON bo serokê Federasyonê.

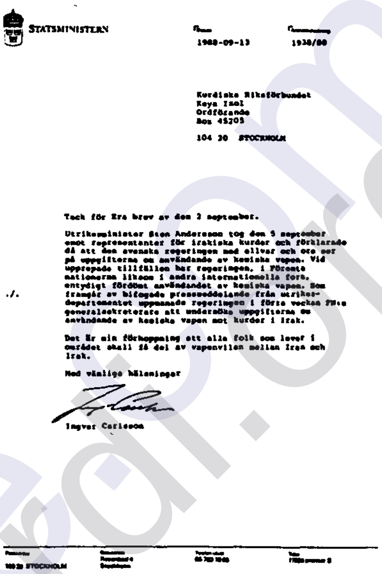

STATSMINISTERN

1988-09-13 1938/88

Kurdiska Riksförbundet
Keya Izol
Ordförande
Box 45203

104 30 STOCKHOLM

Tack för Era brev av den 2 september.

Utrikesminister Sten Andersson tog den 5 september emot representanter för irakiska kurder och förklarade då att den svenska regeringen med allvar och oro ser på uppgifterna om användande av kemiska vapen. Vid upprepade tillfällen har regeringen, i Förenta nationerna liksom i andra internationella fora, entydigt fördömt användandet av kemiska vapen. Som ./. framgår av bifogade pressmeddelande från utrikesdepartementet uppmanade regeringen i förra veckan FN:s generalsekreterare att undersöka uppgifterna om användande av kemiska vapen mot kurder i Irak.

Det är min förhoppning att alla folk som lever i området skall få del av vapenvilan mellan Iran och Irak.

Med vänliga hälsningar

Ingvar Carlsson

103 33 STOCKHOLM

Sipas ji bo namên te yên 2'yê Îlonê.

Wezîrê derve Sten Andersson 5'ê Îlonê pêşwazîya çend nûnerên kurdên Iraqê kir û got ku hukûmeta Swêdê bi ciddî û bi dilekî nerehet li deng û basên bikaranîna çekên kîmyayî dinêre. Hukûmeta me pitir ji carekê, li Koma Milletan û di qada navnetewî de bikaranîna çekên Kîmyayî gunehkar kirîye. Dî paşkoya vê namê de daxuyanîyeke rojnamegerî heye ku ya wezareta derve a Swêdê ye û daxwaz ji sekreterê Koma Milletan dike ku mesela bikaranîna çekên kîmyayî dijî kurdan li Iraqê, lêbikole.

Hêvîya min ew e ku hemû milletên li wê deverê dijîn, dê qazanc ji rawestana şerê Îran û Iraqê bibînin.

Bi silavên dostanî.

Ingvar Carlsson

www.arsivakurd.org

Xwendevanên delal!

Ebûqatê swêdî Jan Cadstedt berî niha çûbû Kurdistana Tirkîyê û li Diyarbekrê kampa muhacirên kurd ên ji Kurdistana Iraqê hatine, geriyabû. Berbang, bi Jan Cadstedt re li ser gera wî peyivî.

Jan Cadstend ji Kurdistanê vegerîya:

«EVE BI EŞKERE QIRKIRINA MILETEKÎ YE»

Berbang: Beri ku tu bigihî Kurdistanê, te li Enqerê çend parlementerên kurd dîtin. Dîtina te li ser vê yekê çi ye?

Jan Cadstedt: Eger kesên kurd bibin parlementer jî eve nayê wê me'nê ku li Tirkîyê demokrasî heye. Ew nikarin bi serbestî ji bo doza kurd bixebitin û her tiştê ku dixwazin, bibêjin. Lê dîsan jî kesên kurd ji bo parlementerîyê tên hilbijartin. Eve jî nîşanek e ji bo destpêka demokrasîyê. Ji ber ku hinek ji wan li zîndanan mabûn û hinekan jî ceza stendibûn. Dîtina wan, axaftin û kirina wan pir bi dilê min bû û ez bi dîtina wan şa bûm. Ew mirovine bi cesaret in. Rewşa wan a îro û tevgera wan a li ser mesela kurd dibe ku zererê bigihîne wan, lê dîsan jî bi awayekî vekirî û bi mêrane li ser rewşan kurdan dipeyivin.

B: Me zanîye heta ku hûn gihiştin kampa miltecîyan a li Diyarbekrê, pir asteng derketin pêşîya we. Çima?

J.C: Di bawerîya min eve girêdayî ye bi polîtîka tirkan a di derheqê rewşa aktuel a miltecîyan ve. Tirkîye dixwaze û miltecîyan mecbûr dike ku ji Tirkîyê derkevin û biçin Îran, Iraq, Sûrîye yan jî Ewropayê. Bo nimûne muhtacîyên bingehîn wek betanîye, doşek, xwarin û melzemin sihhî nadin wan ku wan mecbûr bikin, ew bi xwe ji Tirkîyê derkevin. Mesela Tirkîyê ji Xaca Sor a Navnetewî û ji Koma Miletan alîkarî nexwestîye û her weha rê neda wan ku bên li kampên miltecîyan bigerin. Ji bilî rojnamevanan kesî bernadin hundir û helbet naxwazin kesên ewropî li kampa bigerin û rewşa kurdên miltecî bizanin. Karê miltecîyan bi destê komîsyonekê ku ji aliyê Walîtîya Deverê (Bölge Valiligi) hatîye hilbijartin, tê meşandin. Û bi mejîyê polîsan vî karî bi rê ve dibin.

B: Nêrînên te, dîtinên te çi bûn gava te cara pêşî kurdên miltecî li kampê dîtin?

J.C: Rewşa wan pir xerab bû û ez mat mam. Berê min digot qey tev pêşmerge ne. Lê piştî ku min ew dîtin, min zanî ku gişt kurdên Iraqê «kincên pêşmerga» li xwe dikin. Paş meriv baş dizane ku Tirkîye dijî kurdên li Tirkîyê polîtîka asîmîlasyon û tirkkirinê dajo. Çawa kampeke weha li Diyarbekirê-li paytextê Kurdistanê- hatîye avakirin.

Tiştê din ku ez pir li ber ketim û pir aciz bûm ew bû ku tiştên min li wir dîtin. Eve bi eşkere qirkirina miletekî ye ji alîyê Iraqê ve.

B: Çi muhtacîyên wan ên bingehîn hebûn? Û rewşa wan a pisikolojî çawa

" Tiştê din ku ez pir li ber ketim û pir aciz bûm ew bû ku tiştên min li wir dîtin. Eve bi eşkere qirkirina miletekî ye ji alîyê Iraqê ve. „

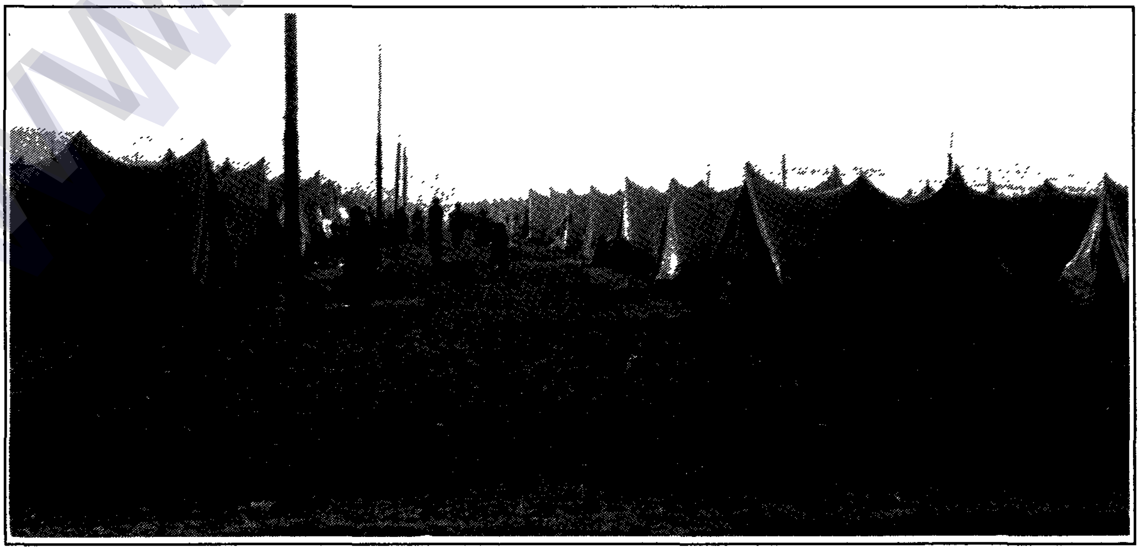

Foto: Jan Cadstend

www.arsivakurd.org

" Karê milteciyan bi destê komîsyo nekê ku ji aliyê Walîtîya Deverê (Bölge Valiligi) hatîye hilbijartin, tê meşandin. Û bi mejîyê polîsan vî karî bi rê ve dibin. „

bû?

J.C: Li kampa Diyarbekirê ji 1878 malbatan 12.930 kes hebûn. Ji wan 3123 zelam, 2584 jin û 7223 zarok bûn. Li kampê tenê 1384 çadir û 11.180 batanîye hebûn. Ji van reqeman jî xuya ye ku ew acîlen mihtacî çadir, doşek, lihêf û batanîya ne. Çadirên heyî jî yên havînî ne û di her çadirekê de ji 7 heta 17 kesan dijîn. Rewşa wan pir û pir xerab e. Doşek ji bînî tune ne û li erdê radizin. Goşt û sebze nadin wan û xwarina wan pir kêm e. Dibe ku li pêşerojê ji birçа û ji kêmxarinê nexweşîne peyda bibin. Her weha dever pir sar e û bi van melzeman pir zehmet e ku bikarin xwe ji sermayê biparêzin. Nemaze zarok xwe li ber sermê nagrin û wê bimrin. Rewşa sihhî pir xerab e û eger nexweşîyeke vegir peyda bibe wê bibe sedemê encameke zêde xerab. Bi kurtî rewş xerab e.

Û xuya ye halê kampa li Diyarbekirê ji kampên din xweştir e. Kampa li Mêrdînê jî wek ya Diyarbekirê ye. Lê rewşa kampên li Gever (Yüksekova)ê û li Silopîyê pir xerab e.

B: Bi bawerîya te Xaça Sor a Swêd û hukûmeta Swêdê weke ku pêwîst bi meselê eleqadar bûn?

J.C: Piştî ku ez vegerîyam, ez bi berpirsîyarên hukûmetê û yên Xaça Sor re peyivîm. Min xwest ez bizanim ka dixwazin çawa û bi çi rê alîkarî bikin. Lê min informasîyoneke ku min têr bike, wernegirt. Belê ji bo pêşerojê bixwazin çi bikin jî, bi ya min ne bes e, kêm e. Divê meriv pratîk bifikire. Tirkîye dixwaze vî işî li gor xwe bimeşîne. Lê eger meriv bikeve dûv brokrasîyê, wê milteci zererê bibînin û wê ji serma bimrin. Tirkîye lîstika xwe dilîze. Û bi tenê Emerîka dikare vê lîstikê xera bike. Pêwîst e dengê giştî yê cîhanî bi tundî dengê xwe bilind bike.

Tirkîyê ji hinek dewletên ewropî xwestîye ku hejmareke miltecîyan bigrin. Lê hîn bersîvek wernegirtîye. Di vî warî de divê Swêd bi lez biryar bigre û biryara xwe bi cî bîne. (Ku ji Swêdê hatîye xwestin ku 22 kesan bigre)

Pir ecêb e ku ne di axaftina nûnerê Swêdê-Sten Andersson- li FN (Koma Miletan) û ne di deklerasyona hukûmetê de qala vî tiştî nehat kirin. Seyr e.

Divê mirov zorê bide hukûmetê û bê guman di platformên navnetewî de jî ji bo çareserkirina mesela kurdî zorê bide Tirkîyê. Eger ne divê mirov bixebite ku Tirkî ji civata ewropî bê derxistin. Ji ber ku ev pirsa man û nemana merovan e. Karê berhingarîyê pir girîng e û berpirsîyarî ya me hemûya ye. Divê grûbek ji kurd û swêdîyan pêk bê ku tev partîyên swêdî têde hebin û ev grup di çarçewa modela Swêdê de bixebite.Piştî vegerê, ez di radyoya merkezî a Swêdê de beşdarî programekê bûm. Lê derveyê vê li hember vê meselê bi giştî bêdengî hebû.

B: Belê, bi ya te kurd bi xwe dikarin çi bikin?

J.C: Divê kurd bi gelek rêxistinan re û bi partîyên swêdî re bixebitin. Bi xwepêşandan û mitîngan dengê xwe bilind bikin, pêwendîyên xwe bi rojnaman re xurt bikin. Hewl bidin ku li ser meselê bê axaftin û nivîsîn. Her weha di vî warî de informasiyon rolekî mezin dilîze. Gelek kes ji rewşa wan bêxeber in.

Divê bi awayekî peryodîk rewş û halê hundir bigêhê Swêdîya û Federasyon dikare bi vî karî rabibe. Ji ber ku ev bûyera rûdayî, yek ji bûyerên girîng û trajîk a dîroka kurda ye.

B: Pir sipas Jan Cadstedt.

J.C: Sipas.

«Heta mesela kurd çareser nebe, li Rojhilata Navîn aştî peyda nabe.»

Di 25'ê tebaxê de, bi amadekirin û serpereştîya Federasyonê, li Stokholmê panelek li ser rewşa Kurdistana Îraq û Îranê civîya.

Ebûqat û parlementerê Partîya Sosyal Demokrat, Hans Göran Frank, parlementerê Partîya Çep (VPK) Oswald Söderkvist, rojnamevan Stefan Hjerten, pisporê mesela kurd Alar Kutman, nivîskar û rojnamevan Elin Clason, Ebûqat Tomas Rohhpfeffer esîstanê beşê civakî li Universîta Stokholmê, Omer Şêxmûs, nûnerê Partîya Demokrata Îranê, yê Komele (Îran) yê Tevgera Rizagrîya Kurdistanê (TEVGER) û nûnerê HEVKARÎ ya partîyên kurd li Sûrî beşdarî panelê bûn.

Li ser rewşa Kurdistana Îraq û Îranê çend pirsîyar li beşdaran hatin belavkirin û li gor pirsîyaran li ser rewşê hat peyivîn.

Bi giştî, piranîya beşdaran dan xuyakirin ku «Piştî rawestandina şerê Îraq û Îranê, her du dewlet wê dest bi qirkirina gelê kurd bikin... Eger di giftûgoyên aşitîyê de qala kurdan nebe û kurd jî wek alîyekî nekevin nav peyvê, aşîtîya ku qala wê tê kirin wê her sexte û durû be. Heta mesela kurd çareser nebe, li deverê aştîyek rast û adil peyda nabe»

Her weha beşdaran ji Koma Milletan û hukûmeta Swêdê û ji hêzên aştîxwaz daxwaz kirin ku piştgirîya kurdan bikin.

Provakasyona Dewletên Tirkîye û Îraqê!

Piştî êrîşên hov û dirinde yên hukumeta Îraqê û bikaranîna çekên kîmyayî, bi sedhezaran kurd ji warên xwe rabûn û ber bi Îran û Tirkîyê ve koç kirin. Kurdên ku çûne Tirkîyê li sê kampên mezin hatin bicîkirin. Ji polîtîka dewleta Tirkîyê xuya bû ku Tirkîye naxwaze kurdên mihacir li wir bi cî bibin. Kurdên mihacir heta îro jî di çadirên havînî de dijîn û hukumeta Tirkîyê melzemên bingehîn wek doşek, çadir, batanîye, lihêf û xwarin bi awayekî rêk û pêk nedane wan. Her weha tim û tim memurên tirkan li nav wan digerin û ji wan re dibêjin: «Eger hûn bixwazin em dikarin îro we bigihînin Îraqê an welatên din.»

Hukumeta Tirkîyê bi van kirinan jî nemaye, di meha Îlonê de bi îtîfaqa hukumeta Îraqê, li kampa Sîlopî dest bi fitne û fesadîyan kirîye. Sîlopî qezayeke biçûk e û dikeve ser sînorê Kurdistana Tirkîyê û Îraqê û 20 km. ji bajarê Zaxo dûr e.

Kurdên mihacir: Îcar dewleta Tirkîyê wan dikuje.

Bi hevkarîya her du hukumetan û ji rîya Zaxoyê sîxur û muxbîrên Beesî û çend kurdên caş tên Sîlopî û wekî «mihacirên nû» li kampê bi cî dibin. Ev casûsên han li nav kurdên mihacir belav dibin û dest bi propaganda vegera Îraqê dikin. Ew dibêjin: «Îraq welatê me ye, mirovên me malên me li wir in. Seddam afû derxistîye. Tiştek xeter tune ye. Werin em vegerin welatê xwe.» Bi alîkarîya hukumeta Tirkîyê û casûs û muxbîran Îraq dixwaze wan kurdan bixapîne û bibe Îraqê. Bi vî awayî xwe li cîhanê bide nasîn ku Îraq dewleteke demokrat e (!). Piştî karê propaganda çend rojan kamera televîzyonê tînin wir û ji kurdên mihacir re dibêjin: «Emê fîlmê we bikêşin û çend pirsîyara ji we bikin. Hûn jî bibêjin Îraq welatê me ye û Seddam serokê me ye. Em dixwazin vegerin welatê xwe, Îraqê.»

Belê katê televîzyon tê û dest bi kişandinê dike, piranîya kurdên mihacir fotografê Barzanî hildidin û diçin ber kamerayê. Ji polîsan daxwaza kurdên birîndarên kîmyayî dikin. Li gor gotina wan, hukumeta Tirkîyê, piştî hatina wan bi sê rojan birîndarên kîmyayî ji nav wan derxistin û birin cihekî din ku heta niha jî winda ne. Polîs û cendirmên Tirkîyê tên û bi xeber û lêxistinê dixwazin wan ji wir dûr bixin. Lê kurd xwe nadin paş û sloganên li dijî Seddam û Îraqê diqîrin û nahêlin daxwaza wan biçe serî. Li ser vê yekê polîs û cendirme bi hev re kurdên mihacir didin ber gullan. Du kurdên mihacir tên şehîdkirin û sê jî birîndar dibin.

Bi vê kirina hukumeta Tirkîyê û Îraqê, nerazîbûna xelkê Sîlopî digîhe bilindtirîn derecê û zarok û jin û kal û pîr bi hev re êrîş dibin ser tabûra leşkerî a Sîlopî. Cendirme ji ber xelkê direvin û xwe li tabûrê vedişêrin. Xelk bi dar û keviran diçe ser wan û tev pencere û derîyên tabûrê dişkînin. Paşê cendirme dikevin nav xelkê Sîlopî û nêzî çil xortan digrin. Vê carê xelk diçe ser polîsxana bajêr û heta berdana wan xortan li ber derîyê polîsxanê radiwestin. Polîs, ji tirsa xelkê xortên girtî, berdidin.

Wek tê zanîn, Tirkîyê rê neda doktor û bisporên bîyanî ku bên Tirkîyê û meselê bikolin. Her weha dan zanîn ku doktorên tirk, pêrgî delîl û îşaretên birîndarîya kîmyayî nebûne.

Bese zordar

Bese zordar heta kengî wa bimîne
Bese xwînmij heta kengî vexwê xwînê
Bese îro sitemkarî û zordarî
Bese qamçî û lêdanê bi sed darî
Gelo dêw î yan dehbe yî ne mirov î
Koledarî yan tu gurê hirç û hovî
Li nav welat bûyî îro şevek tarî
Li nav milet tu wî îro koremar î
Malê milet dixwê zêr û hemî dirav
Zarok birçî mane sêwî bê dê û bav
Ew dibêjê, dame kurda hikmêzatî
Ava dikim ji bo wan jî vî welatî
Kurda didê rojê sed yek li sêdara
Jin û zarok dikin qîr û zare zara
Bi firokan dibarînê rojê sed car
Gule û topan li dêhata û gund û şar
Wêran dikê ew ji kurdan gelek mala
Têne kuştin jin û zarok pîr û kala
Bese (Sedam) jîna te ya segê har e
Dête kuştin bi destê kurd şevek tare

Keça Kurd

Nûreddîn Zaza Mir.

Welatperwerê bihagiran Nûreddîn Zaza 7'ê meha çirîyê li bajarê Lozanê mir.

Ronakbîrê kurd, Dr. Nûreddîn Zaza, sala 1919'an li qeza Madenê hatibû dinê. Wekî piranîya malbatên deverê, malbata wî jî beşdarîya serhildana Şêx Seîd kir û ji ber vê yekê jî piştî serhildanê, Nûreddîn Zaza di gel birayê xwe Doktor Nafîz hat Kurdistana Sûrîyê.

Li vir bi temamî xwe da karê kurdîtîyê û di gel ronakbîrên kurd tevlî xebata kulturî û edebî a kurdî bû. Paşê hat Swîsê û li zanîngeha Lozanê, xwendina xwe ya bilind bi dawî anî û doktora xwe li ser pedegojîyê wergirt. Her weha ji bo cara pêşî bi xebat û fedakarîya wî «Komela Xwendkarên Kurd Li Ewrûpa» hat damezirandin. Nûreddîn Zaza, piştî xwendinê vegerîya Kurdistana Sûrîyê û beşdarî di avakirina P.P.K.S. kir. Ji ber karê xwe yê sîyasî bi caran hat girtin û wextekî dirêj li zîndanan ma. Sala 1969'ê car din vegerîya Lozanê.

Nûreddîn Zaza di kovarên HAWAR û RONAHÎ, her weha di rojname û kovarên swîsî û kurdî de bi sedan gotar nivîsîne. Dîsan çîroka «Memê Alan» û bi navê «Şerê Azadî» berhevokek çap kirîye. Sala 1982'ê bi zimanê frensî û bi navê «Jîyana Min a Kurdî» pirtûkeke wî hatçapkirin. Nûreddin Zaza bi jin bû û bi navê Şengo kurek hebû.

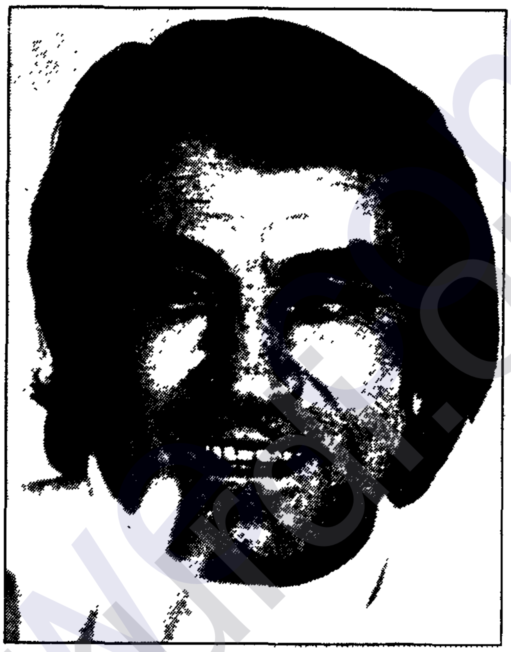

Jîyana wî, nimûna xebat û têkoşînê ye. Gelê kurd çu cara lawê xwe yê serbilind, Nûreddîn Zaza ji bîr nake.

DERKETÎ

Terka welatê xwe kir û kete dinyayê. Xwedê rêberîya derketîyan bike.

Ez di nav milletan re derbas bûm, li min nêrîn, min li wan nihêrt: lê me hevdû nasnekirin.

Derketî li her derê bi tenê ye.

Gava roj diçû ava û ji xircikên newalan dû û dûman radibûn: min ji xwe re digot: «Çiqas bextîyar e, ew mirovê ku êvaran vedigere mala xwe û di nav zar û zêçên xwe de rûdine».

Derketî li her derê bi tenê ye.

Bi kû da diçin ew ewrên ku ba wan dide ber xwe? Ba, min jî wek wan dide ber xwe û bê hemdê min, bê kêfa xwe min dajo.

Derketî li her derê bi tenê ye.

Ev dar spehî, ev kulîlk xweşik in: Lê ev ne dar û kulîlkên welatê min in: Tu tiştî nabêjin min.

Ev çem bi dilekî şkestî li deştê diherike: Lê xurîna wî ne wek ya çemê me ye ku min di zarotîya xwe de dibîhîst: Ev tu tiştî nayîne bîra min.

Derketî li her derê bi tenê ye.

Ev stran şirîn in: Lê ahengên wan ên geş û zîz ne wek yên welatên min in.

Ji min pirsîn: «Çima her gav bi girîn î?» Gava min sebeb gote wan: Tu kes min re negirî: Ji ber ku derdê min fehim nekirin.

Derketî li her derê bi tenê ye.

Min kalin dîtin: Zaro li wan hêwirîne, mîna zeytûnên kevnare ku kelem û derxik li wan hatine hev. Lê tu wan negote min: «Kurê min!». Tu zarokî negote min: «Bavo!».

Derketî li her derê bi tenê ye.

Min di ser kelat û bircan re alin dîtin: Lê ne bi reng, ne jî bi pêldana wan dilê min geş nebû: Ew ne keskesorên me bûn.

Derketî li her derê bi tenê ye.

Heval, bav û bira, xweşî, rehetî û serbilindî bi tenê li welêt hene.

Derketî li her derê bi tenê ye.

Derketîyê reben! Ev girîn û zarîn bes in! Pir kes wek te hatine dûrxistin: Herkesî wek te wendabûna bav, bira û hevalên xwe dîtîye. Hevîya xwe vejîne û xwe ragire: Tu jî dê rojekê bigîhî miraz û armanca xwe, heke îro nebe jî...sibe.

Hawar, hej. 29

Nûreddîn Zaza (Ûsiv),

www.arsivakurdi.org

BER BI RÊNIVÎSEKE RAST Û YEKGIRTÎ

Xwendevanên hêja.

Em, li ser pirsên rênivîsa zimanê kurdî, bi redaksîyona kovara «Roja nû» re peyivîn.

Redaksîyona Roja Nû, pirsên me yên li ser rê nivîsê, bi nivîskî xwestin. Em, pirsên xwe û bersiva Roja Nû li jêr çap dikin. Ji bo ku xwendevan fikreke giştî ji rênivêsa Roja Nû werbigrin, me bersiva wan wek xwe hişt û neguherî.

Ji bo redaksîyona kovara Roja Nû,

1- Di hejmara 3/88 a Berbang'ê de li ser navê redaksîyonê, bi navê «Berbi rênivîseke rast û yekgirtî» me quncikek vekir. Wek redaksîyona rojnameke Kurdî nêrîna we li ser vê quncikê çi ye? We ji bo Roja Nû hin qanûnên rênivîsê tesbît kirine an na?

2- Dîtina we ya li ser wan 11 bendên ku me tesbît kirine çi ye, gelo hûn dikarin li ser wan bendan yek bi yek dîtinên xwe bibêjin?

3- Eger hûn hinek bendan rast dibînin, gelo hûn amade ne li gor wan binivîsin?

4. Piranîya rojname û kovarên kurdî herfên «î» û «i» yê bi awayê ku me li vir nivîsî (î, i) dinivîsin. Lê belê Roja Nû bi awayê «i» û «ı» dinivîse. Em dixwazin hûn li ser sedemên vê cidahîyê ji bo xwendevanên Berbangê binivîsin.

BERBANG

ROJA NÛ

kovara huneri çandi û edebi

1- Tışteki xuya ye ku, herçi kesê ku dıpeyive û dınıvise gora qeydeyên peyivandın û nıvisandınê (qeydeyên rêzıman) vi kari bı pêk tine. Lê helbet qeydeyên nıvisandınê me bı xwe çê yan ji "tesbit" ne kriye, ew beri me hebûn.

Weki jı we ra ji eyan e, dı nıvisandına Kurdi da bı tipên Latini du xetên esasi çêbûn. Bıngehê herduwan ji dı salên 1920'i û 1930'yi da, ango 50 - 60 sal berê hatıne danin. Yek ya Kurdên Sovyet e, yek ji ya Celadet Bedırxan e, yan ji ya Hawarê ye.

Me Kurdên Kurdıstana Tırkiyê, bı şıkleki esasi, gramera Celadet Bedırxan, ango ya Hawarê daye pêş xwe û gora wê dınıvisın. Ya kovara me ji ev e.

Lê ger merıv hûr lê bınêre tê xuyan ku dı Roja Nû da ji hın tışt ne lı gor qeydeyên gramera Bedırxan tên nıvisandın. Ango ferq hene û merıv dıkare bêje ku kêmasi ji hene.

Yek ev e ku, tesira nıvisandına Kurdên Sovyet lı ser Kurdên Tırkiyê çê dıbe. Ya dınê ji, gelek kes bala xwe baş nadıne qeydeyên zıman, ango gramera Celadet baş nızanın. Dı aliyê çand û zıman da ji, jı bo Kurdan serokatiyek, yan ji otoriteyek, tune ku rê rast bıke û herkes gora wê bıke (Bo Kurdên Sovyet ev otorite heye, ew sazgeyên dewletê ne û herkes ji gora wan dıke; bo vê yekê ji dı nav Kurdên Sovyet da ev pırs û problem nemaye). Xuya ye ku ev pırsa zıman û çand bı pırsa azadiyê ra bı xurti gırêdayi ye.

Lê heya wê wextê dıvê em çı bıkın?

Nuha du rê lı pêş me hene: Dıvê em jı van du rêzımanan yeki bıdıne pêş xwe. Me Kurdên Tırkiyê ya Celadet daye pêş xwe em gelek rê ji hatıne. Bo yekitiya zıman dıvê em gor vê rêzımanê bıkın, qeydeyên wê baş hin bın û bı kar binın. Hıngê dı zımanê nıvisandınê da yekiti çê dıbe.

Wısa nebe û herkes, her nıviskar û her rojname-kovar lı gor xwe bıguhure, qeydeyan derxe, hıngê rêzıman tevlıhev dıbe. "Rênıviseke rast û yekgırti" bı vi awayi çê nabe. Bı raya me ev xetereke mezın e ku dıvê em xwe jê bıparêzın.

Em hemû ji dızanın ku Celadet zana û pısporeki hêja bû dı aliyê zımanzaniyê da. Wi bıngehê zımanê me yê nıvisandınê daniye. Dı Hawarê da, wi û hevalên xwe, bı zımaneki zelal û xweş ew bı kar anine û jı me ra xezneyeke mezın hiştıne. Dıvê em jı vê xeznê hin bın û wê bı kar binın.

Baş bala xwe bıdıne efrandınên wan hosteyan. Jı aliyê nıvisandıneka rast û delal, pıştî 50 - 60 sal ji, em ne lı pêş wan ın, eger geleki lı paş wan nebın..

Lê merıv dıkare bêje ku kêmasiyên rêzımana Celadet tune, yan ji dı rêzımanan da tucar guhartın çê nabın? Helbet dıbe ku kêmasi ji hebın û ku wext derbas dıbe ew kêmasi xwe nişan dıdın û dıvê hın tışt bên guhartın. Lê jı vê yekê ra ji disa otorite dıvê. Herkes bı serê xwe bıke zıman tevlıhev dıbe.

Dıbe ku - û heye ji- hın tışt lı me ji xweş nayên. Lê dıvê em sebır bıkın. Eger jı destê me tê, iro em otoriteyeka wısa pêk binın. Lê xuyaye ku iro ev zehmet e. Hıngê dıvê em lez nekın û rêzımana heyi ji xera nekın.

2. û 3. lı gor bersiva me ya jorin, ne hewceye ku em lı ser pêşniyarên we yek bı yek bısekının. Tıştê ku hûn pêşniyar dıkın, eger lı gor rêzımana Celadet be, em pêra ne.

4- Wek rêzıman, em lı dıj ın ku dı elfabeya Celadet da guhartın çêbe.. Pırsa (ı - i) û (i - î) istisnayek e.

Ew guhartın ji beri me hatıbû çêkırın, me dı ci da dit û lı gor wê kır.

Gelek kes pê dızanın, ev guhartın berê, dı salên 1960 da bı destê Şıvan (Sait Kırmızıtoprak) hatıbû çêkırın. Bona ku xwendın û nıvisandın hêsan bıbe bo Kurdên Tırkiyê. Jı ber ku Kurdên Tırkiyê hini elfabeya Tırki bûne. Dı Tırki da hımberê van dengan hene. Eger lı gor wan bên nıvisandın jı bo xwendın û nıvisandınê hêsan dıbe.

www.arsivakurdi.org

Ev guhartın dı karên çapemeni da cara pêşin kovara Özgürlük Yolu (Riya Azadi) da xwe nişan da. Pıştre Roja Welat ji ev guhartın bı kar ani.

Bı raya me, vê guhartına bıçûk hêsaniyeke mezın pêk ani jı bo Kurdên Tırkiyê. Jı xwe Kurdên ku elfabeyaLatini bı kar tinın, Kurdên Tırkiyê ne (heya dereceki ji Kurdên Sûriyê).

Bı hezaran insanên me lı Kurdıstana Tırkiyê, dı saya Özgürlük Yolu û Roja Welat da xwendın û nıvisandına Kurdi bı vi awayê hin bûn. Jı hêsani pêve, çı zırara gelê me dı vê yekê da heye?

Em bêne pırsa "pıraniyê".

Roja Nû tevi hejmarên berê (ku hım bı Tırki û hım ji bı Kurdi derdıket û demekê dı çend hejmaran da şêweya (i - î) bı kar ani, pıştre em bêtır gıhiştın wê bir û baweriyê ku şêweya me ya iroyin rasttır û hêsantır e) gıha hejmara 64 an. Riya Azadi gıha hejmara 121, Dengê Komkar gıha 110 (herdu ji qısmek bı Kurdi ne). Ew ji vê guhartınê dı ci da dıbinın. We bı xwe ji, ango Berbangê, berê wek me dınıvisand. Jina Nû ji wısa bû. Ango kovarên ku dı van deh salên dawin da lı Ewrûpayê derdıketın, pırani (ı) û (i) wek me dınıvisandın. Pıştre Berbang û Armancê ev yek guhartın û bı raya me baş nekırın.

Lê pırsa "pıraniyê" tışteki dın e, tıştê gıring kijan rast e, yan dı ci da ye, ev e.

Lı ser vê yekê heta nuha munaqeşe, qasi ku em pê dızanın, –bêtır dı suhbet û gotûbêjan da– bı vi rengi tên xuyakırın:

1) Dıvê mırov elfabeya Hawarê neguhurine, otorita Celadet Bedırxan qebûl bıke.

2) Herfa (i) Tırki ye, (î) Kurdi ye. C. Bedırxan wısa nıvisiye ku jı Tırki cuda (dûr) be.

3) Dı Kurdi da dengê (i) dırêj e, dıvê bı tipa (î) bête nıvisandın.

Bı raya me, ev guhartına bıçûk –ku beri me çê bûye û geleki ji ciyê xwe gırtiye– ne dûrketın e jı elfabeya C.Bedırxan. Jı ber ku:

1– Dema C.Bedırxan bıngehê elfabeya Kurdi daniye, lı ser şeş (6) esasan sekıniye. Yek jı wan ji ew e ku elfabeya Kurdi nêziki yaTırki be. Hım ji destûra yekemin e... Dı Hawarê da (hejmar 2, rûpel 6) weha dıbêje:

> Me ev bingehên ha di dora şeş destûran de gihandine hev.
>
> I- Ji wan niqtan pêve ko xasê denganîya zmanê kurdî ne, di şikl û dengên herfan de, herçend heye, xwe li elfabêya tirkan nîzing xistin û jê ne dûrketin. Armanca elfabê sekinandina dengan li ser kaxezê bi şiklan e, şikl bi herfan tên nîşan kirin, û herf qebalewî û bihemd in. Ji lewre nîşankirina dengê (ʧ) bi (c) û yê (ʤ) bi (ç) û bi hevguhartin û cihguhastina wan wekhev û bêferq e.
>
> Lê bi vî awayî kurdên welatê jorîn û heçî ko elfabêya tirkî dinasin dê bikarin bê dişwarî ya kurdî hîn bibin û komel û kitêbên me bihêsanîtî bixwînin.

Kesên ku dıbêjın C.Bedırxan xwestiye ku elfabeya Kurdi û Tırki jı hev dûr bın bıla çend caran ser hev destûra yekemin (I.) bıxwinın. Hıngê em bawer dıkın wê raya xwe bıguhurinın. Eger ev ji têr neke bıla disa dı Hawarê da (hejmar 2, rûpel 7) rêzên jêrin bıxwinın:

> Tinê di elfabêya tirkî de (q) û (w) nînin, Ji ber ko di zmanê tirkî de denginen cihê wek (v) û (w) ; (k) û (q) nayin dîtin. Dengê herfa (w) ji xwe di tirkiyê de peyda nabit.

Û dı destûra duwemin (II.) da ji weha dıbêje:

> II- Herçend dibe, ewçend dengên herfên latînî ên adetî ko di zmanên din de nas in, di elfabêya kurdî de hilanîn û neguhartin. Bi vî awayî kurd dê bikarin elfabêya biyanîyan û biyanî ya me bi hêsanîtî fêr bibin.

Lı vır ji diyar dıbe ku C.Bedırxan ne tenê nêzikbûna elfabeya Kurdi û Tırki xwestiye, herweha hewl daye ku herfên Latini ên adeti ku dı zımanên dın da nas ın, dı Kurdi da wek xwe bıminın.

2– Gelo çıma nişana (i) ku dı zımanên dın da (i) ye, dı Kurdi da bûye (ı) û jı bo dengê (i) ji nişana (î) hatiye pejırandın? (!)

Çawa ku hın kes dıbêjın, gelo (i) yê Kurdi dırêj e? Ma qey jı (i) yê kurt ra ji herfek heye? Na. Jı kurtayi - dırêjayiya dengeki ra herfên cuda nayên tayinkırın. Ev ne sedem e û ew bı xwe ji dı destûra çaran (IV.) an da weha dıbêje:

"…. Jı ber ku elfabê tınê dengan nişan dıke, ne rengê dengan"

Ango kurtayi û dırêjayi, teqıl û şıdandına her dengeki bı herfeke cuda nayê diyarkırın...

Lı gor ditına me, madem nêzikbûna elfabeyên Latini xwestiye, dıviyabû ku (i) wek xwe bıhişta û jı dengê (ı) ra herfek kıfş bıkıra. Mesela wek Tırki bûya, hıngê wê nişanek ji kêm bıbûya. Dı dawiya destûra şeşan (VI.) an da weha dıbêje:

"…. Jı xwe boş bûna nişanan nıvisandınê kırêt dıke." (Boş: Tıji, pır. RN)

Em wısa texmin dıkın ku tunebûna imkanên wi yên tekniki bûye sedemê vê zêdahiyê. Ango kumıkê lı ser (ı) yê. Dema Hawar dı sala 1932 an da lı Şamê dest bı weşanê kıriye û hıngê bı daktiloya Fransi hatiye nıvisandın û dıbe ku dı makinê da tunebûna tipa (ı) (wek ya Tırki), bûye sedemê bıryareke weha... Ev ihtımaleke xurt e. Gengaziyên tekniki iro ji gelek caran dıbe sedemê guhartına nişanan. Wek nımûne, pırtûkên ku lı Sovyetê, bı tipên Latini derketıne nişaneke nû (!) danine jı bo dengê (i). Em lı jêrê nımûneyeki bıdın:

Çûme Cizîrê lê, lê, lê, lê, lê,
Lê, lê, lê, lê, lê, lê, Cizîr wî alî,
Hatime Cizîrê lê, lê, lê, lê,
Lê, lê, lê, Cizîr vî alî,

Eger mina texmina me ya jorin nebe ji, lı gor ditına me nıvisandına (i) yê bı kumık (^) gırêdayi tu sedemeki zanısti nine û pratik ji nine.

Bı taybeti jı bo zarokan dıjwariyeke bilesebeb e.

Ma çıma emê zorê bıdıne zarokan ku dıbıstanê "dibistan" bıxwinın...

Eger hın kes dıxwazın illa wısa bınıvisın, çıma ku dı Hawarê da careki wısa hatiye danin, bıla jı bir nekın ku Hawarê bı xwe ji dı wextê da, dı elfabeya xwe da guhartın çêkıriye. Mesela hetani hejmara 3 an tipên (Q) û (K) dı şûna hev da hatıne nıvisandın. Paşê temsila dengê iro kırıne. Nımûneyeke bıçûk:

"Qomela Qurdi" paşê bûye "Kovara Kurdi"...

www.arsivakurd.org

Dr. Huseyîn Kurdo

HAVÎNA SEROXAN

Di wê nîvrojê de, tîrêjên roka havînê xwe berdidan ser xanîyên li dora gir. Germa pir bi tîn, ji azman dirijê û mîna baranek ji pêten agir, gund dikir mîna dojeh. Di bin sîya dara tuwê de, nêzîkî bîra avê, zarokên gund di nav xwêdanê de mabûn, te dê bigota ew nû ji nav golê, bi kincên xwe, derketine. Li ber sîya kurk ya dîwaran li dor qûtî û tenekên avê, mirîşk, qaz, ordekan bi zor bêhna xwe berdidan. Sehên gund gêj bûbûn û xwe li ser kêlekê ramidandibûn. Zimanê wan ji devên wan dirêj kişîyabû. Di wî agirî de, di wê dojehê de, Seroxan hê ji bîra avê pir dûr neketibû. Gewdê wî, di bin teneka avê de dilerzî. Çipên wî yên qels diricifîn. Ji ber roka dijwar, çavên wî dişewitîn.

Temenên zarokên ku di bin sîya dara tuwê de bûn, nêzîkî heşt-deh salan bûn. Lê temenê Seroxan bi ser dehan ketibû û malbata wî jî ji hemû malbatên gund zivartir bû. Di destpêka havînê de, bavê wî jê re got: «Lawê min, şukur ji Xwedê re tû buyî xort. Leystika xar û kaban ji te re nabe. Divê tû alîkarîya malê bikî». Bavê wî tiştin din gotin û wisa Seroxan dest bi kar kir û ji heval û hogirên xwe yên di bin sîya darê de bûn, dûr ket. Bavê wî barkêş bû, telîsên genim hildigirt ser pişta xwe û li bazara genim «Mira» li bajarê Qamişlo, ji kamyonan dadixist. Bavê Seroxan li nik Hecî Mehmûd kar dikir û lawê wî jî wisa bû berdestê nanpêj, bû şagirtê Alîko.

Çadira li ser bêndêrê hê dûr bû. Çadira spî ya çarkuç, li ber çavên Seroxan dûrtir dibû. Teneka avê pir giran bû. Seroxan ew ji ser milên xwe daxist û bi tirs li hawîr dora xwe mêze kir. Wî xwest demeke kurt bêhna xwe berde û ew li ser axa sincirî rûnişt. Lê cîhan bi asmanê xwe, bi zemîna xwe bûbû dijminê wî û wê axa şewitî agir bi paşîya wî xistibû. Seroxan rabû ser xwe, rahişt teneka avê û bi gavine sisto-fisto berê xwe da çadirê.

Ji roja yekem, Seroxan têgihişt ku karê wî dê ne hesan bûya. Wî bawer kir ku karkerên «meslehê» dê bi dehpanzdeh tenekên avê razî bibûna. Wî bawer kir nanê firnê dê pir bûya, wî dê zikê xwe dabûya ber penêr, ber goşt û savarê. Lê kele kela germa havînê laşê merovan zuha dikir, pûç dikir, agir berdida reh û tamarên xwînê. Ji ber wî agirî, tasa avê ya hesinî ji destekî diket destekî din, diket nav lêvên zuha û qelişî. Seroxan, ji şeva yekem zanî ku dilê wî bi xwarina pir û xweş tu car şa nabe.

Çavên Seroxan hûr bûbûn, mîna du libên nîskê. Çadir li ber wan dibû mîna rewrowkê, geh xwîya dibû, geh hunda dibû. Ava ku ji tenekê dirijî û li xwêdan û tozê dibû, li ser canê wî dibû mîna şîrêzê. Dema Seroxan nêzîk bû, bi kovika mezin, av berda bermilê û derbasî bin çadirê bû. Nêzîkî Alîko, ew li cîyê xwe rûnişt.

Di bin çadirê de, keldûman ji dergîlka çaydan bi hêrs derdiket û bêhn diçikand. Bi tirs Seroxan çavên xwe li ser telîsên şekir û birincê bir û anîn. Wî çiqas dixwest ku du kevçî şekir û pişek leymûntîz berde nav pîyalek ava sar û wê bi ser kezeba xwe ya peritî de berde! Lê ew pir ji awirên Alîko yên bi pers ditirsîya.

Li dervî çadirê, rêza zarok û zilam û jinan, li hêvîya hatina Hecî dirêj bûbû. Piranîya wan pîr û kal bûn, wan bi destê sêwîyan girtibûn, û li ser pişta ker û bergîlan ji derin dûr hatibûn. Sal pir bi xêr bû û «mûsimê» genim pir hêja bû. Mebest û daxwazoka dilên wan, çend teneke zad bû. Ew pir hêvîdar bûn ji ber ku Hecî çûbû mala Xwedê, axa Hicazê. Bi rastî, wî deh caran gora Pêxember dîtibû, kevrê reş maç kiribû, û şalên rengîn û saetên destan ji wira anibûn.

Wê rojê, piçek ba, ji bo dermana jî, peyda nedibû. Rok di navenda asmanan de asê bûbû û ne dixwest ji cîyê xwe bilive û pêl li ser pêlên germê diweşand ser serê zekatxwazan. Seroxan li wan mêze dikir. Pişta xwe dabû telîsek savar û ketibû xemil û xeyala av-û şekir. Hevalên wî dihatin bîra wî. Wan xwe berdidan nav golê, dikenîyan, bi xar dileyistin.

Rûh, ji nişka ve bi rêza zekatxwazan hat. Ji dûr ve, makînak nêzîk dibû û xêzeke ji tozê bi dû diket, dibû mîna ewrekî, mîna merşekî spî. Kêfa mirovan hat. Ji cîyê xwe, Seroxan ewrê tozê ne didît, lê zanî ku makinakê xwe li çadirê girtibû û dihat. Dilê wî hate guvaştin û rûyê wî zer bû. Dema ku Hecî dihat, Seroxan bêhna xwe diçikand, dixwest bibe mîna dilopeke av û bikeve devê wê axa her dem tî. Wî nedixwest çavên wî li rûyê xwedanê patoz û traktoran bikeve. Gava di bin çadirê de xwarin kêm bû, wî pir sîle ji destê Hecî dixwar.

Ewrê tozê xwe li Kon digirt, nêzîk dibû. Dema dengê mekînê nêzîktir bû, Seroxan zanî ku ew ne yê makîna Hecî ye. Zekatxwazan jî, ji rengê wê nas kirin ku ew ne trumbêla Hecî ye.

«Pîkab» nêzîk bû. Bi hêrs hejî berî ku rawesta, te dê bigota wê dixwest tozê ji ser canê xwe yê hesinî biweşîne. Şêx Hadî daket û berê xwe da hundurê çadirê. Kal û zîç bi lez û bez nêzîkî wî bûn û çûn destê wî maç bikin. Lê agir ji asman dibarî û şêx xwe zû ji nav destên wan derxist û derbas bû.

Alîko ji cîyê xwe pekîya, tê bigota (mîna) ku marekî pê ve dabe, xwe xwar kir û çû destê dirêjkirî. Wî dizanîbû ku pêwendîyên Şêx û Hecî pir xweş bûn, û agahdar jî bû ku dost û nasên Şêx di hikumetê de pir zaf in. Şêx suçade (bera limêjê) xwest ji bo ku limêja nîvroj li wî neçe, berê xwe bi ber gora Pêxember kir û bi dengekî bilind û dagirtî «Fatîha» xwend.

Keldûman ji dergîl û bêvila çaydan derdiket û dikir firefir. Dema limêj tev bû, pîyala çayê, li ser tebsîkê, amade bû. Şêx tizbîyek dirêj ji bêrîka xwe derxist û libên wê di nav tilên spî û pirgoşt dane ser pişta hev. Wî taseke avê xwest. Se-

roxan rabû û bi çemçikê ava sar ji den derxist. Şêx qortek vexwar û ava din li ber xwe rijand. Ax tî bû, ax pir tî bû û wê ew av di cî de vexwar. Şêx taseke din xwest û dora xwe avda ku dinîya hênik bibe. Hîn Hecî nehatibû, axa bin çadirê, bi kêmanî, tenekak av vexwaribû. Şêx, mîna zarokî, axa çadirê avreşandî dikir, li avê mêze dikir çilo ew diçû nava axê, rengî wê diguherand hunda dibû. Seroxan, bê deng diçû û dihat, lêvên wî dilerizîn û çavên wî şil bûbûn.

Deng, careke din, bi rêza li dervî çadirê ket. Ji cîyê xwe her Seroxan tiştek ne didît, lê wî zanî ku makînake din nêzîk dibe. Dengê trumbêla Hecî ket guhên wî û royê wî zertir bû, bû mîna quşûfê. Hecî daket, berê xwe da hundurê çadira xwe, piştî ku bi awireke nexweş li merivan nihêrî. Wî «Pîkab» dît û bi lez derbas bû. Ew û Şêx çûn rûyên hev. Paşê, berê xwe bi alî Seroxan de kir û bi dengekî bi hêrs got:

-Xano, piçeke av li vê axê bike. Em dê bifetisin ji vê germê û ji tîna agirê vê paporê!

Seroxan bi tirs rabû û tenekak av ji bermilê dagirt. Ax pir tî bû, te dê bigota qûm e, av xwe lê nagire. Seroxan, bi destê xwe hundirê çadirê avda. Şêx û Hecî dipeyivîn û car carna, dengê xwe dadixistin, dikirin piste-pist. Hecî deng li karkerekî di bin sîya traktorê de kir.

-Remo, sê çewal genim bavêje dawîya pîkabê!

Dema Şêx û şoferê wî derketin, gurînî bi pîkabê ket, ew ji cîye xwe rabû û dûr ket. Hecî zîvirî bin kon, rûnişt, çixareke pêçayî vêxist. Alîko pîyala çayê li ber wî danî. Mirovekî pîr derbasî bin çadirê bû, telîseke vala li ser milên wî bû. Barê salan û xizanîyê di rûyê wî de xaçirêkên kûr veda bû. Çavên wî di kortên xwe de hunda bûbûn, gazî dikirin, alîkarî dixwestin. Hecî çaya xwe giran giran vedixwar bê ku lê mêze bike. «Gelo huşê wî çûye ku?« Alîkoyê xwe ...... Ji ber ku wî dixwest gotinekê bibêje. Çi li bin çadirê, çi li dora çadirê çêdibû, lê giring bû ku ew bi Hecî re bipeyivîya. Ew di cîyê xwe de difirfitî, nezanîbû, bi çi hawayî wê xebera nexweş ji Hecî re bide zanîn. Cegera xwe da ser hev û bi lêvine sist got:

-Hecî, duhî êvari, patozek xira bû. Hosta Wanesyan û karkerin çûn Qamişlo hesinê şikestî biguherin. Lê wan zû ew çêkirin.

Bêhna Hecî her dem teng bû û gotinên Alîko bûn mîna benzîna ku tu bi ser agir da kî. Bê ku li pîrê merd binihêre, ew derket, li rêza zekatxwazan awir veda û çû. Makîna wî ji ber çavan hûnda bû, te dê bigota ax vebû û ew daqurtand.

Seroxan pişta xwe dabû telîsekî... Rûyê wî pir zer bû. Dixwest bigirî, lê hêsîrên wî nedihatin. Axa bin çadirê, te dê bigota, ne bi avê hatibû avdan lê bi xwîna wî. Her ku şêx av dirijand, rûyê wî zertir dibû. Çipika xwînê di rûyê Seroxan de nemabû. Dilê Seroxan ji av û şekir çûbû.

Deng nediçû gûhên wî, dema Alîko ji bo cara sisîyan bang kir.

-Ma tu ker û gêj î, Xano, rabe ser xwe firaxa bişo!

Seroxan derket, berê xwe da bermîla avê. Li ber devê çadirê, zekatxwaz hê di rêzê de bûn û li hêvîya vegera Hecî, di bin roka wê hevînê de dihatin birajtin. Ewan di dilên xwe digotin «sal xweş e, Hecî dê sê-car teneke genim ji bo xera dê û bavê xwe bide».

PARIS, 1988

Bi dimilî

Arêkardox: J. Espar

TIRAWIRIŞÊ GAYON

Mela Welî* mehkum o. Zav zî feqîr o. Îmbazê xwi Hesê Husdê Lawo rey ra mişewre keno, vonu:

-Ma şêrî Sêreçur ra tûy gayon bitirawî ew bîyarî, borî. Şonî gayon tirawenî onî keye. Mela Welî vonu:

-Hese, ti zonî ina may mi biney aqilê yay kem o. Meşti yew bêro, gayon parso, yaîllehî vona: «Welî û imbazî xwi gay ardî ma wardî.» Bê ma yew oyin vecî, wa qalê yay meqbul nêbî. Ma vacî delu ya, nêzona se vona.

Hese vonu:

-Ma sekî?

Mela Welî vonu:

-Ma dayê xemelnenî, kenî veyeki. Tûy lîçiko sênî sar di nonî, seredê yay sar nonî û ma qut var di rişnenî, wa lîçikî qut borî, wa req-req sênî ra vecîyo, ya vona qey torgi varena. Eke wayîrê gayon omey parsay, ay wext ya vona: «wexto ki, ez bîyo veyeki, torgi varaynî, lacê miny-in di hebî gay ardî, ma sere birnay wardi.»

Hewaki vonî êynî awa zî kenî. Marey Mela Welî xemelrenî kenî veyeki, lîçiko nonî seredê yay ser, qut var di rişnenî, lîçikî wexto ki sênî ser di qut wenî, teq-teq kenî.

Mela Welî yû Hes keyfî rey ra gayonê xwi wenî. Ay beyntar di biney zemo şonu, sêreçuricî gore bi salixon peyhesênî ki gay yini Mela Welî bardî. Donî piro yenî keydê yê. Vonî:

-Peyhesayîşo ki ma peyhesay gay ma to bardî.

May Mela Welî zî ronîştaya, vona:

-E willay, wexto ki ez veyek bîyo û torgi zî varaynî, ay wext lacê miyin di gay ardî ma wardî.

Mela Welî hema xwi arzeno orte, vono:

-Înay va, şima zî bawer kard. Pekî wexto ki ya veyek bî ez kora bîyo ki mi gay şima bardî?

Wayirê gayon wardenî şonî. Gay zî Mela Welî rî monenî.

(*) Mela Welî Pîronic o. Ti ra vonî Welî Hesdê Îbîşî. Herb di Şêx Seîd di Dewletey Tirkon yo sirgun kard bi. Hetonî ki mard pîron di mela bi. Di ser ra ver şi rehmet.

Ji bo Berbangê
Ez keçeke kurd, ji Kurdistana başûr im û niha li bajarê Katrinaholmê dijîm. Ev du sal in ez hatime Swêdê û bo cara pêşîn min kurdî li Swêdê xwendîye û ez di dersên kurdî de fêrî xwendin û nivîsîna kurdî bi her du elîfbêyan bûme. Min ev helbest bi alîkarîya mamostê xwe Mueyyed Teyib ji tîpên erebî wergerandîye bo tîpên latînî û ez vê helbestê bo kovara xwe ya delal Berbangê dikim dîyarî.
Peyman Amêdî

Dergehê Jîn û Hîvîya...

Bedirxan Sindî

Dergehê jîn û hîvîya girtî ye dîsa çima?
Ma ji jîna kurte jîn bit, ma ji emrê me çi ma?
Spêdeya bêtin çi lê b'kim ger di gencî da nehat
Nêrgiza warê me werya û xunavek pê da nehat
Taqeta çerx û sema me nema yarê bizan
Şînî û girîn bo me man şerbeta ah û xeman
Lew dinalim lew dikalim bilbilo... hêlîn herift
Sed hizar hêlîn heriftin... dijmino te heq kerift.
Bilbilê bêkes mişext e, kavil e rezê gula
Agirek berbû hinava û talan e l'cerg û dila
Canîkêt kimêda revîn, ketine nav çol û çîya
Rewîna gurga l'nîv û şeva, piçandin cerg û sîya
Agirek kete dilê me û çirîskek jê vebeyî
Kete asmana û nivîsî Kurdo tu hebî û heyî
Dergehê jîn û hîvîya girtî ye dîsa çima?
Ma ji jîna kurte jîn bit, ma ji emrê me çi ma?
Te divêtin ez bimînim, ketîyê barê xo bim
Ez mêhvanê warê xo bim, derozê malê xo bim
Barekê êkcar giran e û pesar e rêka me jê
Şêx 'Ubeyd û Şêx Seîd in rohne rêka wa l'me tê
Fenerêt tarîxê di geş in rohnîya çav û dilan
Dê çi xwînim berperan avrûyê û êş û kulan
Tazîya Qazî ji bîr nekin, bo bikin şînî her sal
Kuzirîn gulêt Çîyaya, nêrgizêt şeng û şepal
Ristekêt şenqê bo vedan, canfîdayêt rastîyê
Çûn ser sêdar û qinaran, heware l'kurdînîyê
'Izet û Xeyrî û Qudsî û Mistefa ew çar bira
Rohnîya çav û dilan, meşxel in ew çar çira
Ew çirayêt milletî ne şewq vedan bo me lewa
Bilbilên şermin dixwînin... Kurdo dê rabe ji xewa
Dergehê jîn û hîvîya girtî ye dîsa çima?
Ma ji jîna kurte jîn bit ma ji 'emrê me çi ma?
Zana û nezan her êk in, Kurdino nabit eve
Lew ji êşa em dinalîn, her li me dinya şev e
Karwanêt şeva diborin, Lawik û Heyran xoş in
Ristekêt stêra disojin, bo me har in lew geş in
Guh bidin dengê bilûlan, ew çewa bo me distirin
Xoş e lê dengê narînan dilê me tijî kul in
Xewnek e bişêm bibînim deverê, dilê min xwast
Nabitin bo me bibînin jêr û joran, çep û rast
Nabitin bo me tewafa, ew cihê lê Mem û Zîn
Yan biramûsîn ew cihê lê jîye Ferhad û Şirîn
Nabitin biçim nik Xanî bo vekim dilê b'xwîn
Yan biçim Dêrsimê b'kelêşim dilê b'evîn
Dergehê jîn û hîvîya, girtî ye dîsa çima?
Ma ji jîna kurte jîn bit, ma ji emrê me çi ma?

***Kovara Karwan, hejmara 14 çirya paşîn, 1983**

Ferhengok:
Werîya: Weşîya
Çerx û sema:Reqs û goven
Herift: Hilweşîya, rûxîya
Kerift: Berevajîya nûşûcan be.
Mişext: Muhacir
Kavil: Wêran, Xopan
Piçandin : Qetandin
Cerg û Sî : Ceger û Mêlak
Çirîsk: Qitîsk, Çirûsk
Deroz: Parsek
Avrû : Heya, Namûs, 'Ar
Berper: Rûpel
Meşxel: Meşale.

Izzet Ebdulezîz
Xeyrî Ebdulkerin
Mustefa Xoşnaw
Mihemmed Qudsî
Çar efserên şoreşger ên kurd bûn ku li 19 Xizîrana 1947'ê li Bexdayê ji alîyê hukûmeta Îraqê ve hatin gullebarankirin.

www.arsivakurdi.org

Daxuyanîya

Komîta Helebçê

Komîta Helebçê ya Federasyona Komelên Kurdistanê Li Swêdê, kampanya ku ji bo alîkarîya gelê Helebçê vekiribû, bi dawî anî. Komîta Giştî ya Federasyonê di civîna xwe ya 29.10.1988'an de karê Komîta Helebçê helsengand û biryar da, perên ku hatine civandin wê li Federasyonê bimînin û wê di roja 16-17 meha adara 1989'an de li rojnamên mezin yên navnetewî bo yekemîn salvegera biranîna qirkirina Helebçê ji bo îlana bê bikaranîn.

Alîkarîya ku Komîta Helebçê heta niha civandî:

Komela Kurd Li Trollhättan........	5.000	Kronên swêdî
EMMAUS (Sundsval)................	1.300	"
Alîkarîya ji meşa 1'ê Gulanê......	2.422	"
Komela Kurd Li Falköping...........	588	"
EMMAUS (Sundsval)..............	15.000	"
Komela Kurd Li Örebro................	534	"
Komela Kurd Li Huddinge...........	500	"
Alîkarî ji Festîvala Aşitîyê............	910	"
Komela Kurd Li Botkyrka.............	203	"
Komela Kurd Li Uppsala............	1.500	"
Komela Kurd Li Bollnäs............	2.000	"
Komela Jinên Dem. Kurdistan...	1.900	"
Grubeke Kurd ji Uppsala...........	6.000	"
Ji kesan..	7.885	"
Ji Federasyonê..............................	1.458	"
Alîkarî ji meşa 10'ê îlonê.............	2.800	"
Alîkarî ji şeva Yekitîya Ciwanan	15.000	"
-------------------------------	65.000	"

Not: 10 000 kronên swêdî teslîmî birîndarên Helebçê ku hatibûn Swêdê, bûn.

5 000 kron ji bo afîşên Helebçê hatin xerckirin.

Anons

Çap û Weşanxana Apec (Apec-Tryck & Förlag)

Çapxana Apec ji derveyî çapa tiştên kontorê wek faktûra, konpenndîûm, zerf û hwd pirtûkan û kovaran jî çap dike.

Kesên kû bixwazin kovar an jî pirtûkên xwe çap bikin dikarin bi navnîşana jêrîn re têkilî deynin.

Hûn bi xêr bên!

Postadress:
Box 33 18
163 03 Spånga

Adresa Seredanê:
Spångavägen 345
Telefon: 08-7618118

Musabaqa Berbangê

Zarok û ciwanên delal !

Kovara we Berbang ji bo cara duyem wê musabaqayeke helbest, çîrok, resim, stran û govendê amade bike. Di vê musabaqê de baştirîn sê helbest, çîrok û resim wê bên xelatkirin.

Musabaqa me ji du beşan pêk têt:

1. Ji bo zarokên 7-12 salî
2. Ji bo ciwanên 13-18 salî

Hûn dikarin helbest, çîrok û resimên xwe heta 15.01.1989'an ji bo Berbangê bişînin.

Komên govendê ên zarokan jî divê navê koma xwe û lîstikên xwe heya 15.01.89'an ji me re bişînin.

Di beşê stranan de, hûn dikarin -bi hemû zaravên kurdî- bi kêmanî sê stranan bibêjin. Berbang wê aletên mêusîqî û sazbendan bîne.

Helbet ew helbest, çîrok û resimên hûn ji me re dişînin, divê berhemên we bi xwe bin û bi zimanê kurdî-bi kîjan diyalekta zimanê kurdî be, bila bibe- bin.

Ji bo vê musabaqê, Berbang wê roja 21.01.1989'an şeveke zarokan li dar bixe. Zarokên ku di musabaqê de xelat werdigrin wê berhemên xwe di vê şevê de pêşkêş bikin.

Em dixwazin hûn adres û reqemê telefona xwe di gel berhemên xwe ji me re bi rê kin.

Ji bo informasyonê hûn dikarin telefonê ji Berbangê re bikin.

Em li benda berhemên we ne û serfirazîyê ji we re dixwazin.

Berbang

Adres:
Berbang
Box: 45205
104 30 Stockholm
Telefon: 08.668 60 60

Agahdari

- Komela Kurd li Stockholmê di roja 17.12.1988'an navbera seet 12.00 - 18.00 de li Drakensbegsalenê Kongra xwe li dar dixe. Hemû endamên komelê bi xêr bên.
  Cîh: Drakensbersalen
  Lignag. 8 , T- HORNSTULL

- Komela Kurdistan li Spångayê roja 18.12.1988, seet: 13.00 kongra xwe ya salane li dar dixe.

Hemû endamên komelê bi xêr bên.
Cîh: Akalla Träff, Stora salen
T- AKALLA

www.arsivakurd.org

Çend Çalakîyên Federasyonê Heta Kongra 9.em.

1. Konferansek li ser rewşa jinên kurd.
12/11/1988.
Cîh: FOLKETSHUS

2. Semîner: Profesor Şakiroyê Xido Mihoyî, serokê beşê Kurdnasîyê li Enstîtuya Rojhilatnasîya Akademîya Zanistî li Ermenîstanê, semînerekê (Li ser xebata Kurdnasîyê li Sovyetê) dide.
13/11/88;
Cîh: FOLKETSHUS

3. Konferansek li ser rewşa ciwanên kurd.
19-20/11/1988
Cîh: FOLKETHUS

4. Musabaqa Folklorê
10.12.1988.
Cîh: FOLKETHUS

5. Konferansa Stokholmê. (Di gel rêxistinên demokratîk ên kurd, li Ewropayê. Li ser rewşa kurdên li Ewropayê)
13-14-15/01/1989
Cîh: FOLKETSHUS

6. Şahîya Zarokan
21/01/1989
Cîh: FOLKETSHUS

7. Kongra 9.em ya Federasyonê
11.12/02/1989
Cîh: FOLKETSHUS

Civîna Salane Ya Ji Bo Hilbijartina Bûrsîyerên Enstituya Kurdî.

Komîsyona Bûrsa di 17.18 Îlonê de li Parîsê civîya. Îsal, bo cara yekem bi navê Malbenda Kurdî ya Londonê,. Şêrwan Dizêyî, bi navê federasyona Komelên Kurdistanê Li Swêdê Keya Îzol jî wek endamên eslî yên Komîsyonê beşdarî civînê bûn. Li salên pêşîya me jî Malbenda Kurdî ya Londonê û Federasyonê Kurdan Li Swêdê, wê beşdarî civînên Komîsyona Bûrsan bibin.

Îsal, ji Kurdistana Sûrî 21, ji Kurdistana Tirkîyê 20, ji Kurdistana Îraqê 11 û ji Kurdistana Îranê 6 kurdan daxwaza bûrsa xwendinê kiribûn. Ji van 50 xort, 8 keç bûn.

Piştî civîna Komîsyonê, biryar hat girtin ku îsal 9 xort û 4 keçên kurd wê bi bursên Esnstituya Kurdî dest bi xwendina bilind an xwendina doktorayê bikin. Her weha wê xebat berdewam be ku 4 kesên din ji îmkana xwendinê bi dest xin.

ZAROKÊN KURD LI PARLEMENTOYA SWÊDÊ

Li roja 23 a meha Îlonê, 33 endamên Komela Mîdya ya zarok û gencên li Katrineholm di gel mamostayê zimanê kurdî Mueyyed Teyib û du mamostayên swêdî Annalie û Margaretayê çûn parlementoya Swêdê.

Li avahîya parlementoyê, parlementer Hans Göran Frank-ku wek dostekî biyanîyan bi giştî û gelê kurd bi taybetî têt nasîn- pêşwazîya wan kir û li holeke parlementoyê civîn pêk hat. Li destpêkê keça kurd Evîn Botanî (11 salî) helbestek bi zimanî swêdî li ser karesata gelê Kurd, xwend. Paşê zarokê kurd Muştaq Rojbeyanî (7 salî) ala Kurdistanê pêşkêşî Hans Göran Frank kir û li dawîyê berpirsîyara komelê Vîyan Botanî gotareke kurt li ser rewşa Kurdistanê bi giştî û li ser Kurdistana başûr bi taybetî, xwend. Vîyan Botanî di gotara xwe de tawanên rejîma Saddamê xwînmêj riswa kirin û daxwaz ji dewleta Swêdê kir ku dengê piştgirîyê bo gelê kurd bilind bikin û destê alîkarîyê dirêjî gelê me yê bê desthilat û penaberên kurd li Tirkîyê bikin.

Piştî hingê Hans Göran Frank peyivî û got: Hayê me ji gelê kurd heye, min bi xwe û her weha wezîrê derve Sten Anderson jî êrîşên leşkerê Îraqê û bikaranîna çekê kîmyayî li dijî xelkê sivîl ê Kurdistanê, tawanbar kirin. Ez soz didim we ku ez dengê we bighînim parlemento û hukûmeta Swêd ku bi zûtirîn wext em alîkarîya penaberên kurd li Tirkîyê bikin. Civînê nêzî seetekê kêşa û Hans Frank zarokên kurd li avahîya parlementoyê gerandin û paşê li ber derî zarokên kurd bi rê kirin û sipasîya wan kir.

Komela Mîdya, li roja 17 Tebaxa 1988'an bi insîyatîfa ciwanên kurd li bajarê Katrinaholmê hatîye damezirandin û hejmara endamên wê digehe 36 zarok û ciwanên kurd, ji temenê 7 salî heta 17 salî. Armanca komelê ewe ku kerektera netewî ya endamên xwe biparêze û dengê gelê xwe bighîne cîhanê. Her du rojnamên Katrinaholmê, -Kuriren û Folket- li ser çûna Komela Mîdya bo parlementoya Swêdê, nivîsîn. Em ji Komela Mîdya re serketinê dixwazin.

Bi alîkarîya Federasyonê, pênc kurdan li Îspanyayê îqame wergirtin.

Ji Kurdistana Îraqê pênc kurdên penaber hatibûn Îspanyayê û daxwaza multecîtîya sîyasî kiribûn. Lê, meqamên resmî yên îspanî daxwaza wan qebûl nekiribûn û biryara derxistina wan 5 kurdan dabûn.

Piştî ku Federasyona Komelên Kurdistanê li Swêdê bi rewşa wan hesîya, bi konsolosxana îspanî a li Stockholmê re peywendî girêdan û li ser rewşê ne razîbûna xwe da xuya kirin. Û ji hukumeta Îspanyayê xwest ku 5 kurdên penaber wek multecîyên sîyasî bên qebûlkirin.

Daxwaza Federasyonê bi cî hat û her 5 kurdên ji Kurdistana Îraqê, îqama rûniştinê li Îspanyayê wergirtin.

www.arsivakurd.org

Yekîtîya Ciwanên Kurd, li Stockholmê şeva piştgiriyê li dar xist.

«Bijî Gelê Kurd. Bijî Pêşmerge»

Roja 8-10-1988'an YEKÎTÎYA CIWANÊN KURD LI Swêdê ji bo mişextên kurd ên ji Kurdistana Îraqê çûne Tirkîyê û Îranê şeveke piştgirî û alîkarîyê li dar xist.

Serokê Yekîtîyê di gotara xwe de qala armancên Yekîtîya Ciwanên Kurd Li Swêdê kir û piştgirîya Yekîtîyê bo gelê kurd nîşan da. Her weha zordestîya li ser gelê kurd tawanbar kir.

Koma Dîlan û Koma govend lîstikên xwe pêşkêşî mêvanan kirin û stranbêj DELAL bi tenbûr û dengê xwe û hunermendê kurd NASIR RIZAZÎ bi alîkarîya Koma AGIRÎ ya Musîqî şev xemilandin.

Nêzî 400 kurdan beşdarî şevê bûn.

Festîvala Zarokan

Li rojên 15-16/10/1988'an bi serpereştîya *«Rädda Barnen»*(1) li Stokholmê festîvalek ji bo zarokên cîhanê pêk hat.

Ji Bolîvya, Nîkaragûa, Meksîka, Şîlî, Efrîqa Başûr, El Selvador, Kurdistan û ji Swêdê zarok beşdarî festîvalê bûn.

Bi navê zarokên Kurdistanê, Koma Hêvî ya govendê ku ji pênc xort û qîzên kurd pêk hatîye, bi alîkarîya tembûrvan Mustefa govendên kurdî pêşkêşî mêvanan kirin. Her weha Koma Hêlîn ya musîqî û keça kurd Hêlîn bi stranên kurdî, festîval xemilandin.

Bi navê Federasyona Komelên Kurdistanê Li Swêdê heval Dîcle û Seyran beşdarî festîvalê bûn.

Jina swêdî a rabervan dema dor gîhişt zarokên kurda, bi dirêjî qala Kurdistanê kir. Her weha telewizyona Swêdê filmê festîvalê kêşa û rojnamên Swêdê jî bi awayekî fireh li ser festîvalê nivîsîn.

Armanca festîvalê ew bû ku zarokên ji ber zilim û zordarîyê welatên xwe terkkirine, hev dû nasbikin û kultura xwe pêşkêş bikin.

Her du rojan nêzîkî 2500 kes hatin pêş festîvalê

Gruba folklora zarokên kurd li Bollnäsê di festivalê de

(1): «Rädda Barnen» Rêxistineke demokratîk a swêdî ye. Armanca rêxistinê alîkarî û piştgirîya zarokên cîhanê ye.

www.arsivakurdi.org

«Bijî Kurdiska FF Solna»

Tîpa Futbola Kurdistan, îsal jî di lîga xwe de bû şampîyon.

Kurdên ku li Stokholmê çûne pêş lîstika futbolê, piştî 90 deqîqan ji kêfa xwe li hustoyê hev gerandin û hev du maç kirin. Çimku bo cara siyem taqima futbolê a Kurdistanê, Kurdiska FF Solna zora hemû reqîbên xwe bir û bû şampîyon.

Taqima futbolê a Kurdistanê wek pêwîstîyekê ku xortên kurd ên li Swêdê bicivîne ser hev ku hev nas bikin û di wextên xwe yên vala de sporê bikin, li sala 1985'ê hatîye damezirandin. Her ji wê salê, ta îro Kurdiska FF Solna serketinên biha bi dest xistîye û sê cara bûye şampîyona grupa (lig) xwe.

Çalakîyên Kurdiska FF Solna:

1. Sala 1985'an beşdarî dewra musabaqa futbolê kirîye û her wê salê di liga 9'em de bûye şampîyon û derbasî liga 8'em bûye.
2. Sala 1986'an di liga 8'em de bûye duyemîn.
3. Sala 1987'an car din bûye şampîyon û derbasî liga 7'em bûye.
4. Sala 1988'an Kurdiska FF Solna bo cara siyem bû şampîyon û derbasî liga 6'em bû.

Serokê taqimê Andam Al-Hawîz, Antrenorê wê Jaddî Husên û Kaptanê wê Azad Nûrî ye.

Bi helketina şampîyonîya Kurdiska FF Solna, îsal li -Tensta- yê şeveke pîrozkirinê li dar ket. Endamên taqimê û nêzî 200 kurdan beşdarî şevê bûn. Berpirsên Kurdiska FF Solna'yê fotografekî taqimê û kupa şampîyonîyê ku îsal wergirtibûn, dîyarî Federasyonê kirin.

Berbang, lîstikvan û berpirsên Kurdiska FF Solna pîroz dike û ji bo salên pêş serketinê dixwaze.

Proja penaberan

Berî niha bi demekî dirêj, Federasyona Komelên Kurdistanê Li Swêdê pêşnîyazek bo Daîra Mihaciran a Dewletê (SIV) bir ku rê û îmkanên maddî bidin Federasyonê ku biçin kampên penaberên kurd lê dijîn û malûmatan li ser kurd û Kurdistanê bidin kargerên kampan. Pêşnîyaza Federasyonê hat qebûlkirin û bi hevkarîya Daîra Mihaciran a Dewletê, Federasyonê dest bi kar û barên projê kir.

Li gor vê projê Federasyon îzna resmî wergirt ku biçe seredana du kampên mezin ên kurd lê dijîn. Her du kamp jî li dorhêla bajarê Örebroyê ne.

Ji bo projê hata niha di navbera berpirsîyarên Federasyonê, Daîra Mihaciran û kargerên kampan de çar civîn li dar ketine. Projê 1'ê meha Çirîyê dest pê kirîye û wê heta 1'ê meha Tîrmeha 1989'an dom bike. Di nav vê demê de berpirsîyarên Federasyonê wê li gor programeke tesbîtkirî, biçin seredana her du kampên -Laxå û Hälahult- ku kurdên penaber lê dijîn. Û rewşa civakî, malbatî û hîndekarîya kurdên penaber lê bikolin. Her weha wê bi kurdên mihacir re bipeyivin û daxwaz û pêşnîyazên wan bigihînin cihên resmî. Bi navê Federasyonê heval Keya û Dîcle berpirsîyarên projê ne.

Encama projê wê bi raporekê bê belavkirin. Eger proje bi ser keve, wê li salên pêşîya me di kampên din de jî bê domandin.

Yê dizane dizane, yê nizane baqê nîskan e!

Dîyar e, mejîyê derebegtîyê û gîyanê axatîyê li Ewrupayê jî wê bi me re biçe gorê. Qelafetê me hatîye guhertin, lê mejîyê me hîn ê berê ye, tevî ku navê nivîskarî, hozanî û helbestvanîyê hatîye ser gelekan ji me. Û heya bêyî ku em heq bikin, em navê ronakbîrîyê li pey xwe dixin. Di eynî wextê de jî ji bîr dikin ku ne her kurê bavan dikarin ji bin vî barî rabibin û bibin xwedîyê rawiştên rengo-rengo. Yek ji wan rawiştan: dilbiçûkî û nepozbilindî û di çarçewa demokrasîyê de qebûlkirina rexna ye. Lê mixabin xuya bû ku hin "pêşengên" me hîn elîfbayê êtîka rexnegirîyê fam nakin. Ji ber vê yekê me biryar da ku ji îro pê ve di "Bêhnok"a xwe de bi tenê pesnê kurdan û dezgehên wan bidin:

Welatê me Kurdistan, welatekî serbixwe û azad e. Rejîma wê demokrasî û cumhurîyet e. Wek hemû welatên xwedî sîstemek demokrasî, li cem me jî rê li ber karê sîyasî û civakî vekirîye. di warê demokrasîyê de gavên ku me avêtine tu kesan navêtine û heger ew bavêjin jî, nagihên toza me. Her weha jî me ji hemû kesan bêtir mirovên bîyanî li cem xwe qebûl kirine. "Mêvanên" ku ketine nav çavên me ji yên hemû welatên cîhanê bi hev re, pirtir in. Me ne tenê ew hewandine, lê ji ber demokrasîya xwe ya xwedî çerçeweke fireh, me bi koletî xwe li ber wan çemandîye. Me comerdîyek weha li wan kir, heya me mal û war ji wan re hişt û em ji der ve man. Dibe ji ber vî tiştî ev serpêhatîya kurdan hatîye gotin: "Mirîşka ji der ve bera ya hundir da."

Em van rastîyan dîyar dikin, ne ku em minnetê li xwe dikin. Na, hîç. Bi tenê mebesta me ew e ku qencîya me wenda nebe. Û bi rastî jî qedr û marîfeta me bû "mêvanên me" belaş neçû. Birayên me, Arîyên ewrûpî em ji bîr nekirin. Di lûsên xwe yên nuh de me ji hemû bîyanîyan pitir navûdeng da. Li vir wilo navê me bi rindayetî derketîye, heya em nagihên bibêjin: "Em ji Kurdistanê ne", mirovên cî bi îhtîram ji ber me dipengizin û bi awirên xwe me bi rê dikin. Ma ji vî qedrî çêtir? Ev marîfeta ku ji me re tê xuya kirin, ji ber serpêhatîyeke din hatîye girtin: "Tu çi biçînî, dê wê biçinî".

Enstîtuya Kurdî kevirê reş e û kesên wê pêxember in û yên ku rexna li wan digrin, divê mîna şeytên bêne recimandin.

Mamostayê giranbiha Rojen Barnas ne tenê kurmancîya berî demê xwe û ya niha baş dizane, ew kurmancîya ji dema Zeredeşt û heya kurmancîya neslên piştî du hezar salên pêş me jî "baş û xweş" dizane. Her kesê bawer neke, bila li nivîsara "Çend gotinên pêwist" ya ku redaksîyona Berbangê di hejmara 52 a Berbangê de belavkirî, binêre.

Mirovên me welê hez ji welat û miletê xwe dikin heya ku: dibêjin, berpirsîyarekî Enstîtuya Kurd li Elmanyayê gepa di devê zarokên xwe de girt û pêşkeşî Enstîtuyê kir ji bo ku xizmeta çand û edebîyata kurdî bike.

Lê, her çî rewşa çanda me ye, devê min ji kêfa nagere ku ez li ser bipeyivim. Ew, wilo bi pêşve çûye ku mirov bawer nake çilo kurdên hov dikarin şeva li dar xin. Rojname û kovaran çap bikin û pirtûkan binivîsin. Û tiştê ku dijminê me matmayî dihêle: hejmara dezgehên ilmî yên kurdî ye. Li gor sitatîstîkan heya roja îro 3-4 akademîyên me hene. Li pey wan Enstîtuyên me tên ku bi hezaran kadirên ilmî û sîyasî ji me re digihînin. Bi saya serê wan kadiran îro Încîl jî bi kurmancî belav bûye. Helbet nabe em qala komele û federasyonên xwe nekin. Wan jî wilo şax û bax dane heya ku mirov ji çavên xwe bawer nake çima navê dewlet û hukumetan li wan nabe! Ma kî dizane, belkî rojek bê û navê hukumeta li derveyî welêt li wan bibe.

Ji ber vî karê aktîv yê çandî, edebî û siyasî, Komîta Xelata Nobel îsal xelata xwe ya lîteraturî pêşkêşî romannivîsê me yê herî ewrûpî kir. Bi saya vî tiştî îro bi hezeran pirtûkên me çap dibin. Loma jî bi dehan çapxanên me mîna pîvokan li ber hev şîn dibin.

Weke hûn dibînin hemd ji Xwedê re ne bi tenê her tiştê me heye, her weha jî pêşketî ye. Gelo miletê ku xwedîyê sewîyeke wiha bilind be, çi jê kêm e?

Bi xwe ez nizanim û çima ez nizanim, ez nizanim. Dîyar e û ji ber tirsa gotina rastîyê ev serpêhatîya ha jî di nav kurdan de belav bûye: "Yê dizane dizane, yê nizane baqê nîskan e".

Bavê Nazê

دەزوو

عەبدوڵلا قەرەداخی

لە نێوان خوێن و گیانمدا بەندی پەیوەندی: ئێوەن
کە بزە باسی ناخی زەشپۆشی ئێوەم بۆ بکات،...
گیانم هەڵدەچێ
خوێنم شاڕێی خۆی لێ زیز دەبێت و ،
بورکانی نەفرەت جەستەم دادەگرێ
کە بەهار سازی گەڵاڕێزانی دڵتان لێ بدات، ...
خوێنم دەسووتێ
گیانیشم، بەسەر دڕکەزی و لمی بەرخۆری هاوین ...
ڕێی نێوان هەموو ئەستێرە و مانگ و هەتاوێک دەبڕێ
ئەو ڕۆژەی هاتم ...
هەموو کونجێکی بوونم پشکنی، هیچم شک نەبرد
بەڵام فرمێسکی دایکی بێ کەسم بەئێوە سپارد
کاتێک پشتوێنی جودابیم بەست و ماڵئاواییم کرد...
دڵۆپێک خوێن و بڕستی گیانم بۆ خزمەتتان نارد
من هیچم نەبوو، هیچیشتان نەویست
دەمم بە هاوار بۆ نەکردەوە
بەڵام هاواری کەساسیی منتان لە ناخی خۆ بیست
* * * *
ئەی پاسەوانی فرمێسکی دایکم
دە تۆ خۆت بڵێ:
لە ملیۆن ساڵەی تەمەنی خۆتدا،...
هیچت بەدی کرد بەقەد فرمێسکیدایکان ڕاستگۆبێت؟
گەر ڕۆژێکیش ڕۆژ، لە ڕۆژئاواوە، بپشکوێ و هەڵێ ..
دەکرێ گیانی کوڕ لە دڵی دایکی بڕبێ و نامۆ بێت!؟
دەخۆت بڵێ:
پاش مەرگی دایکت،...
دەبێ چ خاکێک شایانی دڵی وا بە شکۆ بێت!!؟
دایکم هەواری دەرد و ئازاری ژینێکی تاڵ بوو،...
بەڵام شابازی ویستی لە دوندی سەرفرازیدا
هێلانەی دەکرد
دایکم گیرۆدەی ساویلکەیی بوو، کاڵ بوو، بێ باڵ بوو،...
بەڵام کڕنووشی بۆ هیچ ویستێکی ئەهریمەن نەبرد
دایکم دوو چاوی هەبوو بۆ گریان
دوو دەستی هەبوو بۆ چێشت لێنان و نان و سنگ کوتان
سنگێکی هەبوو بۆ هەناسەی سارد
بەڵام دڵێکی گەورەشی هەبوو:
دڵی دایکێتی
یەکجار گەورەبوو، گەورە و فراوان
گەورەتر لە رق، لە چاوچنۆکی و خەم و برسێتی
گەورەتر لە شین، لە قوڕبەسەریی و بێ باریی گێتی
بۆ کامە دەزووی پساوی هیوا و ئارامم بگرییم
شەرم سەرتاپای جەستەم دادەگرێ
ئەگەر ژیابام ...
دەبوو بۆ بزەی ئەو دایکە بژییم،
کە بە فرمێسکی خوێناویی ئێشکی تەمەنی گرتم
هەرچەند تەنیا بام...
دەبوو هاوڕێتیی ویژدانی مردووی ئەو دڵڕەشانەم قەت
نەکردبا،...
کە دوا تاسەیان لە گەرمەی ئەشکی دایکمدا کوشتم
ئەی ساڵانی خەم
ساڵانی ونی و ئاوارەیی و زام
ساڵانی هیوای لەبارچووی دایکم و،
ڕەوتی شێتانە و خەونی نابەجێم
کە دایکم بمرێت...
شیر و فرمێسک و نان و خەونی ئەو،...
چۆن دەبوورن لێم!؟

١٨-٤-٩٨٨

(کوردستان)

www.arsivakurd.org

ئاخر زەمان:

باوکێک کوڕەکەی خۆی بۆ سەددام حوسەین دەکوژێت! عەبباس، سەربازی راکردوو بوو، باوکی خۆی دەیکوژێت، پاش ئەوەی سەددام بەم کارە دەزانێت، کابرا بانگ دەکات و لێی دەپرسێ:بۆ کوڕەکەی خۆت کوشتووە؟

ئەویش دەڵێت: لەبەر ئەوەی سەربازی قادسیەکەی تۆبوو و رایکردبوو، بۆیە کوشتم. سەددام دەست بەجێ دەمانچەیەک و میدالیایەکی جەنگیی بە خەڵات دەداتێ.

گۆڤاری «شتێرن»ی ئەڵمانی لە ژمارەی ۲۲/ئەیلولی ۱۹۸۸دا زۆر بە سەرسوڕمانەوە ئەم هەواڵە و وێنەی کوڕ و باوکە کوڕکوژەکەی بڵاوکردۆتەوە.

وێنەی باوکی کوڕکوژ

وێنەی کوڕ

بۆ یادی چل ساڵەی یاساکانی مافی مرۆڤ!

لە ساڵی ۱۹٤۸دا زۆربە دەوڵەتەکانی دنیا لە نەتەوە یەکگرتووەکان یاساکانی مافی مرۆڤیان مۆرکرد، هەموو پێکەوە باوەڕیان بە مافی چارەنووسی مرۆڤ و سەربەخۆیی نەتەوەکانی سەرتۆپی زەمین هێنا .. مافی پێشکەوتنی ئابووری و کولتووری و شارستانی بەبێ جیاوازی زمان و رەگەز و ئاین و نەتەوە و بیروباوەڕ بۆ هەموو مرۆڤێک بێت ... مافی ژیان و بیرکردنەوە و پێشکەوتن و تەندروستی لەش و دەروون ، ... هتد. بەڵام بۆ نەتەوەی کورد لە کوردستانی بەزۆر داگیرکراو و دابەشکراودا لە ساڵی ۱۹۲۳وە هەموو مافێک زەوت کراوە، و داگیرکەرانی بەدەردیکیان بردووە کە تەنانەت بە کۆمەڵ و بە چەکی کیمیایی لەناوی دەبەن و ئاوارەی دەکەن، بەجۆرێک کە هەموو دژ بە یاساکانی مافی مرۆڤ و گەلانی دنیایە. بەناوی هەزاران منداڵ و ژن و پیری کوردی زامدار و ئاوارە وبەناوی هەزاران شەهیدی چەکی کیمیاییەوە پیرۆزبایی خۆمان لە نەتەوە یەکگرتووەکان دەکەین!

پارچە شیعرێک

بەسەر گۆڕی ئەم جەندەکەوە
چی دەنووسێ داوەری مێژوو؟
رەنگە ئاوەها بنووسێ:
لێرەدا کەسێک وەرکەوتووە
کە هەزارساڵ لە کاتی وەدایک بوونی وەدرەنگ کەوت
لە هاوچەرخان نەبوو
کاسەکەلی دڵیشی دێرانەی زەریای هەیڤینی
خەڵکی نەبوو
لە نێوان فرمێسکی شادیەوە هات و
لە کەنگاودا رۆچوو

جەندەک: لاشە، لاک
هەیڤین: محبت
دێرانە: ظرفیت

ناسری رەزازی
لە فارسیەوە کردوویە بە کوردی

وەڵام دانەوە

با چاڵێکی گەورە لێدەین
ترس و..
گومان و ...
بەدبەختی و ...
بێدەنگیمانی تێ فڕێدەین!.
با رەشەبای تووڕەییمان ..
تۆز و خۆڵی سەدان ساڵەی سەرچاوی شار،
بسڕێتەوە!
لە چاوی تورەی ناخیشا،
بزەی خۆرەکەی سبەینێ ...
جێگەی هەزارەها شەوی پڕ نەفرەتی
رابردومان بگرێتەوە!
با ئاگرێک بکەینەوە،
وەڵامێکی دەقاودەقی ...
پرسیارەکان بدەینەوە!
ئەی مرۆڤە تاسێنراو و کلۆڵەکان:
هۆ ئەوانەی «رێکەوت» بردوونیە ناو خانەی
عێراقی بوون یان ئێرانی ...
لە شەڕێکا،
کە کۆنەپەرست و فاشیزم دەیانەوێ
ئێوە بوونە قوربانیی!!
دەهەڵسن با ئاگرەکە بکەینەوە ...
سەنگەرەکان،
بەرەو شوێنە پیرۆزەکان ببەینەوە!
با چاڵێکی گەورە لێدەین،
شەڕ و ....
برسێتی و ...
بێکاری و ...
دەربەدەری تێ فڕێدەین!
دەهەڵسن وا...
تووڕەبوون ئێسک و پرووسک و گیانمان دەخوا
«دوێنێ زوو بوو سبەینێش کات بەسەرچووە»*
ئەم گورزەمان کارگەرانە نەوەشێنین
وەکوو دەیان جاری پێشوو
لە نیوەی رێگا مردووە!!.
با ئاگرێک بکەینەوە
وەڵامێکی دەقاودەقی
دەنگی مێژوو بدەینەوە!.

* لینین

مەریوان فەتحی کەریم
(کوردستان) ئایاری ۱۹۸۸

www.arsivakurd.org

زووتر نییە، زوو پاروە نانێک بخۆ و نەختێک خۆت گەرم کەوە ئیدی بێ راوەستان بگەڕێوە شوێنی جارانت. دەنا ئەو شیرەی پێم داوی هەمووت لێ حەرام دەکەم بۆ هەمیشە ناویشت لەبیر خۆ دەبەمەوە.

وتەکانی دایکی لە مێشکی ئاسۆدا وەک برووسکە خولی خوارد. راچڵەکی. دەروونی خرۆشا، چاوەکانی پڕ نورتر بوونەوە، هێزی ئەژنۆ زیاتر بوون و هێندێک بەرەو دوا کشایەوە و بۆ دوایین جار سەیرێکی دیکەی خۆشەویستە ژین تاڵەکانی کردەوە و بە دڵێکی پڕ لە ئەوینی خاکی کوردستان، بزەی رەزامەندانەی کەوتە سەر لێوان. خوێنی سوور و گەش لەسەر روومەتی کۆبوونەوە و هیوای رزگاری کوردستان لەسەر نێوچاوانی دایکی و نازێی خوشکی وەک مەشخەڵێکی گەورە گەورە، بەبەرزایی چیای ئاگری و بە پانایی کێوەکەی بێستون بینی کە لەسەر قەندیلی سەربەرز هەڵگیرسا و بە تیشکی هەموو کوردستانی رووناک کردەوە. پاش هێندێک هەستایە سەرپێ و دایک و خوشکی لە باوەش گرت و بە خۆیەوە گوشین و تێر ماچی کردن و بە گۆێیدا چرپاندن:

– من بۆ ئەوەی ئێوە لەو ژیانە تاڵە رزگار بکەم دەمویست پشت لە شانازییەکانی رابردووم بکەم و ناچار سەر بۆ دوژمن دابنەوێنم، دەنا ... دایکی ماوەی تەواوبوونی قسەکانی نەدا و وەدەنگ هات و گوتی:

– ئێمە لە مێژە تۆمان بە چیا و دۆڵەکانی کوردستان بەخشیوە ... مەگەر نابینی چۆن دوژمنەکانمان بە پیر و لاو، بە زارۆک و دایکانی دوگیان روحم ناکا، هەر رۆژە لە لایەک ماڵمان وێران دەکەن و سامانمان بە تالان دەبەن و سەرەڕای ئەوەش وەک چۆن مێش دەکوژن، ئەئاوا پۆل پۆل و هەزار هەزار قرانمان تێ دەخەن ... خێرابە وەڕێکەوە تاکوو رۆژ نەبۆتەوە ... لەبیرتنەچێ سەگی رەش و سپی فەرقی نییە، تۆڵە لەو زاڵمە بێ روحمانە ئاواتی دڵی منە ... زووکە تاکوو رۆژ نەبۆتەوە بگەڕێوە لای هاوڕێکانت چونکە جێگای تۆ سەر لوتکەی کێوە سەربەرزەکانی کوردستانە، هەڵۆ بەرزەفڕەکەی نێو زوزانە بۆن خۆش و رەنگینەکەی کوردستانم ... زووکە.

نازێ: کاکە گۆرەویەکانی بۆم چنیوی لەپێیان کە، خێرا زەنگاڵەکانت هەڵکێشە، خێراکە تاکوو رۆژ نەبۆتەوە.

شەوی لاوانی کورد

بژی گەلی کورد، بژی پێشمەرگە

رۆژی ١٩٨٨/١./٨ یەکێتی لاوانی کورد لە سوێد، بۆ کۆکردنەوەی یارمەتی، بۆ کوردەکانی کوردستانی عێراق کە پەنایان بردۆتە بەر تورکیا و ئێران، شەوێکی پشتگیریی سازکرد. سەرۆکی یەکێتی لاوانی کورد لە سوێد وتاری یەکێتییەکەی خوێندەوە و دوابەدوای ئەو تیپی لاوان و تیپی گۆڤەند چەند تابلۆیەکی هەڵپەڕکێی کوردیان پێشکەش کرد و کچە گۆرانی بێژ – دەلال – بە تەنبور و دەنگی خۆی، هونەرمەندی کورد ناسری رەزازی بەهاوکاری تیپی مۆسیقای ئاگری شەوەکەیان رازاندبۆوە.

نزیکەی ٤٠٠ کورد و دۆستی کورد بەشداری ئەو شەوە بوون.

تەنیا مەیە

نووسیوتە دێم
کەی دێی گیانە؟
تا بزانی، چەند چاوەڕێم!
بەڵام، تۆبی زوو هاتنت
ئەگەر هاتی
هەر خۆت تەنیا مەیە؛
هەندێک خاکی (کوردستان) یش
لەگەڵ خۆتا بێنە،
بەدەستی خۆت
– ئەو کلە پیرۆزە –
لەو چاوە سپی بوویانەم بڕژێنە.

*   *   *

نووسیوتە« بێنم
بەشی هەموو شەوانی دووریمان
دەردی دڵ و گلەییت بۆ دێنم»
کەی بۆم دێنی
تا بزانی چەند وەرز بووم
ئەوەندە دار و بەرد و خۆم بدوێنم؟!
بەڵام تۆبی دەردی دڵت
ئەگەر هاتی
هەر بەس ئاوا مەیە:
بەرلەوەی بێی
تاوێک (چیا) م بۆ بدوێنە.
– بەشی هەموو رۆژانی دووریشمان–
دەردی دڵ و گلەیی
ئەو کۆنە دەسگیرانەم بۆ بێنە.

ئاشتی – بەهاری ٩٨٨

www.arsivakurd.org

دوا بەدوای پرسیارەکە ئاسۆ بە جیرە جیر دەرگای کردەوە و لەگەڵ باقەیەک سەرما خۆی بە ژووریدا کرد. نازێش هەر کە چاوی بە کاکی کەوت لە خۆشیان وەک فەنەر راست بوویەوە و بە ئۆخژنی گوتی:

– ئۆخەی کاکە گیان! دایە مزگێنی، کاکەم هاتەوە.!

دایک نەخۆشی لەبیر چۆوە، لە شایان هەستایە سەرپێ. چرای ماڵێ پڕ نوورتر بوو، ماڵەکە گەرمایی ری نیشت، دایک لە خۆشی دیتنی جگەرگۆشەکەی وەک دەریایەکی تۆفانی شەپۆلی دایەوە و سەرمەست بۆلای چوو و باوەشی بۆ گرتەوە، رایموسی، بەخۆیەوە گوشی، ماچی کرد، بۆنی پێوەکرد و هەزار بار خۆی بەقوربان کرد. نازێ ئامبازی بوو، دەستی لە مل کاکی کرد و خۆی پێوە هەڵواسی و تێر ئەم لاولای ماچ کرد، رەنگی زەردی سوور هەڵگەڕا و گەشایەوە، چاوە رەشەکانی بوون بە دەریایەکی مەند و ئارام. وێنەی کاکی تێدا دەجوولایەوە.

دایک و خوشک لە خۆشی گەڕانەوەی تەنیا پشتیوانەکەیان شاد بوون، پێکەنین، فرمێسکی شادییان هەڵوەران. تاسەکانیان سەریان هەڵدایەوە و دڵیان بەهێز بۆوە و لێویان وەک گوڵی بادام پشکوتن. بەڵام هەرکە بوونی مۆڵگەی پشت مالانیان وەبیر هاتەوە خۆشی و شادی لە سەر رووخساریان تارایەوە.

ئاسۆ دانیشت و نازێ پێڵاوەکانی لە پێ دەرهێنا. ئنجا هەرسێک لە دەوری کورسی کۆبوونەوە. ئاسۆ لە بنەوە چاوێکی لە خۆشەویستانی کرد، دیتی: دایکی لەبەر رەنج و خەفەتان گۆڕانێکی سەیری بەسەردا هاتووە و بێ ئەنوایی بەیەکجاری پشتی چەماندۆتەوە. لەم ماوەی دووریەدا تەنانەت تاڵەموویەکی رەش بەسەریەوە نەماوە. نەخۆش و بێ حاڵ، لاواز و رەنگ زەرد، چاوەکانی زەق و سپی، هەر دەتگوت چاوی مەڕی سەربڕاوە .... نازێ گەورە ببوو، بەڵام ژاکاو و لێو بە بار، جلەکانی کۆن و پینەکراو، کە هی چەند ساڵی بەرێ بوو، هەرچەند جلەکانی کۆن بوون، بەڵام لە بەریدا زۆر خاوێن دیارییان دەکرد.

گشت ئەو دیمەنە تاڵ و دڵ تەزێنانە کزەیان لە هەناوی بەرز دەکردەوە و لە حەسرەتان وەک ژنی کەوان وێک هاتبۆوە و دەروونی قوڵپی دەدا.

دایکە بێدەنگی شکان و بە حاڵەتێکی نیوە ترس و بە لەسەرخۆیی رووی کردە لای ئاسۆ و گوتی:

– رۆڵەکەم چۆنە وێراوتە بەو شەوە تووش و سەرمایە بگەڕێیتەوە؟ مەگەر نەتزانیوە دوژمن گوندەکەمانی بە خاتر لە داوخستنی ئێوە خستۆتە ژێر چاودێری. مەگەر نەتبینی ماڵی لێ وێران کردووین و ئەوەی بووشمان بە تاڵانی بردووە! هەرچەند پێش مردنم ئاواتم ئەوە بووکە جارێکی دیکە چاوم پێت بکەوێتەوە و پڕ بە سییەکانم بۆنی هەناسەت هەڵمژمو بە دایم چاوم لە دەرکەی بڕیوە کە بزانم کەی لێم وەژوور دەکەوی‌وە. بەڵام رۆڵە دڵم ئێستا لە ترسان کەوتۆتە جۆلانە و هەست بە مەترسییەکی گەورە دەکەم سەبارەت بە تۆ! بیکە خاتری دایکە پیرەی خۆت. زوو پاروە نانێک بخۆ و بەر لە رووناک بوونەوەلە ئاوایی وەدەرکەوە. دوژمن بێ رەزایە و روحم بەکەس ناکات، دەتگرێ و سک سووتاوم دەکەن.

ئاسۆ کپ و مات بوو، پاش نەختێک مینگە مینگ سەری داخستەوە. بەو حاڵەتە نائاساییەی ئاسۆ، دڵی دایکی داخورپا، چاوەکانی بە مۆڵەق وەستان و بەسەرسوڕمانەوە پرسی:

– ناکا!؟ ناکا ئاسۆ!؟ ناکا!؟

جارێکی دیکە ئاسۆ چاوێکی بەنێو ماڵە وێرانەکە و دایک و خوشکی رەنگ زەرد هەڵگەراوی داخشاندەوە و لە تاوان دەتگوت جەرگ و هەناوی بە نەشتەر کون کون دەکەن. ئیدی بە تەواوی هاتە سەر ئەو باوەڕە کە لەمەودوا بە هیچ جۆرێک تەنیا هێشتنەوەی ئەوانی بۆ ناسەلمێندرێ. لە خەفەتان پێش چاوی تاریک ببوو،دار و دیوار و بن میچی ژوورەکە بەدەوری سەریدا دەسووڕان و دڵی دەگوشرا، لەپڕ وەدەنگ هات و بە دەنگێکی لەرزۆکەوە رووی هەڵبڕیە لای دایکی و گوتی:

– دایکە ئەمن چی‌دیکە ئەو رەنج و پەژارەیەی ئێوەم بۆ ناسەلمێنرێ. لەوە زیاتر ویژدان رێگام پێ نادا، بەم شێوە نالەبارە ئێوە لە کونە خانوویەکدا بە تەنیایی بەجێ بهێڵم، تابی دیتنی هەناسە ساردی ئێوەم نەماوە و ناتوانم! ناتوانم! بەیانی زوو دەچم لە مۆڵگەی پشت مالان خۆ تەسلیمی دوژمن دەکەمەوە.

دایک رەنگێکی هێنا و برد و چاوەکانی پڕ بوون لە ئاو.

نازێ سەری داخستبوو، فرمێسکی هەڵدەوەران و شایی و خۆشی تاوێک پێشی وەک خەون و خەیاڵ لێهاتبوو، پەردەی رەشی ماتەم بەسەر ماڵەکەدا کشا. دایک و کچ بیری ئەوەیان دەکردەوە، تازە هەموو شتێک تەواو بوو، ئیدی لە سبەی‌را قارەمانە سەربەرزەکەیان وەک «سەعە» و «قالە» سووک و چاوشۆڕ دەبێ. کاکەی خەباتگێڕی نازێ دەبێ بە رێوی‌یەکی ترسەنۆک و چاوبەرەوژێر. پێکهاتنی رووداوێکی وا ناخۆش بۆ دایک و کچ زۆر لە مەرگ ناخۆشتر بوو. لەبەر ئەوەی ئەوان ژینی بە ئازادی و سەربەستیان دەویست، نەک سامان و جلی جوان. بوونی ئاسۆ لە ریزی خەباتگێڕاندا بۆ وان لە گشت شتی ئەو دنیایە بە ئەرزشتر بوو. حازر بوون تەواوی هەژاری و چارەڕەشی ژیان بەئەستۆوە بگرن، بەڵام هەرگیز شێرەکەی مەیدانی خەباتیان بەسەرشۆڕی لە نێو گەلدا نەبینن، هەر بۆیە دایکی وەک شەپۆلی دەریایەکی تۆفانی خرۆشا و گوتی:

– ئاسۆ! ئاسۆ ئێمە هیچ نیازێکمان بە تۆ نییە و ناشمان بێ، خۆ ئیشاڵڵا لە نێو ئەو گەلە مەزنەدا لە برسان سەرنانێینەوە. دڵنیابە دوژمن لە بەرامبەر خۆڕاگری و یەکگرتوویی گەلدا بەچۆکدا دێ و سەربەرزی و شانازی بۆ ئێوە دەمێنێتەوە.

ئاسۆ وەڵامی دایکی دایەوە:

– دایکە خزمەت بەگەل هەر ئەوە نییە پیاو خۆی بە کوشت بدا، یان بیەوێ بە خاتری رزگاری گەل چاوپۆشی لە بنەماڵەکەی خۆی بکا. چونکە ئێستا دەبینم بنەماڵەی من لەو پەڕی هەژاری و رەنگ زەردیدا ژیان دەبەنەسەر. من پێم وایە خزمەت لە ماڵی خۆڕا دەست پێکردن پیاوانەترە. ئاخر لەکوێ دیتراوە، پیاو بنەماڵەی خۆی بەرەو نابوودی و فەساد بکێشرێ و ئەویش قۆڵ بۆ ئاسایش رێنوێنی خەڵکی دیکە هەڵماڵێ ...؟ پیاوی وا شێران بە گوێ بگرێ هەر هیچە. دایک بە تووڕەیی وەڵامی دایەوە:

– کوڕم خەڵک بە ئاگا و عاقڵ و هوشیارن، چاکە و خراپەیان قەت لەبیر ناچێ. خەمی ئێمەت لەبەر نەبێ، دڵنیابە لەنێو ئەو کۆمەڵە کەسک و سوورەدا لە برسان نامرین. ئەوە پێت دەڵێم چ لە ئێستا

www.arsivakurd.org

گەڕانەوە

سیامەند

لەنێو جێگایەکەیدا هەر گێنگڵی دەدا، تەزووی سەرما خەوی لە چاوان تاراندبوو. بەتانییەکەی لە خۆیەوە پێچا و خۆی گلۆڵەکرد. بیری دایکی و «نازێ»ی خوشکی تەنانەت بۆ ساتێک لە مێشکی دەرنەدەچوو... هەر کاتێک بەو فیکرە دەگەیشت مەیدانی خەبات بەجێ بێڵێ، مچوڕک بە تەواوی لەشیدا دەهات. بەڵام کاتێک چارەڕەشی و بێ ئەنوایی خۆشەویستەکانی دەهێنایەوە بەرچاو، خەفەت بە هەموو توانایەوە دەروونی دەهاژان.

کازێوەی بەیانی کە هێشتا گورگ و مەڕ لێک جیانەدەکرایەوە، بەتانیەکەی لە سەرخۆی لادا و هەستایە سەرپێ. بێ ئەوەی هاوڕێیانی ئاگادار کردبێ، بە ئەسپایی لە بنکەوە دەرکەوت و ڕێگای سەخت و پڕ لە هەوراز و نەشێوی بە دڵێکی خەفەتبارەوە گرتەپێش.

کەژ و کێو و پێ دەشتەکان بەگشتی چووبوونە ژێر بەفرێکی قورس و لە هیچ لایەکەوە ڕەشایی نەدەبینرا. ڕێگا بەستەڵۆک بوو، لە زۆرشوێنا بەفر مۆر و نەشکاو بوو، لەگەڵ ئەوەشا ڕێبوار بە هاسانی دەیتوانی بە سەریدا بڕوا و سووکە جێپێیەک بەجێ بهێڵێ.

ئاسۆ ئۆقرەی نەگرت، بڕیاری دا بەر لە خۆبەدەستەوەدان سەرێک لە گوندە بچکۆلانەکەی کە دایک و خوشکی ژیانیان تێدا دەبردەسەر بداتەوە. بەڵام بۆ گەیشتن بەو مەبەستە دەبوایە ڕێگایەکی دوور و درێژی ببڕیایە.

وڵات تاریک ببوو، کە گەیشتە ڕاستی ئەو دۆڵەی کە گوندەکەیانی لێ دەرکەوت، هەڵوێستێکی کرد و ڕوانیە دیمەنی ئاواییەکە، کە بەبەرپاڵی تەپۆڵکەیەکەوە بنیاد نرابوو. لە تاک تاکی ماڵەکاندا ڕووناکییەکی کزەڵۆکە دەهاتە بەرچاو. بەڵام لەبەر سەرما و تووشی هیچ کەسێک بەدەرەوە نەمابوو. پێگەی دوژمن کە لەسەر تەپکی پشت ماڵان بوو، ئەفرادەکەی خزیبوونە ژوور، جگە لە گاڵە و لوورەی با لە هیچ لایەک ڕا دەنگ و سەدا نەدەبیسترا و هەر وەک ئەوەی دەچوو ئاوایی هیچ زیندەوەرێکی تێدا نەمابێ!

بۆ ئەوەی کەس نەیبینێ بە باریکە ڕێیەکدا خۆی گەیاندە نێو پۆلەچناری بەرماڵان. کە ئاودڕێکی بەرین چنارستانەکەی بە دووبەش شەق کردبوو. سەهۆڵ و بەفری لێواری ئاودڕەکە سەریان لێک نزیک کردبۆوە، بە هێمنی بازی دایە ئەوبەر و بە پەلە خۆی گەیاندە بن دارێکی ئەستوور و بۆ ماوەیەک هەستی ڕاگرت و سەرنجی دایە دەورووبەر.

پاش ئەوەی دڵنیایی بەدەست هێنا، خێرا چووە بن دیواری ماڵەکەی خۆیان و خۆی لە حەوشەی ماڵێ هاویشت. نەختێک ڕاوەستا، ڕوناکییەک لە درزی دەرگاکەیان لەگەڵ گێژەڵووکە تێک دەئاڵان و لەبەر چاوان ون دەبوون. بۆ تاقیکردنەوە، بڕیاریدا بە پارێزەوە بچێتە ژوور، هەر بۆیە نەختێک خۆی پەساردا و لە سووچێکەوە لە دەرگای ماڵێ ورد بۆوە، لەو کاتەدا بە خۆی گوت:

ئەگەر ئێستا وەژوورکەوم و پێیان بڵێم بەیەکجاری گەڕاومەوە لاتان، لەوانەیە لە خۆشیان شاگەشکە بن. دەزانم لە شایان دەڵێن:

«چاکت کرد گەڕایەوە و لەو تەنیایی و بێ کەسی‌یە ڕزگارت کردین». گومانم لەوەدا نییە کە یەکەم وشەی دایکم ئەوە دەبێ: «کوڕەکەم کوا ئەوە شەرەف و نامووسە، ئەوە ماوەی چەند ساڵە من و خوشکێکی جوان و جحێڵت لە کونجە خانوویەکی وێرانەدا بەجێ‌هێشتووە؟

پیاوی خاوەن شەرەف! هەر نەختاڵێک ئەوەت لەبەرچاودابایە کە پاش مەرگی باوکت ئەتۆم بە چ ڕەنج و مەینەتییەک گەورە کرد، دوایەش ئاوا پشتت تێکردین.

سەرما هێرشی بۆ هێنابوو، بەڵام لە حاستی خۆی تاسابوو، نەیدەزانی چۆن وەژوورکەوێ و لە ناخیدا هەستی بە ئێش و ئازارێکی گران دەکرد. لە شەرمان نەیدەزانی کاتی ڕووبەڕووبوونەوە لەگەڵ دایکی چ بڵێ. لە لایەکی دیکەوە درووست نەبوو پاش ئەو هەموو قارەمانەتیەی لە خەباتدا خولقاندبووی و وەک پێشمەرگەیەکی لایەق و لێهاتوو وێردی سەر زمانان بوو، ئێستا گوز و گومبەت وەژوورکەوێ و خۆی بهاوێتە سەر کەوشەکانی دایکی و بێژێ ڕێگایەکەم چەوت بووە، و دایکە ببوورە. بە خۆی گووت:

«نا نا ئەوەی ناسەلمێنم و هیچ وەختانێک ئەوەی ناڵێم، نا ڕێگای من درووست بووە و بیروباوەڕێکی پیرۆزم بووە ... دەزانم «نازێ» بە ئەندازەی دنیایەک شاد دەبێ. ئاخر خوشکە خنجیلانەکەی من، ئەوە ماوەی چەند ساڵە دەستی بە رووی خۆی گرتووە و شووی نەکردووە. دەزانم نازێ بە گەڕانەوەی من ئاواتەکانی وەدی دێن. چونکە هەمیشە دەیگوت کاکە گیان شەرت بێ لە شایی تۆدا حەوت شەو و حەوت ڕۆژ سەرچۆپی کێش بم». دەی بۆچی وا داماوی؟ چاوەڕوانی چی دەکەی؟ دەی! بڕۆ ژوورێ.

کەمێکی دیکە چاوێکی بە دەرک و بانی ماڵە وێرانەکەی خۆیاندا گێڕا. تەویلە و کادێنەکەیان بەسەر یەکدا تێک تەپیبوون، وادیار بوو ئەو چەند مانگا و بزنەی بوویان نەمابوون، بێگومان دایکی لەبەر دەست تەنگیان فرۆشتوونی، یان لەبەر نەبوونی تفاق قڕیان تێ‌کەوتبێ!»

وردە وردە سەرما لە ئێسقانی کاری دەکرد و تابی خۆڕاگری دیکەی نەمابوو، هەر بۆیە بە دڵە خورپەوە لە دەرگای ژوورێ نزیک بۆوە، لە کەلێنی دەرگایەڕا ڕوانیە نێو ژوورێ و دیتی:

چرا حەوت نمرە کۆنەکەی جارانیان لە سەر کورسی داناوە. دایکی لە لایەکی کورسی بە سەروملی پێچراوەوە ڕاکشاوە و نازێش لە لایەکی دیکە ڕوو بە دەرگا دانیشتووە و خەریکی گۆرەوی چنینە. ئاسۆ بە لەسەرخۆیی لە دەرگای دا. نازێ بە دەنگێکی نزم و لەرزۆک بە ترسەوە گوتی:

– بەو شەوە کێیە؟

ئەمە کوردی ئێرانە یا کوردی تورکییەیە یا کوردی عێراقە یا کوردی سوریایە پێکەوە باش تێنەکۆشن و بەیەکەوە خەریکن. لەم لاکان تریشەوە هەر لەناو خۆیانا بەو جۆرە دەس بدەنە دەس یەکەوە و تێبکۆشن، تا رادەیەک کوردستانی ئێرانیش جێگای هیوای پەیدا کردووە و جووڵاونەتەوە و لە داهاتوودا زۆرتر پەرە ئەسێنێ و هیوادارم زۆرتر پەرە بسێنێ و دەس بدەنە دەس یەکەوە و بتوانن ئەو جۆرە وا بشێ خزمەت بکەن.

** لەمەر مێژووی تازەی کوردەوە زۆر شت نووسراوە و یەکێک لەوانەی کە رۆڵێکی مەزنی بینیوە مامۆستا کەمال مەزهەر ئەحمەدە و پێشتریش مامۆستا محەمەد ئەمین زەکی، بەڵام لەسەر مێژووی کۆنی کورد تا رادەیەک لێکۆڵینەوە و توێژینەوە کەم کراوە و لە سەردەمی «ماد»ەکانەوە تا دەگاتە پێش شەرەفنامەی شەرەفخانی بەدلیسی شتێکی ئەوتۆ روون نییە لە مەسەلەی مێژووی کورددا، ئایا ئێوە لەو بارەوە شتێکتان کردووە یا خەڵکێک دەناسن کە لەسەر مێژووی کۆنی کورد کارێکی کردبێ؟*

– لە راستیدا لە بان مێژووی کۆنەوە تێکۆشان کەم بووە. هەڵبەت من لەسەرەتای ئەو مێژووی کورد و کوردستانەوە برێ لێکۆڵینەوەم بووە و تۆزێک بەربلاو بە تێکڕا نووسیومە. بارەکوو ئامانج و مەبەستی من بۆ نووسینی ئەو مێژووە هەر ئەوە بوو کە بتوانم جۆرێ داینێم لە داهاتوودا ئەگەرەکوو زمان و مێژووی کوردی لە زانسگەدا گوترایەوە و بخوێنرێتەوە، بتوانین بیکەینە چوار بەشەوە بۆ دەورەی خولی چوارساڵەی زانسگە کە هەر بەشێکی لە ساڵێکی خوێندندا ئوستاد بتوانێ بیڵێتەوە و خوێنکار بتوانێ کەڵکی لێ وەربگرێ. لەو بارەوە هەر لە ۵۰۰۰ ساڵ بەر لە پەیابوونی مەسیحەوە، بەڵام تا رادەیەک کورت، نووسیومە، بە بەڵگەوە، شوێنەوارەکانم ناو بردووە و ئەمانەی واتیا. بەڵام باش ناتوانم بڵێم کە ئەوە هەموو کەس رازی ئەکات. وا لە رادەی قەناعەتا، نییە لە رەزایەتا، بەڵکوو هیوادارم لە داهاتوودا خەڵکی تر بکەونە شوێن لێکۆڵینەوەی زۆرتر و بتوانن باشتر روونی بکەنەوە.

پاشان داوامان لە مامۆستا بابان کرد کە بە دەنگە بەجۆش و پڕ سۆزەکەی خۆی کە سەردەمێکی زۆر گوێی گوێگرانی رادیۆی کرماشانی پێ راهاتبوو و ئاشنای بوون، پارچە شیعرێکی خۆیمان بۆ بخوێنێتەوە و ئەویش دڵی نەشکانین و ئەمەی خوارەوەی بۆ خوێندینەوە.

– ئەمە پارچە هەڵبەستێکە لە ساڵی ۱۳٦۰دا بەبۆنەی کاروباری نالەباری سنەوە دامناوە بەناوی «سکاڵا بۆ ئاوییەر». ئاوییەر کەژێکە لەلاژووری سنەوە، لە رابوردوودا سەیرانگاگەلی باشی هەبوو، کە بەداخەوە زۆرتری سەیرانگاکانی لەناوچووە و وێران بووە.

ئاوییەر فدای لوتکەی بەرزت بم
فدای لاوەلاو هەزار تەرزت بم
قوربان لاپەڕەی کوچک قورئانت
فدای شارەکەی خواری باخانت
کوا سەفا و سەوزی جاری جارانت
کوا نەسیمی خۆش شوێنی بارانت
کوا پونگەی بەفراو دۆڵ و لاپاڵت
کوا بەفری زۆری ناو بەفرەچاڵت
بۆ بێ ئاو ماون هەموو چاوگەکان
پەکیان کەوتووە پاک ئاسیاوەکان
سەرا و ماماتگە و ئاوکانی شەفا
چی لێ هاتووە دەورکانی سەفا
بۆچی وا لێڵن لێلاوی چاوم
یاخوا نەمێنێ لە ناوا ناوم
بۆچی چۆڵ بووە سەحرای زەفەریە
کوا باخی جوانی نزیک قەمەریە
کوا میوانەکان سەحراکەری ئەو
کوا ورشە وریش چراکانی شەو
کوا سەیرانکەری خزر زندەکەت
کوا دەوڵ و زوڕنا و زرمە زرمەکەت
کانی ئارایش بۆچی وا چۆڵە
خدرلیاس ئەڵێی قەیسی کڵۆڵە
بۆچ وا وێران بوو موبارەک ئاوا
بۆچی رووخاوە قەسری خەسراوا
کوا چوارباخەکەی دەور و ناوی ئەو
کوا چەمەن خوارووی پڕ لە ئاوی ئەو
ئامانیە بۆچ بوو بە جێگای نەخۆش
ئەمیریە بووە جێگای بایەقووش
بۆچ بان شێلانە وەها بێ حاڵە
تاقە دار تەنیا کەوتووەتە ناڵە
سەرتەخت وێرانە و بێ گوڵ یاخییە
ساقاوا ئەڵێی لەگەڵ یاخییە
تەکیە و چەمەنت دابەشکراوە
ئەویش لەلایەن خەڵکە و براوە
هەرچەن ئەمەیە کاری باخانت
سەرەنجی بدە شاری دامانت
شاری چی بووە شاری خامۆشان
هەموو خەڵکی شار قەلاخی پۆشان
هەموو ئازیەت بار خزم و کەس و کار
هەموو نارازی هەموویان خەمبار
کەس نابینێ پێکەنێ بەدڵ
ئەڵێی شادیی گەڵ پاک چووەتە کوڵ
سێ ساڵ تەواوە خۆشی نەماوە
هەر کوشت و قەزا و سەرخۆشی باوە
لە جێژنا نییە موبارەک بادی
کەس لە کەس ناکا گەردن ئازادی
ژیان بۆ هەموو تەواوی تاڵە
تەنانەت راوچیش راوی بەتاڵە
ئەوەن زۆر بووە بێکار لەناو شار
قەت رێگا نییە لەبۆ رێبوار
نە پێخور هەیە نە نان و نەئاو
نازانم بۆچی خەڵکی کەوتە داو
چی بکەم ناکرێ دەردەکان بێژم
داخی دەروونم هەمووی هەڵڕێژم
چوون دەور و بەرم چەن کەسێ جاشە
دەمم بیەستم لە وتن باشە
نەک هەواڵ بدەن بەدەسدارەکان
بڵێن سکاڵای کردوە بابان
ئەنجا کەر بێرە و ترێێ بارکە
خۆت بخە حەچەل و چاری ناچارکە

ئەمەش وەڵامی ئاوییەرە کە وەڵامی داوەتەوە

شوکراللەی بابان رۆڵەی شیرینم
یاخوا تا سەد ساڵ مەرگت نەبینم
بیستم سکاڵات کردووە بۆ ئاویەر
ئاویەر چی بڵێ هەی خاکی بەسەر
ئاویەر ئاویەری جاران نەماوە
هەموسەیرانگەی بوو بە کەلاوە
لوتکە بەرزەکەم بەهێز خومبارە
وەک جەرگ رۆڵەیخا کراوە پارە
لاپەڕەی بەردی کوچک قورئانم
سەد پەڕەی سووتا لاڵ بێ زوانم
سەرا و ماماتگە و ئاوکانی شەفا
ئامانیە و سەرتەخت هەم کانی سەفا
وشکاویان هاتوو داریان بڕیا
بەرگی شەخسەکان خدرزنە دڕیا
نەما سەیرانگەی زەفەریە و سەرتەخت
ئەمیریە وەکوو شامی نوگون بەخت
دۆڵ ئاسیاوەکان هەروەکوو بەهەشت
قەسری خەسراوا باخی لەناودەشت
هەموو کاول بوون پاک بوون وێران
داڵدەییکیش نەما بۆ کانی باران
باسی شارت کرد شارێک ئەبیسی
ئەو لە من پیستر کەوتۆتە پیسی
ئەزانم حاڵی سنە بەدحاڵە
ئەزانم خەڵکی کەوتوونە ناڵە
منیش وەکوو تۆ زۆر خەفەت بارم
چی بۆ باخەکان یا دەشت و شارم
بەڵام چی بڵێم چیم لەدەس نایە
هەزار جار بووە لەم کاو و بایە
.... بەنیادەم هیچە
نارەحەت مەبە ئەڕوا ئەمیچە

www.arsivakurd.org

نووسراوەکەیشیم هێشتا نەدیوە. بەڵام وەها شتێک راستییەکە بەیانی کردووە. تەنیا شتێک هەبێ بەداخەوە ئێمە مەرکەزی قودرەتی تەبلیغی بەدەستمانەوە نییە. بۆ نموونە ئێستا لە جێگایەکی وەکوو تارانا هەر ساڵ بەناویساڵگەردی کۆچی دوایی نیما ئاهەنگێک دائەنێن، رادیۆ باسی ئەکا، تەلەفزیۆن باسی ئەکا، رۆژنامچەکان باسی ئەکەن. هەر ئەمە بۆخۆی برێ گەورەی ئەکاتەوە. لەم لاوە ئێمە نەبنکەی رادیۆیەکی سەربەخۆمان هەیە بەدەستمانەوە بێ، یا رادیۆ و تەلەفزیۆن، یا رۆژنامچە یا گۆڤارەکان، کە ئەوی وا پێویستە لە بارەی گۆرانەوە بوترێ. ئەوەی ئەو نووسەرە گوتوویە، راستی ئەوەیە. زۆر فاسیلە هەیە لەبەینی مامۆستا گۆران و نیمادا، ئوسولەن قیاسی نیما لەگەڵ مامۆستا گۆرانا بەپێی بیرورای من قیاسی خاکە لەگەڵ عالەمی پاکا. گۆران زۆر بەرزە، لەوە بەرزترە، لەوە بەدەسەلاتترە. ئەمن هەم لەبارەی مامۆستا گۆرانەوە، هەم لەبارەی نیماوە، زۆر لێکۆڵیومەتەوە و بۆم روون بووەتەوە کە بەراستی مامۆستا گۆران زۆر بەرزە. ئەو نووسەرە هەرچییەکی نووسیبێ راستییە.

** ئەمرۆ زمانی کوردی بە سێ تیپی جیاواز دەنووسرێت، لە کوردستانی ئێران و عێراق بە تیپی فارسی یان عەرەبی، لە کوردستانی تورکیا و سووریا تیپی لاتینی بەکا دەهێنن و لە سۆڤیەتیش تیپی کریلیک، بێگومان ئەمە گیروگرفتێکی گەورەی بۆ تێکەڵاوبوون و درووست بوونی زمانی ئەدەبی یەکگرتووی کوردی درووست کردووە. کوردێکی کوردستانی تورکیا ئەدەبێک کە لە کوردستانی ئێران یا عێراق دەنووسرێت ئەو ناتوانێ بیخوێنێتەوە، کوردێکی کوردستانی ئێران یا عێراق ئەدەبێک کە لە کوردستانی سوریا یا تورکیا یا سۆڤیەت دەنووسرێت ئەو ناتوانێ بیخوێنێتەوە، یانی ئەو زمانە ئەدەبییە یەکگرتووە کە کوردی هەموو لایەک و هەموو دیالێکتێ بتوانێ پێی بخوێنێتەوە و لێی تێ بگا و پێی بنووسێ ئێمە نیمانە. ئێوە ئەم مەسەلەیە چۆن دەبینن و باشترین رێگا بۆ چارەسەرکردنی ئەو گیروگرفتە چییە و ئەو زمانە یەکگرتووە چۆن درووست دەبێ؟*

– ئەمە بۆخۆی موشکیلەیە و چارەسەریشی زۆر موشکیلەیە. چونکو کوردستانی تورکیا بەو چەشنە راهاتوون، ئەڵبەت بەلاتینی نووسین زۆر باشە بۆ تێگەیشتنی تێکڕایی، بەڵام کوردی کوردستانی ئێران و عێراق بەم زوانە ناتوانێ بە لاتینی رابێت و بنووسێت و بخوێنێ. هەروەها کوردستانی شۆرەوی یا دانیشگاکان و تەعیینی تەکلیف بۆ نموونە بۆ دانیشگای لینینگراد یا دانیشگای مۆسکۆ یا ماساچۆسیت یا هاڤارد لە ئامریکا یا ئەو زانستگەکانی تر، ئێمە ناتوانین بیکەین. بەڵام ئێستاکە بۆ کوردستانی ئێران و عێراق باوەکوو هەر لەم چەشنە نووسینی زمانی سۆرانی کە بووەتە زمانی رەسمی بۆمان، هێشتا بۆ دانانی دیاردەکانی سەر وشە ئیختلافمان هەیە. برێ کەس بۆ (ڕ)ی گەورە حەوتەکەی لە سەرۆ دادەنێ و برێ لە ژێرۆ. برێ بۆ (وو)ی تەنگ یا (و)ی مەطووم تیرە لە بانەوە دائەنێ، برێ تیرە دانانێ و دوو (و) ئەنووسێ. ئەمانەش بۆخۆی بۆتە موشکیلەیەک تەنانەت لە بەینی خۆمانا. ئێستاکە هەر ئەم زمانی سۆرانییە و هەر بەو چەشنە نووسینە وا کۆڕی زانیاری کورد لە بەغا دایناوە بەپێی بیرورای من باشترین چەشنە لە کوردستانی ئێران و عێراقا پەرە بگرێ و بەڵکو کەم کەم بتوانێت بڕواتە ناو زانستگەکانەوە، وەکوو سۆربۆن لە پاریس یا جێگاکانی تر. یا وەکوو ئەوەش بۆخۆی موشکیلەیەک ئیجاد دەکا کە ئێمە نەتوانین لەو کتێب و شوێنەوارانە وا لە تورکییە هەیە کەڵک وەربگرین یا لە مۆسکۆ و جێگاکانی تر هەیە کەڵک وەربگرین و هەروەها ئەوانیش بۆ ئێمە.

کەوابوو هیوادارم لە داهاتوودا ئەگەر زانسگەیەک هەبێ تەدریسی زمانی کوردی بێ بەتێکڕا وەکوو زمانێکی خاریجە لە حەفتەدا دوو سەعات یا سێ سەعات تەدریسی زمانی کوردی بەشێوەزمانی لاتینی بکرێ وەکوو ئەوەی کە خوێندکارێک کە زانستگەی کوردی ئەخوێنێ چەشن و چۆنییەتی خوێندنەوە و نووسینی کوردی بە لاتینی بزانێ، کە لە داهاتوودا کەم کەم ئەو موشکیلەیە مورتەفیع ببێ بۆ بەرەی داهاتوو.

** وەکوو ئاگادارن، ئەم زرووف و بارەی کە ئێستا کورد و رۆشنبیران و نووسەرانی کوردی تیا ئەژی و بڵاوبوونەوەیان بە هەموو دنیادا، خەڵکێکی زۆر لەو نووسەرانە و لەو رۆشنبیرانە روویان کردۆتە ئەدەب و نووسین و وەرگێران و دەرکردنی رۆژنامە و گۆڤار و کتێب چ لە کوردستاندا لە ناو شۆڕشدا یا لە شارەکاندا یا لە دەرەوەی وڵات، لە وڵاتەکانی ئەورووپای دوور و نزیک. ئەوەندەی ئێوە شتتان بەرچاو کەوتبێ یا بیستبێ یا خوێندبێتتانەوە چۆن ئەم زرووف و پاشە رۆژی ئەم جووڵانەوە رۆشنبیرییە هەڵدەسەنگێنن؟*

– ئەڵبەت ئەمە جێگای هیوای زۆرێکە بۆ داهاتوو و یەکێ لە رێگا باشەکانە بۆ ئەوەی کە کوردستان بە ئامانجی خۆی بگەیەنێ و سەرەتا هەر ئەبێ لەم رێگاوە بێ. وەکوو (رێنیسانس) کە بە شوێن خولی رەشی مێژووا لە ئورووپا پەیدا بوو. لە پێشا رێنیسانس ئەدەبی بوو و بە شوێنیا کرا بە سەنعەتی و شتانێکی تر. ئەمەش یەکەم رێگایە بۆ سەرکەوت و پێش‌رەوت، بۆ یەکگرتن و رزگاری. هیوادارم هەموو ئەوانەی کە لەم رێگادا تێ ئەکۆشن سەرکەوتوو بن و ئەمە ببێتە رچە بۆ لاوەکانمان و بۆ رۆشنبیرەکانمان و بۆ بەرەی داهاتوومان. ئەگەر وەکوو ئێمەش نەبووین کوڕەکانمان، بەرەکانی لەم رچە کە ئەوان شکاندوویانە پیا برۆن و سەرکەوتوو بن و بتوانن بەو ئامانجە وا ئێمە گرتوومانەتە پێش چاو بۆیان یا ئاواتەخوازین بۆی پێبگەن.

** ئەگەر بێت و تەماشای جموجوڵی ئەدەبی و رۆشنبیری بکەین لە هەر پارچەیەکی کوردستاندا بە جیاواز و لە دەرەوەی کوردستانیش، ئەڵبەتە ئەمرۆ ئەدەبی دەرەوەش پەیدا بووە وەکوو چۆن عەرەبەکان ئەدەبی (مەهجەر)یان هەبوو، ئێمەش ئەوە ئێستا تا رادەیەک وای لێ هاتووە. ئێوە ئەو جموجووڵە ئەدەبی و رۆشنبیرییە چۆن دەبین و لە کوردستانی ئێراندا چی کردووە و تا چ رادەیەک چووە و هەروەها لە شوێنەکانی تری کوردستاندا و لە دەرەوەش؟*

– هەڵبەت وەکوو پێشان گوتم، بۆ کوردستانی عێراق زۆر باشتر بووە و هەل و مەرج لەبارتر بووە و ئەوان تێکۆشانیان زۆرتر بووە. لە کوردستانی ئێرانیشدا تا رادەیەک لەمەوپێش لە سابلاخ و جێگاکانی ترا تێکۆشان هەبووە و هەیە. ئەمەش چەن ساڵێکە لە سنە و دەوروبەری سنەش جوڵاونەتەوە، ئەم بزووتنەوەش کە بۆتە هەموو لایی ئەگەرەکوو دەس بداتە دەس یەکەوە، هەروەها لە دەرەوە بیستوومانە کە گەنجەکان و جەوانەکانمان بێ ئەوەی گوێ لەوە بدەن

لەگەڵدا کردوون یا یادگارییەکتان لەگەڵیاندا هەیە. لەو ناوانەی کەوا دیار بوون لە بواری هونەر و ئەدەبدا، سوارەی ئیلخانیزادە، کە ماوەیەکی زۆر لە رادیۆ کاری کردووە، رەنگە ئێوە لە نزیکەوە ناسیبێتتان یا یادگارییەکی تایبەتیتان لە بارەیەوە هەبێت. پێمان خۆشە ئەگەر بۆمان باس بکەیت؟

– لە راستیدا من لەگەڵ مامۆستا سوارەدا زۆر نزیک بووم. ئەویش سەبارەت بە من زۆر رووخۆش و بەخشندە بوو. لە راستیدا سوارە یەکێک بوو لە ئەستێرە بەرزەکانی ئاسمانی وێژەی کورد کە بەداخەوە زوو بەدەست چوو و بەو جۆرەی وا بشێ نەکرا کە لەو هەمو زانست و کوردی زانی و هۆنراوە و نووسراوەی ئەو کەڵک وەربگرین. ئەڵبەت بۆ کۆچی دوایی سوارە ئەمن بۆخۆم پارچە هەڵبەستێکم دانا بەناوی «سوارە رۆ»، کاتێک کە رۆییم بۆ بۆکان بۆ پرسەکەی، هەر ئەو شەوە لە بەیانی کە ئەمەویست بڕۆم دانیشتم ئەو سوارە رۆمە بۆی وت. بەشوێنیا رۆیمە ئەوێنە و لەسەر گڵکۆکەی ئەوەم خوێندەوە و شەو لە ماڵی قاسماغای مامی مامەوە. ئەڵبەت کەسانی ترمان بووە کە لە رێگای وێژەو وێژەوانی و ئەدەب و نووسینی کوردیا لە رادیۆ و تەلەفزیۆن زەحمەتیان کێشاوە، بەڵام سوارە وەکوو فارسان دەڵێن «تافتەیەکی جودا بافتە بووە» بەلای منەوە زۆر بەرێزە، بەڕێز بوو و بەجۆرێ کە هەمیشە گوتوومە بێجگە لە خەوە بەردینە و باقی هۆنراوەکانی تری هەر لە هۆنراوەکەی هەڵۆیا ئەو تاقە شیعرەکەی دوایی بەسەد دیوان لە دیوانانی شاعیران دەژی.

بۆ هەڵۆی بەرزەفری بەرزە مژی
چۆن بژی شەرتە نەوەک چەندە بژی

یادگاری باشیشی بەلامەوە هەیە. چەند رۆژێ بەرلەوەی کۆچی دوایی بکا. من پەیامم نارد بۆلای مامۆستا جەمیل رۆژبەیانی کە بیستوومە سوارە هەڵۆی بە فارسیش گوتووە، هەڵۆی فارسیم بۆ بنووسێ و بۆم بنێرێ، مامۆستا رۆژبەیانی ئەڕوا بۆ هەواڵی لە نەخۆشخانە و پێی ئەڵێ. سوارەش نامەیەکی بۆ نووسیم لە سەرەتاوە سڵاو و هەواڵ پرسی و گوتوویە داوای هەڵۆی فارسیت لێکردووم، کاک بابان چۆن ئەکرێ هەڵۆی فارسی؟ یانی چۆن لەناو فارسدا هەڵۆ هەڵئەکەوێ. من هەڵۆم بە فارسی نییە، ئەوەش کوردییەکەی بەسەرچاو، ئەڵبەت بەرلە نیوەڕۆ دەسی پێکردووە و نووسیویەتەوە و بڕێکی نووسیوە و گەیشتووەتە نیوە، داینابوو کە دوای نیوەڕۆ پاشماوەکەی بنووسێ، دوای نیوەڕۆ فەوتی کردووە. کە ئەو نیوەیانە بۆ هێناوم منیش بەناو بیرهوەرییەکی زۆر باییدار دامناوە.

** لەبارەی رۆژنامەی کوردستانەوە کە سەردەمێک لێرە دەرچووە و ئێوەش کارتان تێدا کردووە، حەز دەکەم تۆزێک بە درێژتر باسی بکەیت. کەی و تاکەی دەرچووە و چ جۆرە رۆژنامەیەک بووە و کێ کاری تێدا کردووە؟*

– ئەو رۆژنامەیە لە ساڵی ١٣٣٨وە تا ساڵی ١٣٤٢ دەرئەچوو یانی ماوەی چوار ساڵ، مامۆستا سدیق مفتی زادە کە ئەویش یەکێک لە دانایانی پایە بەرزمان بووە و بەداخەوە ئەویش لەدەس دەرچوو و کۆچی دوایی کردووە. دوکتۆر عەبدولرەحمانی سیراجولدینی شێخ عابید و ئەڵبەت بەسەرۆکایەتی مامۆستای پایەبەرز بەدیعولزەمانی کە یەکێک لە زانایانی زۆر پایەبەرز و بەناوبانگی رۆژهەڵات بوو نەتەنێ بڵێم ئێران و کوردستان، ماوەی چوار ساڵ ئەو رۆژنامەمانە بەزمانی کوردی، لاپەرەیەکی بە کوردی شیمال کە ئاغای خوسرەوی شێخ کانلۆ لەوێ ئیشی دەکرد ... لە تاران دەرئەچوو و دەرمان ئەکرد و پێکەوە کارمان تێدا دەکرد. پاشان لە باری ئابوورییەوە (مادییەوە) کە بڵێین (ئەنگووژەنی)وە بۆمان هەڵئەسوڕا و هەروەها بەهۆی چۆنیەتی کاروباری ئێرانەوە زۆرتری ئەدەبی بوو ئەڵبەت مەبەستی سیاسیشی تێدا بوو. ئەمن بۆخۆم لەوێ پەیوەندی کورد و ناسیونالیزمی ئێرانم ئەنووسی. نزیکەی ماوەی سێ ساڵ سێ ساڵو نیو ئەو مەبەستانەم لەم بارەوە نووسیوە.

** بێگومان ماوەیەکی زۆر کە ئێوە لەگەڵ ئەدەبی کوردیدا خەریکن و شارەزاییەکی باشیشتان لە شیعری کوردیدا هەیە. ئەگەر گۆران بە نوێکەرەوەی شیعری کوردی دابنرێ کە هەرواشە، ئێوە شیعری کوردی پێش گۆران و پاش گۆران چۆن هەڵدەسەنگێنن؟ و شیعری کوردی ئەمڕۆ چۆن دەبینن؟*

– گۆران، مەقتەعە، مەقتەع ... بێگومان هەموو شتێک وا لە حاڵی تەحەرۆک و پێش رەوتا. ئەڵبەتە بۆ شیعر و وێژەش هەروایە. مامۆستا گۆران جگەلەوەی یەکێک لە بناغەدانەرانی شیعری نوێ بووە و باشیشی داناوە نەک وەکو «نیمایۆشیجی» فارس کە گۆنی گۆنی شیعری تازەی داناوە و لەهەر گۆنییەکی لاپەرەیەکی بەدەرد ئەخوا. لەراستیدا مامۆستا گۆران یەکێ لە هونەرە پایە بەرزە زۆر بەڕێزەکانی ئێمەیە و ناتوانین تەنانەت بەناوی مەقتەع داینێین. ئەبێ بڵێین سەرەتا، بناغەدانەر، پەرەپێدەر و خالیقی شیعری نوێ. ئەڵبەت ئێستاش زۆر لە هونەرەکانمان کەوتوونەتە شوێنی و سەر ئەو سەبک و رەوێشە.

باوەکوو تا ئێستا کەس وەکوو ئەوی نەگەیاندووە بەڵام لە داهاتوودا ئیحتمالی هەیە هونەرانی باشمان تێدا پەیدا ببێت لەبارەی شیعری نوێوە، ئەمەش نابێتە ئەوەی هەروا کە ئەڵێین (ئیثباتی شەیێ نفی ماعدا ناکا). ئەوانی ترمان ئەوە نییە تەقتیعە بکەین ، بڵێین لە ناوی هونەرانی رابووردووشا هونەرانی پایەبەرزی باشی زۆرمان هەیە، چی ئەوانەی لە باری نەتەوایەتییەوە شیعریان گوتووە یا غەرامیات یا (إظهار فضل) هۆنراوەکانی تر. ئەڵبەت لەسەردەمێکا زۆرتر هەم بۆ نیشاندان یا ئیزهاری فەضل یا هەرچی‌یە بووە وشە و کەلیماتی عەرەبی زۆریان بەکار بردووە، کە ئەوەش یەکێکی مەلایەتی ئەم بەلایەی هێناوەتە سەر زمانەکەمان کە عەرەب زەدەبوون، یەکێکی تریش نیشاندانی زانستی خۆیان بووە بەناوی (إظهار فضل) کردویانە کە ئەوەش جێگەی گلەیی نییە. سەرەڕای ئەوەش هۆنراوەی باشمان هەیە، هونەرانی باشمان هەبووە، هەرکامێکیان ناو ببەین بۆخۆیان پلەو پایەیەکی بەرزیان هەیە.

** وەکوو لەم رۆژانەدا بیستمان، لە سنە نووسەرێک کتێبێکی نووسیوە، کە بەراوردێکە لە نێوان نیمایۆشیجی فارسی و گۆرانی کورددا لە تازەکردنەوەی شیعردا. گوایە ئەو نووسەرە گۆرانی لە رووی دەسەڵات و لە رووی تازەکردنەوەوە تواناتر و بەدەسەڵاتر و سەرکەوتووتر زانیوە لە مەیدانی تازەکردنەوەی شیعردا. جا نازانین ئەو نووسەرە کێیە؟ کوردە یان نە؟ ئەگەر لەو رووەوە باسێکمان بۆ بکەی.*

– بەداخەوە نازانم و من نووسەرەکە ناناسم.

www.arsivakurdi.org

چاوپێکەوتنێک لەگەڵ مامۆستا «شوکروڵڵای بابان» دا

ئامادەکردنی
ئەمجەد شاکەلی و مارف عومەر گوڵ

هاوینی ١٩٨٧ لە کوردستان و لە شارە خنجیلانەکەی سنە بەهەلم زانی کە دیدەنییەکی مامۆستای بەڕێز و هێژا شوکروڵڵای بابان بکەم.
وا ڕێککەوت کە کاک مارف عومەرگوڵیش ببێتە هاوەڵی دیدەنییەکەم و پێکەوە چووینە ماڵی مامۆستا و لە ڕۆژی ١٩٨٧/٨/٢دا ئەم چاوپێکەوتنەی خوارەوەمان لەگەڵدا کرد. دەمەتەقێکە لەسەر کاسێت تۆمارکرابوو و ئەمن بۆخۆم هێنامەوە سەرکاغەز و دەقەکەشی دەسکاری نەکراوە، تەنیٚ ئەوە نەبیٚ کە هێندیٚ وشە کە کوردی نەبوون، لێرەدا کردوومنەتە کوردی و زۆریشی هەروەکو خۆی ماوەتەوە لەبەرهێشتنەوەی تام و چێژی ڕستەکان.

ئەمجەد شاکەلی

** سەرەتا ... ئەگەر باسێکی ژیانی خۆتمان بۆ بکەی .. لە منداڵییەوە تاوەکو ئەمڕۆ؟*
– من ... هەر لە سنە لەدایک بووم. خولی منداڵی و جەوانیم لێرە گوزەراندووە تا دیپلۆمم وەرگرتووە. بەشوێنیا بو خوێندنی دەورەی بەرز ڕۆیشتوومەتە تاران، لەویٚ لیسانسم وەرگرتووە لە ڕشتەی ئیلاهیات ... ڕەواننناسی و داوەری یا (قەزا، قەزاوەت). ماوەیەک لە وەزارەتی نێوخۆدا بۆ شارەوانی دامەزراوم و بووم بە کاربەدەس لەویٚ. لەوێوە لە ساڵی ١٣٣٧وە هاتمە ڕادیۆ، کە لە ساڵی ١٣٥١دا لەگەڵ تەلەفزیۆندا ئیدغام بوون، بووین بە لێپرسراوی بەرنامەکانی کوردی ئێران.
هەڵبەت بە شوێنیا، لە کرماشان، لە سنە، لە ڕەزائییە بەناوی بەڕێوەبەری گشتی ڕادیۆ و تەلەفزیۆنی ئەم سیٚ ئوستانە ئیشم کردووە. بەداخەوە ئەو جۆرە وابشیٚ، خۆم ڕازی نیم لە خزمەتکردن بەگەل و بەرەکەماندا با وەکوو ماوەی ٣٠-٣٥ ساڵ بەراستی خۆم تەرخان کردووە بۆ وێژە و مێژوو و زمان و ئەدەبیاتی کورد.

** ئەو کتێبانەی کە تا ئێستا وەبەرهەمت هێناون و چاپت کردوون یان بەدەستتەوەن بۆ چاپ، چین؟ و چ کاریکی ئەدەبیت زیاد کردووە، یانی لە چ کاریکی ئەدەبیدا زێتر کارتکردووە؟*
– لە ساڵی ١٣٣٧ی ئێرانیدا .. یەکێک لە تێزەکانی دەورەی لیسانسم بەناوی سەلاحوددینی ئەیووبی قارەمانی نەمری کورد بە چەشنی کتێبێک لە چاپدرا و بڵاوبووەوە. بەشوێنیا لە ساڵی ١٣٥٨دا نامیلکەیەک یا کتێبچەیەکی بچوکم بە ناوی کورد و کوردستانەوە نووسی، کە هەر لە سەرەتاوە بەکورتی باسی هاتنی کورد و دامەزرانیان و بڕیٚ لە هەستانەوەکان و ئەمانەی تێدا بوو، ئەڵبەت ئێستا ئەو دوو کتێبە نایاب بووە. لە ساڵی ١٣٦١دا فەرهەنگێکی فارسی–کوردیم نووسی و ئەویش چاپکرا، بە شوێنیا مێژوویەکی تێکڕای کورد و کوردستانم نووسیوە هەر لە ٥٠٠ ساڵ بەر لە پەیابوونی مەسیحەوە تا دوای زنجیرەی پەهلەوی و سەرەتای شۆڕشی ئێران، ئەوە هێشتا چاپ نەبووە، بەشوێنیا گوڵزاری کوردستانم نووسیوە، کە بڕیٚ لە هۆنەرانی کۆن و ئێستا و بڕیٚ لە هۆنراوەکانی خۆمی تێدایە.
ئێستەش فەرهەنگێکی کوردی–فارسیم بەدەستەوەیە کە بۆ بەرگی یەکەمی گەیشتوومەتە نیوە، (ب)ی دوایی هاتووە. زووتر بڕیٚ ل نووسراوەکانم لەبارەی کورد و کوردستانەوە بووە، پەیوەندیەکانی کورد لەگەڵ ئێران و وڵاتانی تردا، تێکۆشینەکانی کورد لە سەرانسەری ژیان و بەر لە مێژوودا. بڕێک شانۆگەری و چیرۆکی شانۆگەری و تابلوومۆزیکال و ئەمانەشم نووسیوە، بەڵام بەداخەوە ئێستا هەل لەبار نییە و هەمووی هەروا دانراوە و لەچاپ نەدراوە، بێجگە لەو دوو سیٚ کتێبە نەبێت.

** بێگومان ماوەیەکی زۆر لە ڕادیۆی کوردیدا کارتان کردووە، کاری ڕادیۆ یان ڕۆڵی ڕادیۆ و تەئسیری ڕادیۆ لەسەر کورد و لە بڵاوکردنەوەی بیری نەتەوەیی کوردیدا و گەشەپێدانی ئەدەبی کوردی و چوونە ناوخەڵک و تێکەڵاوبوونی لەگەڵ خەڵکدا، چۆن دەبینن و ڕاتان سەبارەت بەوە چییە؟*
– ئەڵبەتە ڕاگەیاندن بەهەر چەشنێک بێت زۆر شوێنی هەیە و شوێن ئەکا. ڕادیۆ یەکێکە لەو هۆکارانەی کە لە هەموو هۆکارەکانی تر زۆر شوێن ئەکا لەناو خەڵکا.
لەماوەی ئەو ٣٠ ساڵەی کە من لە ڕادیۆ و تەلەفزیۆن بووم بۆ ئەم مەنهەج و مەبەستە تێکۆشاوم و زۆر باش بووە و لام وایە زۆرتر ڕووکردنی خەڵک بۆ ناسینی خۆیان... بۆ ناسینی زمانیان و ڕەگەزیان، ڕادیۆ زۆر شوێنی کردووە و ئەوانیش باشی تێگەیشتوون.
زۆرتری ئەم ئاگادارییانە بەهۆی نووسینی کتێب و دیوانی هۆنەرەکان بووە و بەشوێنیا ڕادیۆ و تەلەفزیۆن. ئەڵبەت گۆڤار، ڕۆژنامچە ئەمانەش زۆر کاریگەر بوون و شوێنیان کردووە. ئێمە چەند کەسێک چوارساڵ لە تاران ڕۆژنامەی کوردستانمان دەرئەکرد ... باش بوو .. ئەویش خزمەتێکی باشی بە گەلەکەمان کرد، بەڵام بەداخەوە ئەو ئازادی و کراوەییەی وا لەولا هەبوو لێرە نەبوو و ئەو خزمەتەی کە لە کوردستانی عێراقدا بە زمان و ئەدەب و وێژە و وێژەوانیی کوردستان کراوە زۆر بەرزتر و بەربڵاوتر و باشتربووە. هیوادارم هەل و مەرج وا لەبار بیٚ کە بۆ لەمەودواش هەموو کەسەکانمان .. هەموو ئەوانەی وا ئەتوانن لە ڕێگای گەل و بەرەکانمانا هەنگاو هەڵگرن .. تێکۆشن و سەرکەوتوو بن.

** ئێوە کە ماوەی ٣٠ ساڵێک لە ڕادیۆ و تەلەفزیۆندا کارتان کردووە، دیارە لە نزیکەوە کەسانێکی زۆر لە هونەرمەندان و نووسەران و شاعیرانی کورد ئەناسن یان کارتان*

www.arsivakurd.org

ڕێکخراوی خۆیبون بە ناوی کوردستانەوە نامەیەکیان بۆ ئەنجومەنی گەلان نارد و لە هەموو زۆرداریەکی لە کورد دەکرێت ئاگاداریان کرد، داوای مافی چارەنووسی کوردیان کرد، هەر وەکوو هەموو گەلانی تر، بەلاّم لەبەر ئەوەی ئەنجومەنی گەلانیش هەر بەدەست بەریتانیا و فەرەنساوە بوو، تەنانەت وەلاّمی نامەکەشیان نەدایەوە، چ لەوەی کە لە سەر گینوسیدی دژ بەکورد دەنگ بەرزبکەنەوە و بەپێچەوانەوە هەر لەو سالانەدا داگیرکەرانی کوردستان پارە و چەکێکی زۆریان لە ئیمپریالیزمەوە وەرگرت لە سالّی ١٩٣٦دا دەرسیم شایی خوێناوی کوردستانی دەگێرا، و دژ بە داگیرکەری تۆرانی راپەڕی – تورانیزم بڕیاری «رەسمی» دابوو کە ئیتر نە کورد هەیە و نە کوردستان، بەراست و چەپ دا پروپاگەندەی بۆ دەکرد، لە شکر و پۆلیس بۆ راگواستن دایان بەسەر شاری دەرسیم دا – دەرسیمیەکان داوای تورانیەکانیان رەت کردەوە، کەمال ئەتاتورک و عیسمەت ئینەنۆی وەزیری ناوخۆ خۆیان سەرپەرشتی لەناوبردن و لێدانی هەموو راپەڕینەکانی کوردی ئەو سالانەیان دەکرد و تەنها چارەسەریان بۆ مافی چارەنووسی نەتەوە و نیشتمانێکی داگیرکراوی وەکوو کوردستان، کوشتن و برین و وەلاّمی ئاگر و تۆپ باران بوو، لە هەمان کاتدا داوای ئازادی و دیموکراتیەتیان بۆ گەلانی جیهان دەکرد، لە کوردەکانی دەرسیم سی (٣٠) هەزار پێشمەرگەیان چوونە ریگەی لەشکری درندەی داگیرکەر و ماوەی دوو سالّ شێرانە ئەو لەشکرەیان پەرێشان کرد و بە هەزاران سەرباز و ئەفسەری تورکیان خست، پایەتەختی تورک لە ترسی راپەڕینی دەرسیم ترسی تێدا سواربوو، بەجۆرێکی ئەوتۆ کە باوەڕیان بە درۆکانی خۆیان نەمابوو لە سەر کورد و کوردستان کە بتوانن هەروا بە ئاسانی کۆیلەی بکەن هەر لەبەر ئەوە بەپەلە نامەیەکیان بۆ سەید رەزای سەرکردەی راپەڕینی دەرسیم نارد کە دەخوازن گفتوگۆ بکەن لەگەڵیاندا، کوردی دلّپاک و بێچارەش یەکسەر ئاگری راگرت، سەید رەزا خۆی چوو بۆ گفتوگۆ لەگەڵ تورکەکان، هەر لەوێدا تورانیە بێبەڵێنەکان لە جیاتی گفتوگۆ سەید رەزایان لەگەڵ وەفدەکە زنجیر و کەلەپچە کرد و بردیانن لە رۆژی ١٩٣٧/١١/١٨ دا لە ناوچەی راپەڕینەکە لە سێدارەیان دان، بۆ ئەوەی کورد چاوترسێن بکەن، بەلاّم نەیان زانی بەوە زیاتر نەوتیان کرد بە ئاگرەکەدا، سەید رەزا سەربەرزانە لەبەردەم سێدارەکەدا بە تورانیەکانی وت: «تەمەنم ٧٥ سالە. ئێستا لە سێدارە دەدرێم، گیانم دەچێتە پاڵ گیانی قوربانییەکانی خەبات لە پێناوی کوردستان دا. دەرسیم سەرنەکەوت، بەلاّم کورد و کوردستان هەر دەمێنن. لاوانی کورد تۆڵە دەکەنەوە. شەرمەزاری بۆ ستەمکاران».

لەشکری رەگەزپەرستی تورانی ئینجا دەستی کرد بە کورد کوشتن و راگواستن، بە هەزاران ژن و منداڵ و پیری ناوچەکەیان کوشت و بەو سەرمای زستانە بە هەزارانیشیان ئاوارە و دەربەدەر و برسی و سەر رووت و پێپەتی کرد و مەگەر هەر گۆرانیە فۆلکلۆرییەکانی ئەو سەردەمە ناسوری تراجیدیای دەرسیمی بە تەواوەتی بۆ تۆمار کردبێن ئەگینا هێشتا دەرسیم نەبۆتە ئامانجی لێکۆڵینەوەی تیوری و مێژوویی بزوتنەوەی ئازادیخوازی کورد و هەر لەبەر ئەوە بۆ کرنووش بردن لەبەردەمی پایەی بەرزی شەهیدانی دەرسیم دا دەبێت بزوتنەوەی ئازادیخوازی کوردستانی بە وتار و سیمینار و لێکۆڵینەوە سوود لە لایەنی گرنگی دەرسیم و پاڵەوانێتی و جوانمەردی دانیشتوانی بلاّوبکاتەوە، چونکە بەبێ مێژوو و زانین و لێکۆڵینەوە لە هەموو پەنا و پێچ و بەرزی و نزمیەکی و بەتایبەتی مێژووی کورد و شۆڕشەکانی بزوتنەوەی ئازادیخوازانەی کورد ناتوانێت پشت بە توانا نهێنیەکانی نەتەوەی کورد ببەستێت ... ئەو گەلەی کە لە ناخی هەموو نەفەرێکی دا رقی پیرۆز هەیە دژ بە داگیرکەران و چەوساندنەوەی نەتەوایەتی، بەلاّم پێویستی بە هاندان و بیرخستنەوە و گۆش کردنی مێژوویی هەیە، لە باری ئیمڕۆدا ڕێکخراوەکانی بزوتنەوەی کورد لە هەموو کەسێک پتر بەر پرسیارترن بۆ ئەو پێشڕەوی کردنە !.

پەراوێزەکان:

١– ئیمپریالیزم ترسی مێژوویی هەبو لە کورد ... بە باوەڕی ئەو بوونی دەوڵەتی کوردستان مەترسیەک دەبوو بۆ بەرژەوەندیەکانی لە ناوچەکەدا ... ئاوا و بەم جۆرە تۆڵەی خاچ هەڵگرەکانی لە کورد کردەوە.

٢– سالّی ١٩٣٧ پەیمانی «سەعد ئاباد» لە تاران لە نێوان ئێران و عیراق و تورکیا دا مۆرکرا ... پەیمانەکە بۆ پاراستنی ناوچەکەبوو لە راپەڕینی چەکدارانە و ... هتد ترسی ئیمپریالیزم پتر لە کورد بوو.

٣– تورکیا لە کاتی لێدانی راپەڕینی دەرسیم دا ١٩٣٧–١٩٣٨ لە بەریتانیاوە نۆزدە ملیۆن لیرەی ستەرلینی بۆ هات. (ئـ. میللەر، کورتەی مێژووی تورکیا).

٤– لە سالّی ١٩٣٨ دا کەمال ئەتاتورک مرد، بەوەش چاکترین خزمەتی بە مرۆڤایەتی کرد.

٥– خۆیبوون، ڕێکخراوێکی رامیاری کوردستانی بوو، لە ١٩٢٧–١٩٣٠ راپەڕینی چەکدارانەی ئارارات (ئاگری) هەڵکردبوو ... بە درێژایی سێ سالّ زیانێکی زۆریان لە دوژمن دا، ترسێکی زۆریان خستە دڵی ئیمپریالیزمەوە، هەرچەندە سەرنەکەوتن ...

سەرچاوەکان:

١– ئـ. میللەر – کورتەی مێژووی تورکیا، ١٩٤٨، چاپی رووسی.

٢– د. کینێن، کورد و کوردستان، ١٩٧٠، چاپی ئینگلیزی.

٣– م. حەسرەتیان، راپەڕینی دێرسیم، دەستنووسی کوردی – وەرگێر ج. حەیدەری.

٤– ج. صالح، تۆرانیزمی تورک لەنێوان رەچەڵەک و فاشیزم دا، ١٩٨٧، چاپی عەرەبی.

٥– ئـ. بێشکچی – نامەیەک بۆ بەرگری لە کورد. رۆژنامەی گەل سالانی ١٩٨٥–١٩٨٧، چاپی عەرەبی.

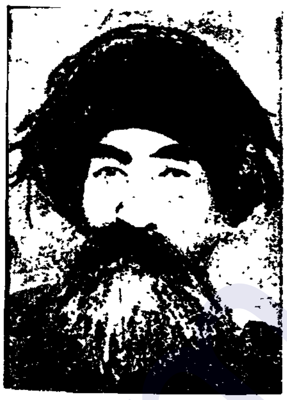

بۆ یادی پەنجا ساڵەی راپەڕینی دەرسیم

جەمشید کوردۆ

ئایا تورکیای تۆرانیزم دەتوانێت هەتا سەر بەری خۆر بە بێژنگ بگرێت ؟

تۆرانیزم بزوتنەوەیەکی کۆنەپەرست و رەگەزپەرستانەی تورکە شۆڤینی و بیرتەسکەکانە … ئەو تورکانەی کە بە درێژایی مێژووی کورت و گرانیان هەمیشە دەرد و چەوساندنەوەی بێوێنەیان بۆ هەموو نەتەوەکانی رۆژهەڵاتی ناوەڕاست و بەشێک لە خواروی ئەورووپاش - یۆنان و بولگاریا - دروست کردوە … خێڵەکانی تورک هەر لە سەرەتای سەدە ناوەنجیەکانەوە کە بۆ تاڵان و داگیرکردن لە رۆژهەڵاتی دوورەوە هاتبوون بۆ رۆژهەڵاتی ناوەند، کار و پیشەیان خوێن رشتن و داگیرکردن بووە، نموونەی هەرەبەرزی بیرکردنەوەیان بۆ مرۆڤ هۆلاکۆی خوێنڕێژ و شارستانییەت تێکدەربووە، هەر بۆیەکا لە ناخی هەموو یەکێک لەو داگیرکەرانەدا هەمیشە هۆلاکۆیەک بە شمشێرەکەیەوە خۆی مەلاس داوە!

پتر بە هۆی ئاینی ئیسلامەوە لە ماوەی چەند سەدەیەکدا توانیان دەست بەسەر زۆربەی شارستانیەتی رۆژهەڵاتی ناوەڕاست دا بگرن و بیکەن بە مەیدانی خۆیان، هەر بەو جۆرەش شارستانیەتی بێزەنتەشیان داگیر کرد، و بەگشتی خەلافەتی ئیسلامیان گرتە دەست، هەر بە ناوی سەرەک خێڵێکیانەوە کە ناوی ئوسمان بوو دەوڵەتێکیان لە سەر شێوەی نیمچە کۆیلایەتی ئاسیای دوور دامەزراند، بە زۆری شمشێر باج و خەراج و سەرانەیان خستە سەر میللەتانی ناوچەکە، زوڵم و زۆردارییان بە رەشی لە مێژووی یۆنان و بولگار و عەرەب و ئەرمەن و کورددا نووسراوەتەوە، تەنها کولتوریان بۆ نەتەوەکانی ژێردەستیان ماشینەوەی بەروبووم و سەروەت و سامان و کەنیزک و کۆیلە و جاش سەندن بووە، لە جیاتی نەخۆشی و نەخوێندەواری و هەژاری و کۆیلایەتیان پێداون. بەم جۆرە - کورەکانی گورگە بۆر - کە واش بە خۆیان دەڵێن بوونە هۆ و کۆسپ لە رێگەی پێشکەوتنی ئاسیا و ئاستی کولتور و شارستانیەتی زۆر نەتەوەدا، هەتا سەدەی بیستەم کە بزوتنەوەی تۆرانی دووریەکی دژوارتری وەرگرت، ئەمجارە لە بەرگی زانستی و بە (ئەورووپی) بوون دا و پشت بە ئیمپریالیزم، بە سەرکردایەتی «باوکی تورک» مستەفا کەمال - ئەتاتورک - کە بە رەسەن ئەلبانی بووە، بەلام هەڵگەڕاوەتەوە - بۆ پەیرەوکردنی پەیامی تۆرانی بۆ خوێن رشتن و زۆرداری بووژانەوە، لەسەر رۆشنایی بیری فاشی و نازی و راسیستەکانی ئەورووپا و ئەمەریکا هەندەی تر درندەیی خۆیانی زاخاو دایەوە.

پاش جەنگی جیهانی یەکەم وڵاتە ئیمپریالیستەکان بە سەرکردایەتی بەریتانیا و فەرەنسا بۆ بەرژەوەندی ئابووری و ستراتیجی خۆیان رۆژهەڵاتی ناوەڕاستیان داگیرکرد و بەو جۆرەی کە بەچاکیان زانی نەخشەی رامیاری ناوچەکەیان گۆڕی و چەند کۆلکە دەوڵەتی کارتۆنی سەربەخۆیانیان تیادا دامەزراند لەوناوەدا کوردستانیان لەباربرد لە جیاتی سەربەخۆیی هێنایان بە زۆری زۆرداری و بە سنووری دەستکرد کە نە سنووری مێژوویی بوون و نە سنووری نەتەوایەتی، خەڵکی کوردستانیان کرد بە چوار پارچەوە، خستیانە سنووری چوار دەوڵەتی کارتۆنی ناوچەکە، کە هەموو بە پیلانی ئیمپریالیزم بە رێگەوە دەچوون. لە ساڵی ١٩٢٤ دا - کۆماری تورکیایان دامەزراند، و پیاوێکی خۆیان کە باوکی تورک مستەفا کەمال بوو « ئەتاتورک» : واتە «باوکی تورک»، کرا بە سەرۆکی، هەرچەندە کورد لە ساڵی ١٩٢٢ دا پەیمانی دەوڵەتی سەربەخۆی پێدرابوو، بەڵام لە ساڵی ١٩٢٣ دا بڕیاری دابەشکردنیان دەرکردبوو، هەر بۆیەش تەنها هێز لە رۆژهەڵاتی ناوەڕاست دا کە دژی هاتنی ئیمپریالیزم خەباتیان دەکرد هێزی کوردستان بوو ، لە هەموو ناوچەکانیدا راپەڕینی چەکداری دژی بەرپا دەکرا، لەوانە شۆڕشی شێخ مەحمودی بەرزنجی، شۆڕشی شێخ سەعیدی پیران، شۆڕشی سمایل خانی سمکۆ و شۆڕشی ئیحسان نووری پاشا و ئینجا شۆڕشی سەید رەزا، هەموو ئەم شۆڕشانە لە پێناوی ئازادی کوردستان دا بوون و رەوایی یاسایی و مێژوویی و شارستانی خۆیان هەبووە، هەرچەندە بە پێچەوانەوە پروپاگەندە دژ بەم شۆڕشانەش دەکرا و بەهێزی بوردومان و تۆپ و تانک و کوشتن و بڕین و راگواستن وەڵامی کورد دەدرایەوە - هەمیشە ئیمپریالیزم و نۆکەرەکانی ترسیان لە شتی زۆر خەراپ هەبووە کە کورد بیهێنێتەوە رێگایان و هەموو ریسەکەیان لێبکاتەوە خوری، بەتایبەتی کە چاک لە رابووردوی کوردیان دەزانی. بەم جۆرە کورد بە دەستی ئیمپریالیزم و نۆکەرەکانیان دەکوژران بە هەزاران، کەچی راگەیاندنی ناوچەکە و ئەورووپا و ئەمەریکا بە خراپی باسی کوردیان دەکرد، بەرژەوەندی سەرمایەداری جیهانی رامیاری دووڕوویی بوو، لە پێناو پتر دەسکەوتی ئابووری و ئیمپریالی دا.

www.arsivakurd.org

تورکی-عراقی و ئەردنی-عیراقیمان ئەوی، هەلبژاردنی ئازادمان ئەوی». پاشان دەلیٚ: ...لەم کاتەدا «شوکت احمد» چوسەر میکروفۆنەکە و داوای لە دانیشتوەکان کرد دوو دەقیقە لە ماتەمیدابن بۆ شەهیدەکان..... لە پاشان جەمال قادر وتاریکی بەعەربی خویٚندەوە لە سەر خەباتی دژی داگیرکەران تا راپەرینی ٢٧ کانوونی دووهەمی ئەمسال..... انجا رەفیق چالاک شوینەکەی گرتەوە لە بابەت دەست کورتی شمال و جنوبی عراق و بیٚ دەرامەتی و برینداریان بەدەست استعمار....، پاشان کچە کورد «مسکینە تومی» چوەسەر دەستی پیٚکرد، چون خیر و خیراتی ولاتەکەمان بۆ بیگانەیە! وەچۆن ئاغایەکی بیٚ فەرر ئەکاتە کاری کە مسکینەکان لە برسانا بکوژیت؟؟ پاشا«بدر شاکر - دیارە ئەوکات پاش‌ناوی (السیاب) لە گەل نەبووە- «ج.ح» شوینی گرتەوە، لە شیعرەکانیا باسی کاوە و چیای شیرین، دەربەدەری بارزانیە هەژارەکانی کرد، کە کوژران، گیران، یەخسیر کران، فروشران! لیٚرەدا گیرمانیک پەیدابوو!!

لە پاشان سیٚ کەسی تر وتاریان خویٚندبووەوە- رشید کەریم و کمال کەریم(سەرۆکی یەکیٚتی قوتابیانی سلیٚمانی) و دەنووسیٚ:

«لەپاشا کچە کورد«خانم زەدین(راستیەکەی-زوهدی ج.ح) چوە سەر هات بەسەر و گویلاکی استعمارا بەلام چون هاتنیک».

هەروەها لە گۆشەی «هەوالی ناوەوە» چەند دەنگ و باسیک بلاوکرابووەوە لەوانە: نەورۆز لە سلیٚمانی و تیٚدا هاتووە:- رۆژی ١٩٤٨/٣/٢١ لەسلیٚمانی لە کاریزی شیٚخ محمود جەژنی نەورۆز کرا.

.... کردنەوەی کوبونەوەکە بە موسیقەیەکی خۆش دەست پیٚکرا، لە پاشا محمد احمد طە(واتە کامەران موکری شاعیر-ج.ح) وتاریکی نایابی خویٚندەوە تا نزیکەی سەعاتونیویکی خایان... هەروەها کچەکەی دوکتور هاشم(هاشم دوغرەمەچی- ج.ح) شیعریکی بەرزی خویٚندەوە.

لە مەلاکانیشا شیٚخ رەوفی شیٚخ سعید وتاریکی بەرزی بە مەعنای خویٚندەوە.

هەر لەم گۆشەیدا باسی مانگرتنی کریکارانی ریٚگای ئاسن‌دەکا لە ٤٨/٣/١٨ کرا بۆ ئەوە مانگانەکانیان بۆ زیادبکریٚ و قانونی عمالیان بۆ جیٚبەجیٚ بکریٚت» لە پۆستەی سلیٚمانی کە رەفیق چالاک ئامادەی کردبوو نووسراوە: رۆژی ٤٨/٣/٢٢ وفدیک لە سلیٚمانیەوە هاتنە بەغدا، ئەو ئامانجانە کە هەیانبو لە سەر کاغز دایان بە فخامتی رئیس الوزرا و مراجعی مختصە و احزابەکان. هەروەها هاتنە ادارەی ئەم گۆڤارەش صورەتیکیان وەکو لیٚرە نووسراوە دا بە ایمە بۆ بلاوکردنەوە. لە بیرخەرەوەکەدا نۆ داخوازی بلاوکرابووەوە. ئیٚمە لەو وتارە دا تەنیا پەنجە بۆ هەندیکیان رادەکیٚشین و بە پیٚی ژمارەی داخوازیەکان بلاویان دەکەینەوە.

بەندی (٥)- بەرەللاکردنی سەبەستی دیمکراسی، مەیدان دان بە ریکخستنی احزاب و نقابات، نەهیٚشتنی لەشکری پولیسی نهیٚنی، وازهینان لە ئازادی‌خواهان.

بەندی (٦) بەرەللاکردنی ئەوکەسانەی کە حەپس، گیراو، دورخراوی‌سیاسین.

بەندی (٧)- بەرەللاکردنی بەرزانیەکان و جیبەجیٚ کردنی ایشوکاریان.

بەندی (٩) جیٚبەجیٚ کردنی تەنگو چەلەمی توتن و زەوی و زار لە هەموو عراقا.

لە دوا لاپەرەی ئەو ژمارەیە دا گۆشەی «هەوالی دەرەوە» هەیە. زۆر کورتە دەنگوباسی تیدا بلاو کراوەتەوە، ئیٚمە لەبەر ئەوەی ئیٚستا لە کوردستان، داگیرکەران هەموو هەول و تەقلایان لە نیو بردنی کوردە، لە ١٥/نیسان/٨٧وە حکومەتی بەعسی دیکتاتوری کوردستان بە چەکی کیمیاوی بۆمباران دەکا ئەم سالیش لە ١٥، ١٦ ئادار، حکومەتی بەغدا چەکی کیمیاوی دژی شار و گوندەکانی کوردستان بەکار هیٚناوە، بەتاییەتی دژی دانیشتووانی شاری هەلەبجەی خویٚناوی کە نزیکە ٨-٩ هەزار ژن و مندال و پیرەمیٚرد و لاو کوژران و بریندارکراون بەم بۆنەوەیە ئەو دەنگوباسەی گۆڤاری «نزار» بلاو دەکەینەوە کە چلْ سال لەمەوپیٚش ریٚژیمی دیکتاتوری یۆنان گازی کیمیاوی و ژەهراوی بەکار هیٚناوە دژی نیشتمانپەروەرانی یۆنان.

«نزار» رادەگەیٚنی: رادوی یۆنانی سەربەست بلاو کردوەوە کە حکومەت غازاتی کوشندەی لە ناو ئاژاوەگیررەکانا بەکار هیٚناوە.»

بیٚگومان، هەر ژمارەیەک لە ژمارەکانی گۆڤاری «نزار» کە رستەیەکی دەولەمەندی تیدایە نەک تەنیا بۆ زمان و کولتور، بەلکو بۆ میٚژووی بزوتنەوەی نیشتمانی کورد و ژیانی کۆمەلایەتی کوردستان چلْ سال بەر لە ئیٚستا دا.

٢- پرکردنەوەی نا تەواوی میلەتو ولات لە روی دین، ثەقافەت، سیاسەت، واجتماعەوە.

٣- سەرزەنش کردنی ئەو کەسانە کە نیازیان خراپە بەرامبەر بە عراق وەدانیشتووانی وەلە پێناوی منفعتی شخصیدا چاو لە منفعتی گشتیی ئەپۆشن وەبەتەنگ ئەوەوە نین کە میلەتو ولات پێ بگا.

بێگومان کە خوێنەر زمان و رێنووسی چل سال بەر لە ئێستا لەگەل ئەورۆ بەراورد دەکا، بەروونی بۆی ئاشکرا دەبێ، کە زمانی کوردی - کرمانجی خوارو - چەند پێشکەوتووە و پاراوتر و پەتی تر بووە، جێی خۆیەتی بڵێین، کە زمانی کرمانجی ژوورو، بەبروای نووسەری ئەو چەند دێرە، بەپێچەوانەیە گەر نووسین و وتارەکانی جەلادەت بەدرخان و گۆڤاری هاوار و روناهی و رۆژانوو لە گەل زمانی گۆڤارەکانی کوردی - کرمانجی ژووری - ئێستا لە ئەوروپا دەردەچی بەراووردیکەین؟.

- نامەی شاعروە ادیبی گەورە استاذ محمد مهدی الحواهری.

شاعیری گەورەی عیراق و عەرەب، محەمەد مەهدی جەواهیری کە یەکێکە لە روناکبیرە ناسراوەکانی عیراق و تیکۆشەرێکی مەزنە.. نامەیەکی بۆ ژمارەی یەکەمی گۆڤارەکە رەوانە کردوە، لە بەشی عەرەبی بڵاوکراوەتەوە و وەرگێراوی نامەکە لە بەشی کوردی بڵاوکراوەتەوە.

لە نامەکەی جەواهیری دا هاتووە:-

بە دڵ حەزم لە برایەتیی راستەقینەی هەر دوو میلەتی عرب و کورد کردوە وەهەمیشە ئەیکەم. گەلی لە جاران زیاتر هەروەها حەز ئەکەم کاربەدەستان چەن بتوانن هەول بدەن بۆ پیک هینانی هۆی خۆشی، کامەرانی و دڵنیایی بۆ میلەتی کوردی وەجاغزادە و آزاد و نەبەز لە مەیانی هەوڵدانیاندا تیکرا بو بەرزکردنەوەی ئەم نیشتمانە خوشەویستە»

لە کۆتایی نامەکەدا جەواهیری روو لە مامۆستا سەجادی دەکا و دەڵی: هاوکارە خۆشەویستەکەم! ئەرکێکی زۆر گرانمان لە سەرە بەرامبەر بە ولاتمان، ئەرکێکی وا کە گەلی زیاترە لەو رادەیە کە بە نووسەر هەلگیری ئەویش بانگ کردنە بۆ حەق، بۆ آزادی وەبۆ تازەپەرستی بە ئاشکراو بە دلێکی قایم و بێ ترس»

هەر لەم ژمارەیە دا، وتارێکی مامۆستا عەلی حەیدەر سلێمان بڵاوکراوەتەوە لە ژێر ناوی: «دیموکراسی وەپەیوەستیی لەگەل کەسانا» هەروەها مامۆستا حوسین جەمیل پیرۆزباییکی بۆ گۆڤارەکە رەوانەکردوە لە سەر برایەتی عەرەب و کورد» لە وتارەکەدا هاتووە: «... هە دووکیان(کورد و عەرەب ج.ح) بوون بەیەک نیشانگا بۆ ئیستعمار پەرستەکان و تووشی دەردیان بوون. بەم هویەوە هەر دووکیان پێکەوە هەول ئەدەن بۆ ئازادی و رزگاربوون وەبۆ گەیشتنە بەم آمانجە بەرز و پیرۆزە.»

هەروەها لە ئەم ژمارەیەدا گۆشەیەک هەیە لە ژێر سەردێری«استعمار چیە؟» تێدا هەوڵی داوە ئەم وشەیە شی بکاتەوە و دەنووسێ:- «ووتەی استعمار بەعەرەبی هەرچەند مەعنای آوەدانی کردنەوە ئەگرێتەوە بەلام خۆی لە خۆیدا وێران کردنە، سەیرکەن تا چە رادەیەک بێگانە گالتە بە ریشمان ئەکات وێران کەرە و خوی بە آوەدان کەر ئەداتە قەلەم» ولە کوتایی وتارەکەدا نووسەرەکە دەنووسێ: «آمانجی استعمار بە کورتی قازانج پەیاکردنە بۆ چەند سەرمایەدارێک، بەگەل چەوساندنەوە و رسواکردنی، بۆ بێکهینانی ئەم آمانجەش ئەبی گەل بەدواکەوتووی بهیلێتەوە بۆ ئەوەی نەزانیت چۆن تالان ئەکریت، و گیانی نیشتمان پەروەریتی بمرێنیت نەوەک تەنگیان پێهەپخست وەئەم سرچاوە چەورەیان لەدەست دەربێنیت» ئەم وتارە لە لایەن «ن.أ» ناوێک نووسراوە.

لە گۆشەی دەنگوباسی سلێمانی لەم مانگەدا پەیام نێری نزار نووسیوە: «لە رۆژی سێشەمە ١٩٤٨/٣/٩ دا کۆمەلی یەکیەتی قوتابیان لە مزگەوتی گەورە حفلەیەکی تأبینیی بۆ شەهیدەکان کرد.» هەروەها کورتەی ئەو وتارەی بلاوکردۆتەوە کە لە پرسەکەدا خوێندراوەتەوە کە لاپەرەی خەباتی گەلانی عیراقی تێدا نیشان دراوە دژ بە حکومەتی کۆنەپەرستی و ئیمپریالزم» هەروەها گۆڤارەکە لە لاپەرەی داهاتویدا دەنگوباسی چلەی شەهیدەکانی بلاو کردۆتەوە کە لە بەغدا کراوە و دەنووسێ:

« رۆژی ١٩٤٨/٣/١٩ گەلێ لە گەنجە کوردەکان چاوەریی سەعات سێ پاش نیوەررویان ئەکرد بۆ ئەوە بچن لە سەر کورسییەکانی(ملهی جواهری) دانیشن و چەژنی نەورۆزیان بکەن بە شیوەن بۆ شەهیدەکانی ریی ئازادی.» پاش باس ئەوەدەکا، نەورۆزەکە لە ژێر ئەو دروشمانە کرا: «نانمان ئەوی بۆ گەل، داوای بەربونی بەرزانیەکان و گیراوە سیاسیەکان ئەکەین، روخاندنی پەیمانی ١٩٣٠مان ئەوی هەلوەشاندنەوەی پەیمانی

چڵ ساڵ بە سەر دەرچوونی یەکەم ژمارەی گۆڤاری «نزار»

د. جەمشید حەیدەری

لە مانگی کانوونی دووەمی ١٩٤٨ گەلانی عیراق راپەرینێکی گەورەیان بەرپا کرد دژی رێکەوتنی (پورت سمۆث)ی نێوان حکومەتی عیراق و ئینگستان. ئەو راپەرینە خوێناوی‌یە، کاربەدەستانی دەوڵەتی عیراقی ناچار کرد، رێکەوتنەکە هەڵوەشێننەوە و مافی دیموکراتی و سەربەستی بیر و دەربرینی گشتی رێگا بدەن... لەو ساڵە دا تەنیا دوو بڵاوکراوەی کوردی لە عیراق دا رێگای درابوو (ژین)ی پیرەمێرد لە سلێمانی و گۆڤاری گەلاوێژ لە بەغدا.

روناکبیرانی کورد لە تەک هەموو هێزە دیموکراتی و نیشتمانپەروەراندا چالاکانە بەشداری خەباتیان دەکرد. مامۆستا عەلادین سەجادی، زاناو رۆژنامەنووس و نیشتمانپەروەر سوودی لەو دەرفەتەوەر گرت کە رەخسابوو و داوای لە وزارەتی نێو خۆ کرد، رێگای بدا گۆڤارێکی سیاسی کوردی و عەرەبی دەربکا.

بێگومان کاربەدەستانی ئەو کات، دوای راپەرینی کانوون نا چار بوون سەربەستی رۆژنامە و خۆپیشاندان و دامەزراندنی کۆمەڵ و پارتی سیاسی بدا، تا ئەو کاتەش، لەکوردستانی عیراق، جگەلە قوناخی حوکمرانی شێخ مەحموودی نەمر، گۆڤاری سیاسی کوردی نەبووە، بە ئاشکرا.

بۆیش رێگادان بەدەرچوونی گۆڤارێکی سیاسی بەزمانی کوردی و عەرەبی بایەخێکی تایبەتی هەبوو لە مێژووی رۆژنامەگەری کوردی و بزوتنەوەی کۆمەلایەتی و سیاسی کورد لە کوردستانی عیراق دا.

مامۆستا سەجادی، «نزار»ی هەڵبژارد بۆ ناوی گۆڤارەکەی لەبەر ئەوەی بەسەر زار دا سووک دێ لەهەر دووزماندا.

ژمارەی یەکەمی گۆڤاری «نزار» لە ١٩٤٨/٣/٣٠ دەرچوو، واتە چڵ ساڵ بەر ئێستا. ئەم سالێش بەبۆنەی ٩٠ ساڵەی مێژووی رۆژنامە گەری کوردی، ئەم وتارە تەرخان دەکەین بۆ گۆڤاری «نزار» لە بەشی یەکەمی ئەم وتارە دا تەنیا خوێنەران بەناوەرۆکی بەشی کوردی ژمارەی یەکەم دەناسێنن، هیوادارین لە بەشی دووەمدا باسی ناوەرۆکی ژمارەی «٢٢» بکەین، کە دوا ژمارەی ئەو گۆڤارەیە کە لە ١٥ شوباتی ١٩٤٩ دەرچووە.

گەشێک بەژمارەی یەکەمی «نزار»

خاوەنی ئیمتیاز و سەر نووسەری گۆڤار:
مامۆستا عەلادین سەجادی.
مودیری بەرپرسیار–مەحموود سنەوی.

ژمارەیەکەم بە ٢٤ لاپەرە دەرچووە، قەوارەی ٢٢سم *٣٠سم. ١٢ لاپەرەی یەکەمی بەعەربی بوو، لە لاپەرەی ١٣و، بە کوردی دەرچووە. لە بەشی کوردی دا لە ژێر ناوی گۆڤارەکە نووسراوە: گۆڤارێکی حەفتەیی سیاسی کوردی و عەرەبی یە. ئەوەی سەرنج راکێش بێ مێژووی دەرچوونی گۆڤارەکە لە بەشی کوردی نووسراوە ٣٠ مایس ١٩٤٨، بەلام ئەوەی راستی بێ، هەر وەکو لە لاپەرەی یەکەمی گۆڤارەکە بەعەرەبی نووسراوە، ٣٠ ئادار ١٩٤٨...

– سەروتاری بەشی کوردی بە پێنووسی مامۆستای مێژوونووس محەمەد ئەمین زەکی بەگە لەژێر سەردێڕی:
* آموژگاریمە بۆ «نزار» مامۆستا محەمەد ئەمین زەکی دەنووسی: «... چەوت مەبە، شوێن چەوت مەکەوە و خۆتی لێ بپارێزە...» ... قەت بۆ تفرقە و دوژمنایەتی هەوڵ مەدە. هەمیشە هەوڵ بدە بۆ تأییدی برایەتی و کوشتنی دودلی و دوژمنایەتی. بەم رەوشتە پشتی استعمار و دەسی و پێوەندی ئەتوانی بشکینی. »

– امانجمان چیە؟ ئەم وتارە لە نووسنی مامۆستا سەجادیە، هەرچەند لە بەشی کوردی ناوی نووسەر نە نووسراوە، بەلام لە بەشی عەرەبی‌یەکەی بە ناوی – سەجادی –یەوە. مامۆستا سەجادی، بە پێی بارودۆخی ئەوکات و سیاسەتی رۆژانەی کورد و بۆ چوونی هێزە سیاسیەکانی کورد..، مامۆستا سەجادی ئامانجی گۆڤارەکەی لە سێ خال دا دەست نیشان کردوە: ١– بەهێزکردنی برایەتی‌ی کورد و عەرەب و پێش خستنی عراقی نیشتمان.

---

* ئەو دەقانەی لە گۆڤارەکە وەردەگێرین، بەرێنووسی گۆڤارەکە بلاو دەکرێتەوە.

قوتابیانی کورد له پەرلەمانی سویدی

رۆژی ۲۳/ئەیلول سی و سیٚ ئەندامی کۆمەڵەی میدیای منداڵان و لاوانی کورد له کاترینەهۆلم لەگەڵ مامۆستای زمانی کوردی مرئەیەد تەیب و دوو مامۆستای سویدی ئەننالی و مارگرێتا چوونه پەرلەمانی سویدی.

له خانووی پەرلەمانی سویدی، ئەندامی پەرلەمان هانس یۆران فرانک که ناسراوه به دۆستی بێگانه به گشتی و کورد بەتایبەتی پێشوازی لیٚ کردن و له یەکیٚ له هۆڵەکانی پەرلەمان کۆبوونەوه دەستی پێکرد. لەسەرەتادا کچی کورد ئەڤین بۆتانی (۱۱ ساڵ) شیعرێکی بەزمانی سویدی لەسەر باری ئێستای گەلی کورد خوێندەوه. دوایی منداڵی کورد مشتاق رۆژبەیانی (۷ ساڵ) ئالای کوردستانی پێشکەش به ئەندامی پەرلەمان کرد. پاشان ڤیان بۆتانی بەرپرسیاری کۆمەڵەکه وتارێکی کورتی خوێندەوه، له وتارەکەدا تاوانەکانی رژێمی سەددامی دژی گەلی کورد ریسواکرد و داوای له پەرلەمان و حکومەتی سویدی کرد که دەنگی پشتگیری بەرز بکەنەوه لەگەڵ گەلی کورد و یارمەتی پەنابەرەکانی کورد بدەن که چوونەته تورکیا.

دوای ئەوه هانس یۆران فرانک گوتی: ئێمه ئاگامان له گەلی کورد هەیه، من خۆم، هەروەها وەزیری دەرەوەش ستێن ئەندرسۆن هێرشەکانی لەشکری عێراقی و بەکارهێنانی چەکی کیمیایی دژ به خەڵکی بیٚ دەسەڵاتی کوردمان تاوانبار کردووه.

کۆبوونەوەکه نزیکەی نیوسەعاتی خایاند، دوایی هانس یۆران فرانک منداڵانی کوردی بەناو خانووی پەرلەماندا گێڕا. منداڵانی کورد بەگەرمی سوپاسیان کرد.

کۆمەڵەی میدیا: رۆژی ۱۹۸۸/۸/۱۷ دامەزرێنراوه له شاری کاترینەهۆلم، ژمارەی ئەندامانی دەگاته ۳۸ منداڵ و لاوی کورد له تەمەنی حەوت ساڵییەوه تا ۱۷ ساڵی. له ئامانجەکانی ئەم کۆمەڵەیه ئەوەیه کەسایەتی نەتەوایەتی ئەندامەکانی بپارێزیٚ و دەنگی کورد بگەیەنێته رای گشتی سویدی. لەسەر ئەو چوونەی منداڵانی کورد بۆ پەرلەمانی سویدی هەردوو رۆژنامەی کاترین هۆلم (کورین KURIREN و فۆلکیتFOLKET) لەسەریان نووسیبوو.

هیوای سەرکەوتن بۆ کۆمەڵەکه دەخوازین.

«بەربانگ»

لەبەردەم پەرلەمانی سویدیدا

ڤیستیڤاڵی منداڵان له ستۆکهۆلم

رۆژی ۱۵ - ۱۹۸۸/۱۰/۱٦ به سەرپەرشتی RADDA BARNEN ی ستۆکهۆلم، ڤیستڤاڵی منداڵانی جیهان سازکرا. منداڵانی پۆلۆنیا، نیکاراگوا، مەکسیک، چیلی، ئەفریقای خواروو، سەلڤادۆر و کوردستان له سوێد تیایدا بەشدار بوون.

تیپی هەڵپەرکێی هیڤی و کچی کورد هێلین بەهاوکاری مۆسیقا ژەن مستەفا، بەگۆرانی هەڵپەرکێی کوردی بەشدارییان کرد و سەرنجی ئامادەبووانیان راکێشا. تەلەفزیۆنی سوێدی و رۆژنامەنووسان لەویٚ ئامادەبوون و زۆربەی رۆژنامه سەرەکییەکانی سوێد باسیان کردووه ... رۆژنامەی «داگینس نیهێتەر لەگەڵ باسکردنی ڤیستیڤاڵەکەدا وێنەی تیپەکەی کوردستانی بلاوکردبۆوه ... ئەو خانمەی تیپەکانی پێشکەش کرد بەدرێژی باسی کوردستانی بۆ ئامادەبووان کرد.

ئامانجی ئەم ڤیستیڤاڵه ئەوەیه که ئەو منداڵانەی به ناچاری له ژێر زەبروزەنگدا، وڵاتی خۆیان جێهێشتووه، یەکتری بناسن و کلتوری خۆیان پیشانی یەکتر بدەن ... لەو دوو رۆژەدا نزیکەی ۲۵۰۰ کەس چووبوون بۆ ڤیستیڤاڵەکه.

* RADDA BARNEN رێکخراوێکی سوێدیه بۆ یارمەتیدانی منداڵانی جیهان و رزگارکردنیان له چەوساندنەوه و مردن.

www.aliswakurd.org

سەدبارە کردنەوە

هێمن

کاتێک کە وڵاتە کۆلۆنیالی‌یەکان ناچار دەبن وڵاتەکانی بن‌دەستیان جێ بهێڵن ئەوا هەوڵ دەدەن بە شێوەیەکی نوێ بەردەوامی بە چەوساندنەوەی ئەو وڵاتانە بدەن و دەیانەوێ بەهەر شێوەیەک بووە ناراستەوخۆ ئەو وڵاتانە بە خۆیانەوە ببەستنەوە. بۆ بەدیهێنانی ئەو پیلانانەشیان ڕێگای جۆراوجۆر دەگرن: ئەو وڵاتە لە قەرزا نوقوم دەکەن یان چەند پەیمانێکی پیشەسازی و سوپایی‌یان لەگەڵدا مۆر دەکەن و بە گەلێک شێوەی دی ئەو وڵاتە دەکەنە وابەستە. ئەگەر ئەمانەشیان هیچی بۆ نەچێتە سەر ئەوا تۆوی چەند نەخۆشییەک لەو وڵاتانەدا جێ دەهێڵن و هەرکات ئارەزوو بکەن دەیژێننەوە. دێن (پاش ئەوەی بەوردی لە کۆمەڵگاکە دەکۆڵنەوە) ئاینە جیاوازەکان دەکەن بەگژ یەکدا و بەربەرەکانی‌یەکانیان تیژ دەکەنەوە، یان وڵاتەکان دابەش دەکەن و چەند نەتەوەیەک لە سنووری دەوڵەتێکدا تێک دەخزێنن و پاشان ناکۆکی نەتەوایەتی ساز دەکەن و ئاگری ئەو بەربەرەکانی‌یە خۆش دەکەن. بۆ ئەوەی ئەم کارانەیان سەر بگرێت هەوڵ دەدەن تا لە توانایاندا بێت سیستەمێک یا سەرکردەیەکی داپڵۆسێنەر و دیکتاتۆر بۆ ئەو وڵاتە دروست بکەن. بەم کارە بە شێوەیەکی ئۆتۆماتیکی بوار بە خەڵک نادەن هەناسەیەکی حەوانەوە بە سەربەستی هەڵبکێشێت و بکەوێتە سەرپێی خۆی.

وڵاتە کۆلۆنیالی‌یەکان دەیانەوێت هەمیشە پشێوی و ناجێگیری لەو وڵاتانەدا بەرقەرار بێ کە جێیان دەهێڵن بۆ ئەوەی لەناو ئاوی لێڵدا راوی خۆیان بکەن و بازاڕیان بڕوات بێ ئەوەی خەڵک بپەرژێت بەرژەوەندیەکانیان بخاتە مەترسی‌یەوە. هەر کاتێکیش بارودۆخ وای پێویست کردبێت کە سەرۆکی ملۆزم لابەرێت و مانەوەی زیان لە بەرژەوەندی وڵاتە دەسەڵاتدارەکان بدات، ئەوا ئەوسا وەک پیاوچاک لەخەڵکی هاتوونەتە پێشەوە و خۆیان بە دەستی یارمەتی درێژکەر نیشان داوە و چەند ریفۆرمێکی سادەیان لە سیستەم و سەرکردەدا کردوە. خۆشبەختانە، زۆرجار خەڵک ڕێی لەم پیلانە گرتووە و بەسەریانا سەرکەوتووە، بەڵام پیادەکردنی سیاسەتی وابەستە لەلایەن وڵاتە دەستەڵاتدارەکانەوە هەمە چەشنە و لە بەرگی جیاوازدا خۆ دەنوێنێت و خەباتی هەمەچەشنە و هەمەلایەنەی پێویستە.

کوردستانی وڵاتی ئێمەش، بەداخەوە، نەک تەنیا لەم یاسایە بەدەر نی‌یە بەڵکو لەزۆر ڕووەوە ئەم یاسایەی بەسەردا سەپێنراوە. بۆیە بۆ ئێمەی کوردی بن دەست زۆر گرنگە کە ماکی ئەو نەخۆشی و دیاردە نێگەتیڤانە نەهێڵین کە لەناو کۆمەڵگاکەماندا دروست بوون یان داگیرکەرەکانمان چاندوویانە و هەوڵی مانەوەیان دەدەن. چونکە مانەوەی ئەم کەم و کورتیانە ڕێ لە گەشەی ئاسایی کۆمەڵگا دەگرێت و هەڵە دەخاتەوە، چونکە ئەم کەم و کورتیانە خاڵی بێ هێزی کۆمەڵگان و دوژمنان لێیەوە زەفەرمان پێ دەبەن. بۆیە بۆ ئەوەی داری خەباتمان بەرگەی ڕەشەبای دوژمنان بگرێت دەبێت ئەو کرمانە لەناو لەشی داردا دەربهێنین کە کلۆری دەکەن و دای دەرزێنن. گوێ گرتن لە کەسی بەرامبەر و قبووڵ کردنی وەکوو مرۆڤێکی بیروباوەڕ ئازاد یەکێکە لەو هەنگاوە سەرەتاییانەی کە داوی پیلانەکانی دوژمنەکانمان دەپسێنێ. چونکە لە بیرورِا بە ئازادی دەربڕیندا گفتوگۆ دروست دەبێت و ڕەخنە دەگیرێت، لە ڕەخنە گرتنیشدا هەڵە پەی پێ دەبرێت و چارەسەرکردنی ئاسان دەبێت، ئەوکاتەش دوژمن ناتوانێ لە هەڵەکانمانەوە زەفەرمان پێ بەرێت. تێگەیشتن و پراکتیک کردنی ئەو چەند دێڕە ئاسان نی‌یە و مرۆڤ تووشی گێرمە و کێشە و بگرە و بەردەیەکی زۆر دەکات، چونکە هەڵگری بیری خۆسەپێن و داپڵۆسێنەری هەر کۆمەڵگایەک نەمانی خۆی لە ئازادی بیروباوەڕدا دەبینێتەوە و بە توندی دژایەتی دەکات.

تێکەڵاونەکردنی مانای وشەکان و تێگەیشتن لێیان گەلێک گرنگە. مەرج نی‌یە ئەو کەسەی ڕەخنەت لێ دەگرێت دژایەتیت بکات. بەڵام مەرجە کە ئەو کەسەی ڕەخنەت لێ دەگرێت ئامادەبێت گوێ لە وەڵامی ڕەخنەکانی بگرێت و گفتوگۆی لەسەر بکات، زۆریش مەرجە خۆشی ئامادە بێت گوێ لە ڕەخنەی خەڵکی بگرێت. لە هەمان کاتدا ئەو شتەی بۆ خۆتی بەرەوا دەبینیت دەبێ بۆ مرۆڤێکی دیکەشی بەرەوا ببینیت. کەواتە ئەو کەسەی بۆ ئازادیی بیروباوەڕی خۆی هەوڵ دەدات نابێ ئەو مافە بۆ ئەو کەسانە بەڕەوا نەبینێت کە ئەوانیش بۆ ئازادی بیروباوەڕیان خەبات دەکەن. زۆر پێش ئێستا ڤۆڵتێر وتوویەتی: «لەوانەیە ڕام لەگەڵ ڕات یەک نەکەوێ، بەڵام ئامادەم گیانی خۆم بۆ داکۆکی کردن لە ئازادی ڕادەربڕینت دانێم».

ڕەخنە قبووڵ کردن تێگەیشتوویی و زیرەکییە، هەروەکو چۆن دان نان بە هەڵەدا لە زیرەکییەوە هاتووە. چونکە دان نان بە هەڵەدا واتە تێگەیشتن لێی و هەوڵدان بۆ دووبارە نەکردنەوەی. بیری خۆسەپێن و داپڵۆسێنەر نەدان بە هەڵەدا دەنێت و نەڕەخنەش قبووڵ دەکات. بیری خۆسەپێنی، دیاردەیەکە کە هەم تاک و هەم کۆ دەیگرێتە خۆی. نوێنەری ئەم بیرە زۆرجار مرۆڤێکە و هێندێ جار کۆمەڵێ مرۆڤ یان گروپێکی خاوەن بەرنامە و یان ڕەنگە ڕژێمێک بێت باوەڕهێنان بەبیری داپڵۆسێنەر پێشێلکردنی ئازادیی بیروباوەڕە. بۆیە ئەو مرۆڤەی باوەڕی بە ئازادی ڕا دەربڕین هەبێت، دەبێت باوەڕی بە نەهێشتنی بیری بەزۆرخۆسەپێنی هەبێت. ئەمەش هاوکێشەیەکی بنەڕەتی ژیانە.

www.arsivakurd.org

نموونەی رەفتاری حکومەتی تورکیا بەرامبەر پەنابەران

دوای ئەوەی سەدان هەزارکەس لە کوردستانی عێراقەوە بەناچاری پەنایان بردە بەر رژێمی فاشیی تورکیا، لە کوردستانی تورکیادا بەسەر چەند ئۆردوگایەکدا دابەش کران ... یەکێک لەو ئۆردوگایانە لە ناوچەی سلۆپی‌یە، ئەم ئۆردوگایە بووە بە نموونە بۆ ناجوامێریی تورکە تۆرانییەکان. کاتیٚ کە کوردە ئاوارەکانیان بەرەو سلۆپی برد، کوردەکانی ئەم شارەی کوردستان دەیانویست یارمەتییان بدەن، خواردن و جل و بەرگ و پێخەفیان پێشکەش بکەن، حکومەتی تورکیا هەموو جۆرە پەیوەندییەکی لە نێوان دانیشتوان و پەنابەرەکاندا قەدەغەکرد و رێگای نەدان یارمەتییان بدەن. بەڵام کوردەکانی سلۆپی رۆژانە چ بە ئاشکرا و چ بە نهێنی جل و بەرگ و پێخەف و پێویستی تریان بۆ دەبردن ...

ئۆردوگای سلۆپی و ئۆردوگای گەڤەر، ئەو دوو ئۆردوگایەن کە حکومەتی تورکیا رێگا نادات بە هیچ کەسێکی ئەورووپایی یان بیانی وەک رۆژنامەنووسان و کەسانی تر کە بچنە سەردانی کوردە ئاوارەکان. چونکە باری ژیان و گوزەرانی ئەم ئۆردوگایە یەکجار سەخت و دژوارە.

شاری سلۆپی لەسەر سنوورە و تەنها ۲۰ کیلۆمەتر لە زاخۆوە دوورە ... رژێمی عێراق بە یارمەتی رژێمی تورکیا توانیبووی چەند بەکرێگیراوێکی خۆی وەک پەنابەر بنێریٚ بۆ ناو ئۆردوگاکەی سلۆپی. ئەم بەکرێگیراوە خۆفرۆشانە لە ئۆردوگاکەدا دەستیان کرد بە پروپاگاندە بڵاوکردنەوە و کەوتنە هاندانی خەڵکی بۆ گەڕانەوە بۆ عێراق ... توانیبوویان هەندیٚ کەس لە خشتە ببەن و رازیان بکەن بۆ گەڕانەوە. رۆژێک نوێنەرانی تەلەفزیۆنی تورکیا، لەسەر داوای حکومەت، دەچن بۆ ناو ئۆردوگاکە تا فلیمی ئەوانە بگرن کە دەیانەویٚ بگەڕێنەوە، بۆ ئەوەی عێراق و تورکیا ئەو فیلمە بە جیهاندا بڵاوبکەنەوە کە گوایە کوردەکان پەشیمانی دەردەبڕن و دەگەڕێنەوە بۆ باوەشی بەعسیەکان ... لەو کاتەدا پۆلیس و جەندرمە چواردەوری ئۆردوگا و دەوروپشتی ئەو کەسانەیان گرتبوو کە نیازی رۆشتنەوەیان هەبوو. وێنەگرەکان دەست دەکەن بە فیلم گرتن، بەڵام زۆربەی ئاوارەکان کە دژی ئەو چەند کەسە خۆفرۆش و بەکرێگیراو و تاقمە لە خشتە براوە بوون، هەوڵ دەدەن بڕۆنە بەردەم کامیرای تەلەفزیۆن و دژی رژێمی عێراق قسە بکەن ... پۆلیس پەلاماریان دەدات، لەنێوان ئەوان و پۆلیسدا دەبێت بەشەر. پۆلیس دەکەوێتە دارکاری کردنی خەڵکەکە، کە دەبینن هەر چار نییە، ئینجا دەمانچە دەخەنە کار و تەقەیان لیٚ دەکەن، دوو لە کوردە ئاوارە پەنابەرەکان بە گوللەی پۆلیسی تورک شەهید دەبن و شەڕ گەرمتر دەبێت ... نوێنەرانی تەلەفزیۆن ناچار دەبن بەدەستی بەتاڵ بگەڕێنەوە.

دانیشتوانی شاری سلۆپی بە چاوی خۆیان ئەم رووداوەیان بینی و زۆر دڵتەنگ بوون ... منداڵ و گەورە و ژن و پیر هێرش دەکەنە سەر سەربازگەی سلۆپی، جەندرمەکان رادەکەن و سەربازگەکەیان بەجیٚدەهێڵن ... ئەوانیش بەردەبارانیان دەکەن و گشت دەرگا و پەنجەرەی سەربازگەکە دەشکێنن. دوایی جەندرمە دەکەونە ناوشار و نزیکەی پەنجا کەس دەگرن ... جارێکی تریش خەڵکی شار پێکەوە دەکەونە ریٚ بەرەو گرتوخانە و داوای بەردانی گرتووەکان دەکەن، بەپۆلیس دەڵێن تا ئەوانە بەرنەدرێن ئەمان ناڕۆنەوە شوێنی خۆیان ... پاش ماوەیەک پۆلیس ناچار دەبێت گرتووەکان بەربدات.

کوردستان پرێس بوو بە هەفتانە

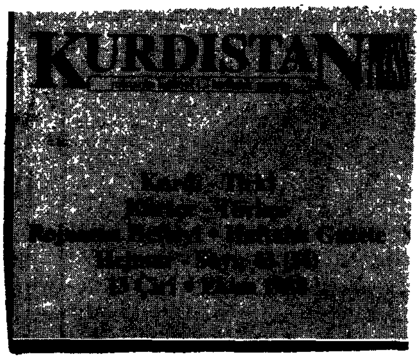

کوردستان پرێس بوو بە رۆژنامەیەکی هەفتانە، بەم بۆنەیەوە پیرۆزبایی لە گەڵەکەمان و دەستەی نووسەرانی ئەم رۆژنامەیە دەکەین و هیوای سەرکەوتن و بەرەوپێش چوون و بەردەوامی بۆ دەخوازین.

۱۲/ئەیلول/ ۱۹۸٦ ژمارە سفری کوردستان پرێس لە ستۆکهۆڵم دەرچوو تا ژمارە ٤۰ هەر دوو هەفتە جارێک دەگەیشتە دەستی خوێنەران. بەڵام لە ژمارە «٤۱»ەوە لە ئەیلولی ۱۹۸۸ دا بوو بە هەفتانە. ئەم رۆژنامەیە کە بە کوردی و تورکی دەردەچێت، یەکەم رۆژنامەی کوردیە لە دەرەوەی کوردستان هەفتانە بە رێکوپێکی و لە کاتی خۆیدا دەردەچێت ... ئەوەش خۆی لە خۆیدا هەنگاوێکی پیرۆزە و شایانی هاوکاری لەگەڵ کردن و پشتگیری کردنە.

«بەربانگ»

www.arsivakurdi.org

دەزانیٚ کە تورکیا دژی کورد لە تورکیا سیاسەتی تواندنەوە و بەتورک کردن بەکار دەهینیٚ. لام سەیرە کە چۆن ئۆردوگایەکی لەم جۆرەی لە دیاربەکر - لە پایتەختی کوردستان کردۆتەوە.

ئەو شتانەی تر کە لەویٚ بینیم زۆر دڵگرانیان کردم، ئەمە بەئاشکرا قەلاچۆکردنی میللەتیٚکە لەلایەن عیٚراقەوە.

بەربانگ: پیٚویستیە سەرەتاییەکان چی بوون؟ هەروەها باری سایکۆلۆژیان چۆن بوو؟

یان کاستیت: لە ئۆردوگای دیاربەکردا ۱۲۹۳. کەس هەبوون. لە ۱۸۷۸ خیٚزا پیٚک هاتبوون. ۳۱۲۳ پیاو، ۲۵۸٤ ئافرەت و ۷۲۲۳ منداڵ بوون. لە ئۆردوگاکەدا تەنیا ۱۳۸٤ چادر و ۱۱ ۱۸. بەتانی هەبوو. لەم ژمارانەوە ئاشکرا دەبن کە ئەوان زۆر پیٚویستیان بە چادر و دۆشەک بەتانی و لیٚفە بوو. چادریش هەیە کە هاوینی‌یە، لە هەر چادریٚکدا ۷ تا ۱۷ کەس دەژی. باری ئەوان زۆر زۆر خراپە. دۆشەکیان نییە و لەسەر زەوی دەخەون. گۆشت و سەوزەیان نادەنیٚ، خواردنیان زۆر کەمە. دەشیٚ لە پاشە رۆژا لە برسا و لەبەر کەمی خواردن نەخۆشییان تیٚدا پەیدا بیٚ. هەروەها ناوچەکە گەلیٚک ساردە و زۆر زەحمەتە بتوانن خۆیان لە سەرما بپاریٚزن. منداڵان بەرگەی سەرما ناگرن و دەشیٚ لە سەرمادا بمرن. باری تەندروستیان پڕ خراپە و ئەگەر نەخۆشیی «ڤەگر» ساری پەیدا بیٚ دەبیٚتە هۆی ئەنجامیٚکی یەکجار خراپ. بەکورتی باری ژیانیان خراپە و ئاشکرایە حاڵی ئەم ئۆردوگایەی دیاربەکر لە ئۆردوگاکانی تر چاکترە. ئۆردوگای ماردینیش وەک ئەوەی دیاربەکرە، بەڵام باری ئۆردوگاکانی گەڤەر (yuksekova) و سلۆپی تەواو خراپن.

بەربانگ: ئایا بە باوەڕی تۆ خاچی سووری سویٚدی و حکومەتی سویٚدی وەک پیٚویستە لەگەڵ ئەم مەسەلەیەدا رەفتاریان کردووە؟

یان کاستیت: دوای هاتنەوەم، لەگەڵ بەرپرسیارانی حکومەت و خاچی سوور قسەم کردووە. ویستم بزانم ئایا دەیانەویٚت چۆن و بە چ ریٚگایەک یارمەتی بدەن، بەڵام زانیارییەکی وام دەست نەکەوت. بەڵیٚ، بۆ پاشە رۆژیش هەرچی بکەن بەلای منەوە کەمە. دەبیٚ مرۆڤ بیر لە شتی پراکتیک بکاتەوە. تورکیا دەیەویٚت ئەم کارە بەپیٚی ئارەزووی خۆی ئەنجام بدات. بەڵام گەر مرۆڤ بەدوای ئەو بیرۆکراسیەدا بڕوات، پەنابەرەکان زیانیان لیٚ دەکەویٚت و لە سەرمادا رەق دەبنەوە.

تورکیا یاری خۆی دەکات، بەتەنیا ئەمەریکا دەتوانیٚ ئەم یارییە تیٚک بدات. پیٚویستە رای گشتی جیهانی بە توندی دەنگی خۆی بەرز بکاتەوە.

تورکیا داوای لە هەندیٚ لە وڵاتانی ئەوروپا کردبوو کە ژمارەیەک لە پەنابەرەکان وەربگریٚت، بەڵام تا ئیٚستا وەڵامیٚکی وەرنەگرتووە. دەبیٚ لەم رووەوە سوید بەپەلە بڕیار بدات و بڕیاری خۆی جیٚبەجیٚ بکات.

داواکراوە لە سوید کە ۲۲ کەس وەربگریٚ. زۆر سەیرە کە نە لەناو وتەکەی نویٚنەری سویٚدا ـستیٚن ئەندرشۆنـ لە نەتەوە یەکگرتووەکان و نە لە راگەیاندنی حکومەتدا باسی ئەم شتە نەکراوە، سەیرە.

دەبیٚ مرۆڤ زۆر لە حکومەت بکات، هەروەها دەبیٚ لە مەڵبەندە نیٚونەتەوەییەکاندا زۆر لە تورکیا بکریٚت بۆ چارەسەرکردنی مەسەلەی کورد. ئەگەر نا، دەبیٚ مرۆڤ خەبات بکات بۆ دەرکردنی تورکیا لە کۆمەڵگای ئەوروپی. چونکە ئەمە کیٚشەی مان و نەمانی مرۆڤانە. کاری بەرەنگاری کردن زۆر گرنگە و ئەرکی هەموومانە. دەبیٚ گروپیٚک لە کورد و سویٚدی درووست بیٚ کە گشت پارتییەکانی سویٚدی تیٚدا بن و ئەم گروپە لە چوارچیٚوەی مۆدیٚلی سویددا کار بکەن.

پاش هاتنەوە لە رادیۆی مەرکەزی سویددا بەشداری پرۆگرامیٚک بووم. جگە لەوە بە شیٚوەیەکی گشتی بیٚدەنگی هەبوو.

بەربانگ: بەبیروبۆچوونی تۆ کورد بۆ خۆیان دەتوانن چی بکەن؟

یان کاستیت: دەبیٚ کورد لەگەڵ گەلیٚک پارتی و ریٚکخراوی سویدی کاربکەن، بەخۆپیشاندان دەنگی خۆیان بەرز بکەنەوە، پەیوەنی خۆیان لەگەڵ رۆژنامەکان بەهیٚز بکەن، هەوڵ بدەن کە باسی مەسەلەکە بکریٚ و لەسەری بنووسریٚ، هەروەها لەم بوارەدا زانیاری دان رۆڵیٚکی مەزنی هەیە، گەلیٚک کەس ئاگای لە حاڵی ئەوان نییە، دەبیٚ بەشیٚوەیەکی ریٚکوپیٚک دەنگوباس و باری ناوخۆ بگاتە سوید و فیدراسیۆن دەتوانیٚ بەم کارە هەستیٚ. چونکە ئەم روداوە روداویٚکی گرنگ و تراژیدیی میٚژووی کوردانە.

بەربانگ: زۆر سوپاس یان کاستیت.

یان کاستیت: سوپاس.

www.arsivakurd.org

چاوپێکەوتن لەگەڵ پارێزەری سوێدی یان کاستیت

یان کاستیت: ئەمە بەئاشکرا قەلاچۆکردنی میللەتێکە

پارێزەری سوێدی، یان کاستیت، چووبووە کوردستانی تورکیا، لە دیاریەکر سەردانی ئۆردوگای کوردە ئاوارەکانی کوردستانی عێراقی کردبوو. بەم بۆنەیەوە «بەربانگ» چاوپێکەوتنێکی لەگەڵدا کرد و سەبارەت بەو سەردانە ئەم گفتوگۆیەی لەگەڵ کرد.

بەربانگ: بەرلەوەی بڕۆیتە کوردستان، لە ئەنقەرە چاوت بەچەند کوردێک کەوت کە ئەندامی پەرلەمانی تورکیان. چۆن دەڕوانیە ئەو چاوپێکەوتنە.

یان کاستیت: کە کەسانی کورد ببنە ئەندامی پەرلەمان مانای ئەوە نییە کە لە تورکیادا دیموکراسی هەیە. ئەوانە ناتوانن بەئاشکرا بۆ مەسەلەی کورد کار بکەن و ناتوانن چۆنیان دەوێت وا قسەبکەن. بەلام هەرچۆنێ بێ کەسانی کورد بۆ پەرلەمان هەڵدەبژێردرێن، ئەمە نیشانەیەکە بۆ سەرەتای دەستپێکردنی دیموکراسی. لەبەر ئەوەی هەندێکیان زیندانیان چێشتبوو، هەندێکیشیان حوکم درابوون، بۆچوونیان، قسەکردن و هەڵسوکەوتیان زۆر بەدڵی من بوون و بەبینینیان پێخۆشحاڵ بووم. ئەوانە مرۆڤی چاونەترسن. باری ئەمڕۆی ئەوان و خەباتکردنیان بۆ مەسەلەی کورد رەنگە زیانیان پێ بگەیەنێت، بەلام هەر جوامێرانە لەسەر باری کوردان قسەدەکەن.

بەربانگ: تا گەیشتنتان بۆ ئۆردوگای پەنابەرەکان لە دیاریەکر، زۆر کۆسپ و تەگەرە هاتە سەرڕێگاتان، بۆ؟

یان کاستیت: بەباوەڕی من ئەوە پەیوەندی هەیە بە سیاسەتی تورکیاوە سەبارەت بەباری ئێستای پەنابەرەکان. تورکیا دەیەوێت پەنابەرەکان ناچار بکات کە تورکیا بەجێ بهێڵن و بڕۆن بۆ ئێران، عێراق و سوریا یان ئەوروپا. بۆ نمونە پێویستیە سەرەکییەکانیان بۆ مسۆگەر ناکەن، وەک بەتانی، دۆشەک، خواردن و پێویستیەکانی پاکژی و داودەرمانیان نادەنێ، تا ناچاریان بکەن بۆ خۆیان تورکیا بەجێ بهێڵن. بۆ نمونە تورکیا داوای یارمەتی لە خاچی سوری جیهانی و نەتەوە یەکگرتووەکان نەکردوو و هەروەها ڕێگایان ناداتێ کە بڕۆن بەناو ئۆردوگای پەنابەرەکاندا بگەڕێن، جگە لە رۆژنامەنووسان ڕێگا نادەن کەسی تر بەناو ئۆردوگاکاندا بگەڕێ. هەڵبەتە نایانەوێ کەسی ئەوروپایی بچێتە ناو ئۆردوگاکان و باری کوردە پەنابەرەکان بزانێت. کاروباری پەنابەران بەدەست کۆمیتەیەکەوەیە کە لەلایەن بارەگای والی هەرێمەوە هەڵبژێردراون (لە کوردستانی تورکیا لە هەر پارێزگایەکدا والیەک هەیە و لە سەر هەمووشیانەوە والیەکی تر هەیە کە پێی دەگوترێ والیی هەرێم. ئەوەش تەنیا لە کوردستان وایە – بەربانگ). ئەم کاروبارانەش بە ئەقڵیەتی پۆلیسیانە دەبرێن بەڕێوە.

بەربانگ: یەکەم جار کە چاوت بە کوردە پەنابەرەکان کەوت لە ئۆردوگا، هەستت بەچی کرد؟

یان کاستیت: باری ژیانیان زۆر خراپ بوو، حەپەسام، جاران دەمگوت هەموو پێشمەرگەن. بەلام کە چاوم پێیان کەوت بۆم دەرکەوت کە گشت کوردی عێراقن و جل و بەرگی پێشمەرگە (جل‌وبەرگی کوردی – بەربانگ) لەبەر دەکەن. پاشان مرۆڤ باش

پراڤدا چۆن دەنووسێت؟

سەبارەت بەبەکارهێنانی چەکی کیمیایی لەلایەن رژێمی فاشیی عێراقەوە دژی گەلی کورد و سەبارەت بە ئاوارەبوونی پتر لە سەد هەزار مرۆڤ. رۆژنامەی پراڤدا دیواری بێدەنگیی شکاند و رۆژی ٩٨٨/٩/١١ ئەم راپۆرتەی بلاوکردەوە کە پەیامنێرەکەی لە واشنتۆنەوە بۆی ناردبوو.

«زۆرهێنان بۆ عێراق»

واشنتۆن . ١ لە پەیامنێری «پراڤدا»وە

واشنتۆن هەموو جارێ لە رەوشت بەرزیدا خۆی دەکا بە نموونە و سەرباشقەی هەموو دنیا، بەلام ئەم خۆپیشاندانەی بە مەشقێکی تەلەکەبازانە و نزم کارانە و ریاکارانە دەشکێتەوە. هەموو سیناتەکانی کۆنگرێسی ئەمریکایی بەیەک دەنگ، سزا و گەمارۆدانی ئابووریيان دژی عێراق پەسەند کرد، چونکە عێراقیان بەوە تاوانبار کردووە، کە «بەشێوەیەکی ناهەموار یاسای نێودەولەتیی پێشێل کردووە». یاسادانەرەکان دەیانەوێ قەرز بەم ولاتە عەرەبیە نەردێ، تفاق و کەرەسەی پیشەسازیی نەوتی پێ نەفرۆشرێت و نەوتەکەشی لێ نەکڕدرێت، هەروەها سوورن لەسەرئەوەش کە دەبێ ئەمریکا جڤاتێکی نێودەولەتی بۆ قەرز و یارمەتی نەدان بەبەغدا سازبکات.

عێراق چ سوێرییەکی «دەردێکی» بە سیناتە ئەمریکاییەکان داوە؟ بەرودوا هەر ئەو هەواڵە پڕهاشە و هەڵچوون و تەماوی و نادیارەیە، کە گوایە عێراق لە شەڕدا لە دژی کوردە راپەڕیوەکان گازی ژەهراوی بەکارهێناوە. ئەم دەنگوباسەش تەنها لەدەمی چەند کوردێکی هەلاتوو داکەوتوون.

ئەینا هیچ بەلگەیەکی تر، کە جەوهەری بێ، بەدەست واشنتۆنەوە نییە. لەگەڵ ئەمەشدا «شۆلس»ی سکرتێری دەولەتی و هەندێ لە کاربەدەستە دیارەکانی تری ئەمەریکا، لەم رۆژانەی دواییدا چەندەها جار لە دژی عێراق قسەیان کردووە و تاوانباریان کردووە. لەمەدا سەرنجیان بۆ ئەوەش راکێشاوە، کە «ج. رێدمێن»ی نوێنەری دەزگای کاروباری سیاسەتی دەرەوەی ئەمەریکا بەهیچ شێوەیەک نایەوێ لەوە بدوێ، کە ئەم تۆمەتدانە پاڵە لەسەر چ ئەساسێکە.

ئیدارە و کۆنگرێسی ئەمریکایی بەهەمان کەللەرەقی و جۆشەوە ئەو بانگەوازەی «سەعدوون حەمادی» وەزیری دەولەت بۆ کاروباری دەرەوەی عێراق بەرپەرچ دایەوە و رەت کردەوە و پشتگوێیان خست، کە لە کۆنگرە رۆژنامەنوسییەکەیدا لە پایتەختی ئەمریکا بلاوی کردەوە و بە شێوەیەکی راشکاو و کوتومت و بنەڕەتی، زۆرچاک هەموو بەند و باوی بەکارهێنانی چەکی کیمیایی بەدرۆخستەوە.

ئەوان هەر نەشیاندەویست گوێ لێ بگرن (واتە لە سەعدوون حەمادی)، چونکە مەرام و بەرژەوەندی تایبەتی خۆیان هەیە. بەهەڵەدا نەچووین ئەگەر بڵێین یەکێک لەو مەبەست و هۆیانە - کێشەی سیاسی و ئابووری بۆ عێراق درووستکردنە و دەیانەوێ ئاوا «تەمێی بکەن و سەری پێشۆڕ بکەن».

بەهەرحاڵ، ئەم پێشنیارەی سیناتەکان دەچێتە بەردەم نوێنەرانی کۆنگرێس و وا چاوەڕوان دەکرێ ئەوانیش بیسەلمێنن و پشتگیری لێ بکەن. ئەوانەی بە گەرمەوە خەریکی ئەو سزادانەن وایان داناوە، کە بە خێرایی کار لە عێراق دەکات - چونکە عێراق کەوتۆتە ژێرباری زۆری قەرزێکی ٦٠ ملیارد دۆلارییەوە. ئەو نەوتەی عێراق بۆ ئەمریکای دەنێرێ چەردەیەکی کەمە، بەلام بەغدا لە باتی ئەوە ٨٠٠ ملیۆن دۆلاری لێ وەردەگرێ □

ف. گان.

رێکخراوی ئازادیخوازی فەلەستین پشتی رژێمی عێراق دەگرێت

رۆژی ١٩٨٨/٩/٢٠ لە تونس قسەکەرێک بەناوی رێکخراوی ئازادیخوازی فەلەستینییەوە (ر. ئا. ف.) رایگەیاند کە ئەم هێرشەی کۆنگرێسی ئەمریکا بەنیازی ترساندنی عێراقە کە ئێستا لە گفتوگۆیەکی سەختدایە لەبەرامبەر کەللەرەقی ئێراندا و بەئامانجی دوورخستنەوەی سەرنجی رای گشتی جیهانییە لە راپەڕینی فەلەستینییەکان و سیاسەتی تیروری رەسمی زایۆنی دژی گەلی فەلەستین.

هەروەها وتی کە کەس بەم هێرشەی ئەمەریکا ناخەڵەتێ، بەتایبەتی رای گشتی ئەمریکایی، کە دەزانێت کۆنگرێس لایەنگری ئیسرائیلە و دوژمنایەتی عەرەب دەکات .... قسەکەر گوتی سەرەڕای ئەوەش کە دوای ئەوەی پسپۆڕەکانی تورکیا هەزاران کوردیان فەحس کرد و تورکیا بەرەسمی شتەکەی نەفی کرد، بەلام ولاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا بەردەوامە لە هێرشەکەیدا و کۆنگرێس دەیەوێت توندتری بکات ... هەروەها گوتی ئەم هێرشە ناتوانێ عێراق دوور بخاتەوە لە پشتگیری کردنی کێشەی فەلەستین کە هەمیشە بە هەموو هێزێکیەوە پشتگیریی کردووە.

* * *

کە حکومەتە عەرەبییەکان پشتگیری رژێمی عێراق بکەن وەک کارێکی رۆتینی و زۆر سادە هەمیشە چاوەڕوان کراو سەیر دەکرێ و کەس چاوەڕوانی پێچەوانە ناکات ... بەلام گەر (ر. ئا. ف.) کە نوێنەری گەلێکی چەوساوەی بەشکراوی ولات داگیرکراوی خاوەن شۆڕش و راپەڕینە و گەلی کورد هەمیشە پشتگیری کردوون و تەنانەت شەهیدیشی داوە لە پێناوی مەسەلەکەیاندا، ئەم جۆرە هەلوێستەی لێ بوەشێتەوە! بێگومان کوردیش وەک یەکێ لەو حکومەتە عەرەبیانە سەیری ئەم رێکخراوەش دەکات.

بەربانگ

www.institutkurde.org

نامەی سەرۆک وەزیران

رۆژ ١٩٨٨/٩/١٣
ژمارە ٨٨/١٩٣٨

کەیا ئیزۆل سەرۆکی فیدراسۆنی کوردی
سوپاس بۆ نامەکانت کە ٩/٢ ناردبووت.

وەزیری دەرەوە، ستێن ئەندرشۆن، لە رۆژی ٥/ ئەیلولدا پێشوازی لە چەند نوێنەرێکی کوردی عێراق کرد و ئاشکرای کرد کە حکومەتی سوێدی بە جدی و بە نیگەرانییەوە سەرنج دەدات لە بەکارهێنانی چەکی کیمیایی.

حکومەتی ئێمە، زیاتر لە جارێک، بەکارهێنانی چەکی کیمیایی، لە (ر. ن. ی.) و لەسەر گۆرەپانی نێونەتەوەییدا تاوانبار کردووە.

لەگەڵ ئەم نامەیەدا، راگەیاندنێکی رۆژنامەگەری هەیە کە لە وەزارەتی دەرەوەی سوێد دەرچووە، داوا لە (ر. ن. ی.) دەکات بۆ لێکۆڵینەوە لە مەسەلەی بەکارهێنانی چەکی کیمیایی دژی کورد لە عێراق.

هیوادارم هەموو میللەتانی ناوچە سوود لە وەستانی جەنگی ئێران و عێراق ببینن.

لەگەڵ سڵاوی دۆستانە
ئینگڤار کارلسیون
سەرەک وەزیرانی سوێد

نامەی وەزیری دەرەوە

١٩٨٨/٩/١٤

کەیا ئیزۆل سەرۆکی فیدراسیۆنی کوردی
سوپاس بۆ نامەکەت کە سەبارەت بە گەلی کورد بوو لە عێراق.

سوید و وڵاتەکانی تری سکەندیناڤیا مەسەلەی بەکارهێنانی چەکی کیمیایی لەلایەن عێراقەوە بردووە بۆ (ر. ن. ی.)، هەروەها ئێمە ئامادەیی خۆمان راگەیاند بۆ ئەوەی کە پسپۆرەکانمان ئامادەن بۆ بەشداری بوون لە لێکۆڵینەوەی ئەم بابەتە.

حکومەتی ئێمە، پێش ئێستاش، بەکارهێنانی چەکی کیمیایی لە جەنگی ئێران و عێراقدا تاوانبار کرد وەک تاوانێک دژی مافی میللەتان. هەروەها ئەنجومەنی ئاسایشی نەتەوە یەکگرتووەکان لە کۆتایی مانگی رابوردوودا ئەم کارەی تاوانبار کرد. قەدەغەکردنی چەکی کیمیایی بێ هیچ مەرجێک دەبێ جێبەجێ بکرێ.

من دەخوازم بڵێم کە سوێد ئامادەیە لەرێی کۆمیتەی پەنابەرانی سەر بە ر. ن. ی. و خاچی سووری جیهانییەوە هەر یارمەتییەک لە تواناداا بێت پێشکەشی بکات بۆ پەنابەرەکانی ناوچەکە.

لەگەڵ سڵاوی دۆستانە
ستێن ئەندرشۆن
وەزیری دەرەوەی سوێد

وەزارەتی دەرەوە
بەشی راگەیاندن
١٩٨٨/٩/٧

راگەیاندنی رۆژنامەگەری

راگەیاندنی وەزیری دەرەوە ستێن ئەندرشۆن دەربارەی بەکارهێنانی چەکی کیمیایی دژی کورد لە عێراق.

حکومەتی سوێدی بە نیگەرانییەوە دەنگوباسی بەکارهێنانی چەکی کیمیایی دژ بە کورد لە عێراق پێگەیشت. ئیمرۆ حکومەتی سوێد لەگەڵ دەوڵەتە سکەندیناڤیەکان داوایەکیان پێشکەش سکرتێری (ر. ن. ی.) کرد کە لێکۆڵینەوەیەک بکەن لەسەر مەسەلەی راستی بەکارهێنانی چەکی کیمیایی. لەلایەن سوێدەوە، وەکوو جارانی تری پێشوو، ئێمە ئامادەین کە پسپۆرانی خۆمان تەرخان بکەین بۆ ئەم مەبەستە. حکومەت پێش ئێستاش بەکارهێنانی چەکی کیمیایی لە جەنگی ئێران و عێراقدا تاوانبار کردووە وەک تاوانێک دژ بە مافی میللەتان.

قەدەغەکردنی نێونەتەوەیی بەکارهێنانی چەکی کیمیایی پێویستە بێ هیچ مەرجێک جێبەجێ بکرێت.

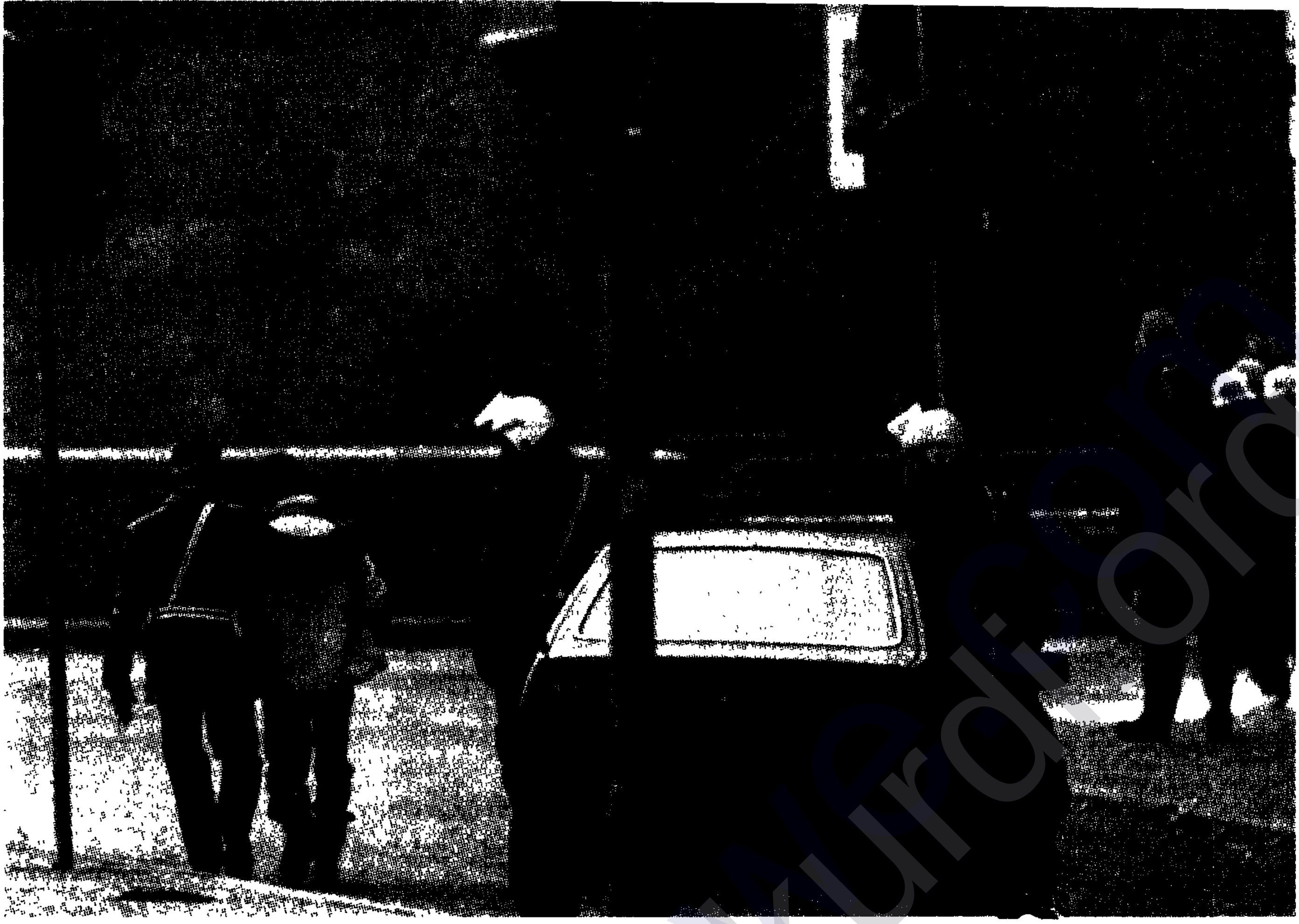

لە ناوەوەش تەها محیٚدین و میوانەکان ناچاربوون کە بە دزیەوە وەزارەت بە جێبهێڵن و بڕۆن بۆ خانوویەکی تری نزیک بە وەزارەت بۆ نانخواردن. ڕۆژنامەنووسێکی سوێدی لەزمانی دیبلۆماسییەکەوە دەگێڕێتەوە: «کە بە تەها محیٚدین یان گوت شتێکی وا ڕووی داوە، هێمن دیار بوو، بەڵام ڕازی بوو شوێنەکە بگۆڕێت.

بەدرێژایی کاتەکە پتر لە پەنجا پۆلیس هەموو ڕێگاکانیان تەنی و خۆیان ئامادەکردبوو بۆ هەر جۆرە ڕووداوێکی دراماتیکی کوتوپڕ.

دوای دوو سەعات و نیو لە گفتوگۆی بەردەوام لە نێوان پۆلیس و ئەو کوردەدا، سەعات ٢,٣٥ پاش نیوەڕۆ، لە ئوتومبیلەکەی هاتە خوارێ و خۆی دایە دەست پۆلیس. دوابەدوای ئەوە خۆپیشاندانەکە کۆتایی پیٚهێنرا.

ئەم ڕووداوە، بە توندی سەرنجی گشت لایەکی بە لای خویدا ڕاکێشا. پەیامنێری ڕادیۆی ستۆکهۆلم ڕاستەوخۆ لە شوێنی ڕووداوەکەوە پەیتا پەیتا دەنگوباسی دەگەیاندە گوێگران... نوێنەرانی تەلەفزیۆن و ڕۆژنامەکان ئامادەبوون. بۆ ئێوارە هەردوو کەنالی تەلەفزیۆنی سوێدی لەگەڵ باسکردن و پیشاندانی ڕووداوەکە باسی مەسەلەی کوردیان کرد و چەند وێنەیەکی کوشتارەکەی هەڵەبجە و هێندێ شوێنی تری وێرانکراوی کوردستان و هەندێ لە بریندارانی چەکی کیمیایی یان پیشاندا. نوێنەری تەلەفزیۆن سەبارەت بە بەکارهێنانی چەکی کیمیایی دژی گەلی کورد پرسیاری لە تەها محیٚدین کرد و ئەویش بەم شێوەیە نۆکەریی خۆی بۆ ڕژێمی بەعس سەلماند و گوتی: «لایەنگرانی تالەبانی و لایەنە یاخی بووەکانی تر پەنایان دەبردە بەر گوندە بیٚدەسەلاتەکان و لەناو ئەم گوندانەوە شەڕیان دەکرد، ئەوە بوە هۆی ئەوەی دانیشتوانی ئەم گوندانە تووشی کوشتار و بۆردومان کردن ببن، لە بەر هۆی ئەمنی، ئەم حاڵەتە بووە هۆی دوورخستنەوەی دانیشتوان لە هەندێ لەو گوند و ناوچانەدا و گوێزرانەوە بۆ شوێنە بیٚمەترسییەکان و بۆ ئەو گوندانەی کە لەوانەی جارانیان زیاتر هاوچەرخانە و ئەمینترن».

هەروەها تەلەفزیۆن ڕایگەیاند کە بەیانی، واتە ١٩٨٨/١١/١٢ تەها محیٚدین سوێد بەجیٚدەهێڵێت.

ڕۆژی ١٩٨٨/١١/١٢ ڕۆژنامە هەرە مەزنەکانی سوێد بەشێکی زۆری لاپەڕەی یەکەمی خۆیان بۆ باسکردنی ئەم ڕووداوە تەرخانکرد.

شایەنی باسە لێرەدا باسی ئەوەش بکەین کە لە کانوونی دووەمی ١٩٨٧ دا پیاوێکی سوێدی لە بەغداد بەتاوانی سیخوڕی و دۆلار گۆڕینەوە لە بازاری ڕەشدا گیرابوو. دوای ئەم هاتنەی تەها محیٚدین بۆ سوێد، بە فەرمانی سەدام حسێن، ئەو پیاوە سوێدیە لە زیندان بەردرا و ڕۆژی ١٩٨٨/١١/١٥ گەڕایەوە بۆ سوێد.

ئاشکرایە، هاتنی تەها محیٚدین بۆ ئەورووپا بەگشتی و سوێد بەتایبەتی، لەم کاتەدا، بە نیازی پروپاگەندە کردنە بۆ ڕژێمی فاشی عیراق و پاکانەکردنە بۆ ئەو هەموو تاوانە بیٚ وێنانەی لە کوردستاندا دژی کورد ئەنجام دەدرێت. تەها محیٚدین دەیویست لافی ئەوە لێبدات کە کورد لە کوردستانی عیراق گشت مافێکیان هەیە و هیچ گیروگرفتیان لەگەڵ بەعسیەکاندا نییە... ئەوەتا ئەم بۆ خۆی کوردە وساڵەهای ساڵە جێگری سەرۆک کۆمارە! تا بەم شێوەیە گلەیی لە سوێد و وڵاتانی تری ڕۆژاوا بکات و پێیان بڵێت بۆ لە خۆڕایی لە سەر کورد کردوویانە بە هەرا! بەڵام کوردە ئاوارەکان ریسەکەی تەها محیٚدین یان کردەوە بە خوری.

www.arsivakurdi.org

ئابڕووبردنی تەها محیٔدین لە سوێد

... تەها محیٔدین مەعرووف، جێگری سەدام، بە سەردانێکی ڕەسمی هات بۆ سوێد. ڕۆژی پێنجشەممە ١٩٨٨/١١/١. چاوی بە سەرۆک وەزیرانی سوێدی کەوتبوو. لە وەڵامی پرسیاری ڕۆژنامەنووسەکاندا سەبارەت بە بەکارهێنانی چەکی کیمیایی، وتبووی: بۆ بەرگری کردن لە وڵات مافی بەکارهێنانی هەموو جۆرە چەکێکمان هەیە. لە وەڵامی پرسیارێکدا دەربارەی کێشەی کورد وتوویەتی: لە عیراق کێشەی کوردمان نییە.

هەمان ڕۆژ ڕێکخستنی ڕێکخراوە کوردستانییەکان لە سوێد، یاداشتێکیان پێشکەش کرد بە حوکومەتی سوێدی، بۆ نارەزایی دەربرین سەبارەت بە پێشوازی کردن لە نوێنەری ڕژێمی فاشی عیراق. هەروەها فیدراسیۆنی کۆمەڵە کوردستانیەکان لە سوێد نامەیەکی نارد بۆ وەزارەتی دەرەوەی سوێدی بۆ هەمان مەبەست.

بۆ ڕۆژی دوایی، ١٩٨٨/١١/١١، زانرا کە نیاز وایە تەها محیٔدین بڕوات بۆ وەزارەتی دەرەوە و لەگەڵ «ستێن ئەندەرشۆن» ی وەزیری دەرەوەی سوێدی بکەوێتە گفتوگۆکردن.

پتر لە پەنجا کوردی ئاوارەی سوێد، بۆ خۆپیشاندان، هەر لە سەعات نۆی سەر لە بەیانیەوە ، چوونە گۆڕەپانی «گۆستاڤ ئەدۆلف» و بەرامبەر وەزارەتی دەرەوە ڕاوەستان. کۆمەڵێ وێنەی شەهید و بریندارانی چەکی کیمیاوی و چەند دروشمێکی تریان دژ بە ڕژێمی عیراق بەرز کردەوە... پاشماوەیەک، وەزیری دەرەوەی سوێدی هات بۆ لای خۆپیشاندەرەکان و لەگەڵیان کەوتە گفتوگۆکردن و گوێ لە داخوازییەکانیان گرت...

بەڵام دیاربوو تەها محیٔدین بە دزیەوە، لە دەرگایەکی ترەوە چووبوە ناو خانوی وەزارەتەوە، لەوێ، لە گەڵ کۆمەڵێ باڵوێزی وڵاتانی تر لە ستۆکهۆلم، میوانی وەزیری دەرەوە بوون بۆ نانی نیوەڕۆ خواردن.

سەعات دوانزەی نیوەڕۆ کارێکی نائاسایی و چاوەڕوان نەکراو ڕووی دا، بۆ ماوەی دوو سەعات و نیو بەردەوام سەرنجی هەموو لایەکی بەلای خۆپیشاندانەکەدا ڕاکێشا و بەتەواوی ڕژێمی فاشی عیراقی ڕیسوا کرد و لە سوێدیش ئاپڕووی تەها محیٔدینی برد.

سەعات دوانزەی نیوەڕۆ، یەکێک لە کوردە ئاوارەکانی سوێد، لە ناکاو بە ئوتومبیلەکەیەوە، بە هۆڕن لێدان، بە ناوپۆلیسەکاندا تێپەڕی و چووە بەر دەرگای وەزارەتی دەرەوە. هەر زوو داوای کرد کەس نزیکی نەبێت، چونکە، جگە لەوەی کە بەنزینی بە ناو ئوتومبیلەکە و بەسەر جلەکانی خۆیدا ڕژاندوە پێنج لیتر بەنزینی تریشی لە باوەشیدا داناوە و چەرخێکیشی بەدەستەوەیە. هەڕەشەی ئەوەی کرد گەر تا یەک سەعاتی تر تەها محیٔدین سوێد بە جێنەهێڵێ ئەم لە بەردەم وەزارەتدا گڕ بەردەداتە خۆی و ئوتومبیلەکەی.

لە هەمان کاتدا خۆپیشاندەرکان بە گەرمی پشتیوانیان لەم کوردە دەکرد و گەرمتر دژی ڕژێمی عیراق هاواریان دەکرد.

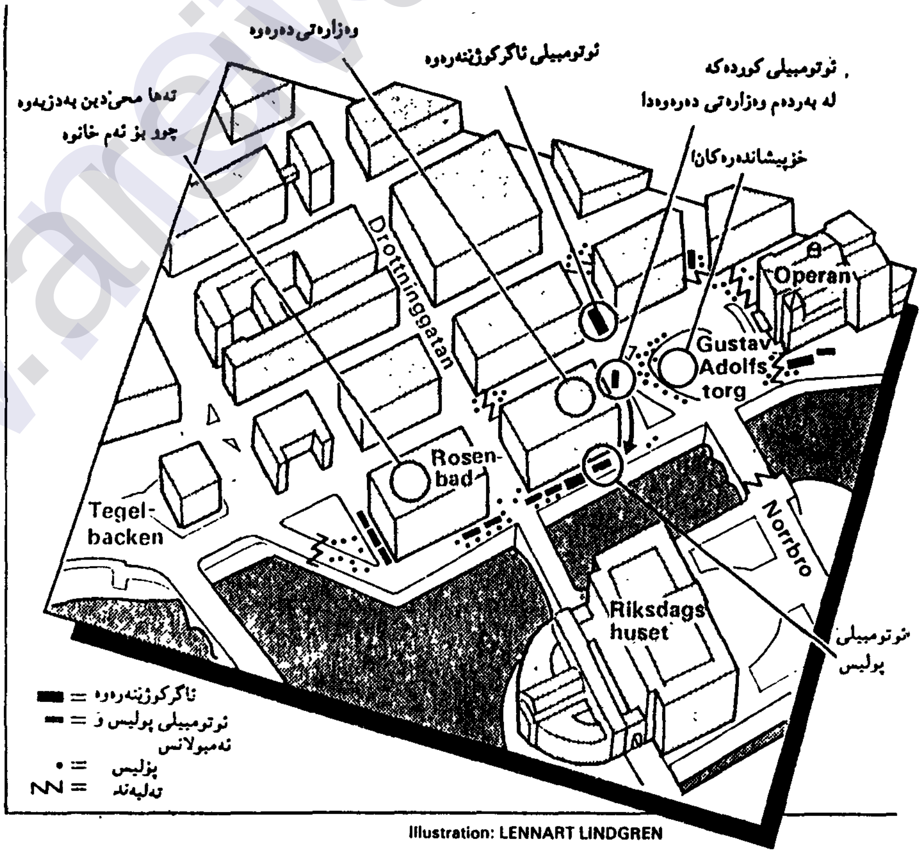

Illustration: LENNART LINDGREN

www.aleiyakurd.org

İstanbulda çıkan Köroğlu gazetesi 13 Eylül 1938 gün. 1083 sayılı nushasında zehirli gaz bombalarıyla Dersimde katliam yapılmakta olduğuna dair yukarıki karikaturu yayınlamış ve şu tehdidleri savurmuştu:

Aç gözünü!...

Çelik türk ordusu şimşek gibi çakıp bütün dünyanın gözlerini nasıl açtı ise, onbeş yıldır yurdumuzda parlıyan medeniyet güneşini görüp uyanmiyanların gözünü de öyle açar.

Aç gözünü, açarız gözünü !...

پێش پەنجا ساڵ تورکیا دژی گەلی کورد گازی کیمیایی بەکار هێناوە

پێش پەنجا ساڵ لەمەوبەر، لە ئەیلول و ئوکتۆبەری ۱۹۳۸دا، بۆ دامرکاندنەوەی شۆڕشە پیرۆزەکەی دەرسیم، کەمالیەکانی تورکیا پە نایان بردۆتە بەر بەکارهێنانی گازی کیمیایی.

بەم جۆرە چەکە، هەزاران ژن و منداڵ و پیر و لاوی کوردیان شەهید کردوە و دەیان هەزاری تریشیان ئاوارە و پەرەوازە کردووە.

رۆژنامەی «کوێر ئوغلی» کە لە ئەستەمبوڵ دەردەچوو لە ژمارە ۱۰۸۳ی رۆژی ۱۳/ئەیلولی ۱۹۳۸دا ئەم کاریکاتێرەی سەبارەت بە بەکۆمەڵ کوژی گەلی کورد، بەبۆمبای کیمیایی بلاوکردۆتەوە و لەژێر کاریکاتێرەکەشدا ئەم هەڕەشەیە نووسراوە. چاوت بکەرەوە

هەروەک چۆن لەشکری پۆلاینیی تورک بروسکە ئاسا چاوی جیهانی کردەوە، ئاوەهاش دەتوانێ چاوی ئەوانە بکاتەوە کە وشیار نابنەوە و ئەو خۆری مەدەنیەتە نابینن کە ئەمە پانزە ساڵە لە ولاتی ئێمە هەڵهاتووە.

چاوت بکەرەوە، ئەگینا ئێمە چاوت دەکەینەوە.

* ئەم کاریکاتێرە لە کتێبی «بیری نەتەوەیی ...» مامۆستا جەمال نەبەز وەرگیراوە.

بەربانگ

ئۆرگانی فدراسیۆنی کۆمەڵە کوردستانییەکانە لە سوێد

بەرپرسیار
مەحموود لەوەندی

دەستەی نووسەران
باقی ئازی — دارا رەشید
س. رێڤینگ — مۆئەیەد تەیب
مەحموود لەوەندی

ئابونەی ساڵانە: ۱۰۰ کرۆنی سوێدییە.
بۆ دەزگاکان ۲۰۰ کرۆنی سوێدییە.

دەستەی نووسەران بەرپرسیار نیە لە نووسین و وتارەکانی فدراسیۆن و لەو نووسینانەی بە ئیمزای خاوەنەکانیان بلاودەکرێنەوە.

ناونیشان:
BERBANG
Box 45205,
104 30 STOCKHOLM

تەلەفۆن:
08 - 668 60 60

پۆستگیرۆ:
64 38 80-8

پیتچنینی نووسینگەی ئارا.
Box 2068, 172 02 Sundbyberg

ژمارە (۵۳) نۆڤەمبەری ۱۹۸۸ ساڵ (۷)

www.arsivakurd.org

ژن

سەردادەخەم،
بۆ جەمیلە سەردادەخەم،
بۆ ژان دارک و تریشکۆفە سەردادەخەم.
بەلاّم بۆ هەرژنێک،
لە خاکی پڕ مەرگی مندا
پێ لە جەرگی خۆی بنێت و ببێ بە داک،
لەبەر پێیدا کرنووش دەبەم
ناوچەوانم دەسووم لە خاک!

عەبدووڵلاّ پەشێو

وێنەی یەکێ لەو خێزانە کوردانەی کوردستانی عێراق کە لەبەر هێرشی کیمیایی پەنایان بردۆتە بەر تورکیا.
فۆتۆ: جێمس ئەکتو - گۆڤاری شتیرن ٢٢/ئەیلولی ١٩٨٨.

بەربانگ

گۆڤاری فەدراسیۆنی کۆمەڵە کوردستانییەکانە لە سوید

ژمارە ٥٣